

N:o 37.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875; gifven Stockholms slott den 14 februari 1896.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1:o) lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring;
- 2:o) lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;
- 3:o) lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875; samt
- 4:o) lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

L. Annerstedt.

Förslag

till

Lag

om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring.

1 Kap.

Om hemmansklyfning.

1 §.

Alla under enskild eganderätt varande så ock under stadgad åborätt upplåtna hemman få, i den ordning gällande skiftesstadga föreskrifver, klyfvas till hvad mantal som helst, dock utan ändring af hvad 12 kap. 7 § ärfdabalken innehåller om klyfning vid arftägt af säteri eller annan jord.

2 Kap.

Om egostyckning.

2 §.

Under enskild eganderätt varande hemman, som får klyfvas, må ock styckas i två eller flere lotter sålunda, att viss till gränserna bestämd egovidd utlägges till hvarje lott och hemmanets mantal derefter mellan lotterna fördelas.

Sådan egostyckning vare dock tillåten allenast å hemman, hvilket antingen icke legat i samfällighet med annat hemman eller ock blifvit ur samfällighet utbrutet genom sådan delning, att hemmanets egor icke må utan egarens samtycke med annan mark intagas i skifte i annat fall, än som omförmäles i 3 § 3 mom. af skiftesstadgan.

3 §.

Rätt att påkalla egostyckning tillkommer hemmans egare.

4 §.

Egostyckning verkställes af landtmätare, och skola dervid skiftesstadgans föreskrifter rörande annan landtmäteriförrättning än laga skifte lända till efterrättelse, så vida icke i denna lag annorlunda stadgas.

5 §.

Vid förrättningen skall landtmätaren biträdas af gode män, derest hemmanets egare sådant påyrkar eller landtmätaren finner det nödigt.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som dessförinnan vidtagits.

6 §.

Angående bestämmande af gränserna omkring egor, som skola styckas, gälle hvad i skiftesstadgan sägs om rågångar, då laga skifte är i fråga; skolande, derest sammanträde med rågrannarne erfordras, gode män dervid biträda.

7 §.

Egostyckning skall omfatta all till hemmanet hörande mark, så ock fiske eller annan dylik lägenhet, som till hemmanet hör.

8 §.

Ej må till någon hemmanslott läggas flere än tre skiften, utan så är att till hemmanet hör större antal skiften, i hvilket fall till hvarje hemmanslott må läggas lika många skiften, som tillhöra hemmanet.

I öfrigt bör vid egornas fördelning iakttagas, att, så vidt egornas beskaffenhet och belägenhet samt det med egostyckningen afsedda ändamål det medgifva, skiftena blifva reguliera och skilnadslinierna till afhägnad beqväma.

9 §.

Egostyckning skall så verkställas, att hvarje hemmanslott kommer att ega rätt till nödiga vägar.

10 §.

Vid egostyckning må, i den mån sådant är vid laga skifte tillåtet, jord eller lägenhet undantagas för gemensamt behof samt besvär eller last till förmån för viss hemmanslott läggas å annan sådan lott.

11 §.

Hörer till hemman, som styckas, fiske eller annan dylik lägenhet, eller har från hemmanet viss jord blifvit för alltid afsöndrad, må sådan lägenhet eller jord afsättas såsom för de särskilda hemmanslotterna gemensam.

12 §.

Hemmanets egare bestämme, med iakttagande af hvad i denna lag är föreskrifvet, huru styckningen skall verkställas.

Kunna, då hemmanet eges af flere gemensamt, desse ej förena sig om sättet för styckningens verkställande, eller finner landtmätaren eller, der han af gode män biträdes, förrättningsmännen hvad af hemmanets egare blifvit bestämdt vara stridande mot denna lag, varde beslut meddeladt, att styckningen ej kan ega rum.

13 §.

Sedan, i enlighet med hvad i 12 § sägs, blifvit bestämdt, huru styckningen skall verkställas, åligge landtmätaren att utmärka densamma å karta, hvilken, derest ej hemmanets egare begär upprättande af fullständig karta eller sådant varder för verkställande af föreskrifven uppskattning erforderligt, skall upptaga allenast hvad som finnes nödigt för att tydligt utmärka läget och gränserna för de särskilda hemmanslotternas egoområden jemte den mark, som undantagits för gemensamt behof eller eljest afsatts såsom för de särskilda hemmanslotterna gemensam. Upprätte ock, med hänvisning till kartan, tydlig beskrifning, huru styckningen blifvit verkställd.

14 §.

Landtmätaren åligge att å marken utstaka och rörlägga skilnadslinierna, på sätt i 104 § af skiftesstadgan föreskrifves om skilnadslinier vid laga skifte, äfvensom att häröfver upprätta fullständig och noggrann beskrifning, i enlighet med hvad i 52 § af skiftesstadgan sägs om rågångs- och rösebeskrifning.

15 §.

Landtmätaren eller, der han af gode män biträdes, förrättningsmännen hafva att, med hänsyn till egornas efter vidd och godhet beräknade värde, fördela hemmanets mantal mellan de särskilda lotterna, dervid sådan uppskattning af egorna bör verkställas, som i hvarje fall anses för ändamålet erforderlig. Dock skall, derest, vid förut verkställd landtmäteriförrättning, å egorna skett gradering, som af hemmanets egare godkännes, denna gradering lända till efterrättelse vid mantalets fördelning.

Har någon hemmanslott tillagts fiske eller annan dylik lägenhet, skall jemväl värdet af den lägenhet vid mantalets bestämmande tagas i beräkning.

Mantalen skola jemkas till så bekväma tal ske kan.

16 §.

Vid egostyckning må ej meddelas bestämmelse till inskränkande af den hvarje hemmanslott tillkommande rätt till andel uti hemmanets särskilda rättigheter och förmåner eller uti hemmanets lott med annat hemman vare sig i sådana rättigheter och förmåner eller i lägenhet, som på grund af 4 § af skiftesstadgan ej ingått i skifte, eller ock i jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom för de särskilda hemmanen gemensam.

17 §.

Hörer till hemman, förutom egor, som icke legat i samfällighet med annat hemmans mark eller som blifvit ur samfällighet utbrutna genom sådan delning, som i 2 § förföras, tillika andel med annat hemman i egor, som icke undergått dylik delning, vare den omständighet ej hinder för egostyckning. I ty fall skall hvad ofvan stadgats angående egornas fördelning tillämpas allenast å förstnämnda egor; och vare beträffande hemmanets andel med annat hemman i öfriga egor lag som i 16 § sägs.

18 §.

Hvad i skiftesstadgan föreskrives om skiftes afslutande, hänvisning till besvär, utgifvande af handlingar och karta samt rättegång i skiftes mål gälla i tillämpliga delar äfven i fråga om egostyckning; dock att, derest klander

emot egostyckning ej inom föreskrifven tid anmälts, landtmätaren skall ofördröjligen för pröfning och fastställelse insända karta och handlingar till egodelningsrättens ordförande, som har att, der anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, fastställa densamma och derom teckna bevis å kartan, men eljest hänskjuta frågan till egodelningsrätten; skolande ärende, som sålunda hos egodelningsrättens ordförande anmäles, antecknas uti den i 137 § af skiftesstadgan omförmälda dagbok samt ordförandens i dessa ärenden förda protokoll till vederbörande hofrätt insändas, på sätt i 138 § af skiftesstadgan om egodelningsrätts dombok är föreskrifvet.

3 Kap.

Om jordafsöndring.

19 §.

1 mom. Egare af hemman, hvilket får klyfvas, hafve rätt att af hemmanets egovälde för alltid afsöndra till och med en femtedel af egovidden i en eller flera delar.

2 mom. Egare af hemman, hvarom i nästföregående mom. sägs, vare ock berättigad att antingen till besittning på viss tid, dock med iakttagande af hvad angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd är i lag stadgadt, eller ock till besittning på lifstid från hemmanet afsöndra jord af huru stor vidd som helst.

3 mom. Afsöndring från de under stadgad åborätt upplåtna hemman vare jemväl tillåten, dock ej med annan rätt, än författningarna för besittningen af stamhemmanet föreskrifva.

4 mom. Afsöndring från jord af fideikommisssegenskap må icke annorlunda gälla, än så vidt med lag och fideikommissbref öfverensstämmer.

5 mom. Afsöndring må icke ske från nyhemman eller nybyggen å kronans mark, så länge frihetsår derför åtnjutas eller desamma icke erhållit bestämda områden i skog och mark.

20 §.

Afhandling rörande jordafsöndring för alltid, hvilken handling skall innehålla så noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser, att någon osäkerhet derom ej kan uppstå, skall ingifvas till Konungens befallningshafvande, som har att, derest afhandlingen såväl med hänsyn till afsöndringens storlek som ock i öfriga afseenden är med denna lag öfverens-

stämmande, meddela fastställelse å afsöndringen samt åsätta lägenheten särskildt namn och nummer.

Innan ärendet af Konungens befallningshafvande afgöres, må, der så nödigt finnes, yttrande af landtmätare inhemtas.

21 §.

Åstundar innehafvare af hemman, hvarifrån afsöndring får ske, att derifrån för alltid afsöndra mark, som, ensam eller tillsammans med hvad redan kan vara från hemmanet för alltid afsöndradt, utgör mera än en femtedel af dess egoområde, ankomme på Konungens befallningshafvande att, der omständigheterna dertill föranleda, sådant tillåta.

22 §.

Från hemman, hvarifrån jordafsöndring får ske, må ock afsöndras fiske eller annan dylik lägenhet; och gälle om sådan afsöndring i tillämpliga delar hvad här ofvan i fråga om jordafsöndring är föreskrifvet.

Hvad sålunda är stadgadt kommer dock icke att göra någon ändring uti det, som rörande strömfall å kronohemmans område är särskildt förordnadt.

23 §.

Ej må innehafvare af lägenhet, som blifvit på viss tid eller lifstid från hemman afsöndrad, densamma på annan öfverlåta utan tillstånd af stamhemmanets innehafvare. Sker det, gånge lägenheten, om stamhemmanets innehafvare så yrkar, till honom åter mot skälig lösen. Dör innehafvare af afsöndrad lägenhet förr än besittningstid ute är, ege enka och arfvingar rätt att behålla lägenheten under de vilkor, som blifvit tingade vid upplåtelsen. Vid besittningstidens slut återfaller lägenheten till stamhemmanet utan ersättning eller lösen, ehvad förbehåll derom kan vid upplåtelsen vara gjordt eller icke; och vare lägenhetens innehafvare eller, då densamma varit på lifstid upplåten, hans arfvingar obetaget att derifrån afflytta honom eller dem tillhörig åbyggnad eller stängsel, der ej stamhemmanets innehafvare vill den lösa.

24 §.

Är lägenhet på annat sätt eller under andra vilkor afsöndrad än tillåtet är, varde sådan afsöndring, när påstående af vederbörande väckes, efter derom för hvarje fall gifna föreskrifter rättad och jemkad samt ege sedan bestånd, der den i öfrigt pröfvas laglig och gällande; och njute den, som deraf

lider, skäligt skadestånd. Åtnöjes icke innehafvaren af den afsöndrade lägenheten med sådan rättelse och jemkning, eller kan den icke ske, gånge då lägenheten emot skälig lösen åter till den egendom, hvarifrån afsöndringen skett.

25 §.

Från hemman för alltid afsöndrad lägenhet skall, på sätt särskildt är föreskrifvet, antecknas i kronans jordebok.

26 §.

Med jord eller annan lägenhet, som under eganderätt afsöndras efter hvad ofvan sägs, skall lagfaras, såsom om fast egendom i allmänhet finnes föreskrifvet. Har afsöndring på viss tid eller lifstid skett från hemman under enskild eganderätt, må afhandlingen intecknas.

Med afhandlingar om afsöndring af lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman förfares på samma sätt, som då åborätt å sådana hemman öfverlåtes.

27 §.

Twister rörande afsöndring af lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman skola upptagas och fullföljas på enahanda sätt som tvister angående dylika afsöndringar från frälse- och skattehemman.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i 20 eller 21 § omförmäles, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

4 Kap.

Särskilda bestämmelser.

28 §.

Hvad i denna lag är stadgadt om hemman gälle ock i tillämpliga delar om hvarje under särskildt nummer i jordeboken upptagen lägenhet, som ej tillkommit genom afsöndring; dock att vid egostyckning å sådan lägenhet skall, i stället för att mantal åsättes hvarje lott, bestämmas det inbördes förhållande, efter hvilket lotterna skola deltaga i utgörandet af lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

I fråga om jordafsöndring skall hvad om hemman är sagdt jemväl tillämpas å för alltid afsöndrad lägenhet; dock att från sådan lägenhet ytterligare afsöndring för alltid må ske utan inskränkning till viss del af egovidden.

29 §.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad om lotshemman af krono- eller skattenatur, så ock om sådana hemman, som enligt kungörelsen den 4 februari 1811 äro oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, är särskildt stadgadt.

30 §.

Genom denna lag upphäfvdes förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881; skolande dock denna förordnings bestämmelser fortfarande tillämpas i afseende å afsöndring, som skett innan denna lag träd i kraft.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

Härigenom förordnas, att 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 skola erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Har jord, som hör till by eller till hemman, deri två eller flera ega del, genom teg- eller storskifte i flera skiften blifvit lagd; vill den, som i sådant skifteslag eger ett eller flera hemman eller en

Bih. till Riksd. Prot. 1896. 1 Saml. 1 Afd. 24 Häft.

eller flere hemmansdelar, laga skifte erhålla, hafve ock der vitsord till, utan att å teg- eller storskifte meddelad fastställelse eller eljest ingången och stadfastad förening må sådant hindra eller därför i vägen ligga.

2 mom. Ej må redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 20 februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.

3 mom. Hafva genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankt egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, och möter för deras ändamålsenliga brukande hinder deraf, att vid förut verkställt så beskaffadt skifte, som i 2 mom. omförmäles, egorna erhållit en för deras häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, då må, der tjenlig skiftesläggning ej kan genom egoutbyte beredas, nytt skifte, utan hinder af bestämmelserna i nämnda mom., kunna verkställas å dessa egor jemte den mark, som med dem ligger i det sammanhang, att dess intagande i den nya delningen är för beredande af lämpligt och redigt skifte oundgängligen nödigt. Bestrider någon delegare nytt skifte eller uppstår tvist angående omfånget af den mark, som bör i det nya skiftet ingå, behandlas ärendet efter stadgandet i 89 §.

4 mom. Mark, som vid skifte blifvit undantagen för delegarnes allmänna behof, må, utan hinder af bestämmelserna i 2 mom., skiftas, der någon delegare det begär och det finnes kunna ske utan de öfriges förfång.

5 mom. Har i Gotlands län, före den i följd af Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 20 december 1850 derstädes verkställda indelning i skifteslag, laga skifte skett och omfattat allenast en del af egor, som enligt indelningen utgöra ett skifteslag, ege det skifte ej annan verkan än storskifte lagligen tillkommer.

6 mom. Har hemman eller lägenhet undergått egostyckning, som blifvit fastställd, må den egostyckning ej genom skifte rubbas, utan att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas; dock att hvad sålunda stadgats ej utgör hinder, att hemmanet eller lägenheten vid förut verkställt skifte tilldelade egor, enligt föreskriften i 3 mom., uti der omförmälda fall med annan mark intagas i nytt skifte.

58. §.

Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, beqvämlig-

het för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af skifte eller egostyckning, som förut faststälts, ske, på sätt i 56 § sägs.

Begäres egoutbytet af anledning 3 § 3 mom. omförmäler, då må det, utan hinder af skifte eller egostyckning, som förut faststälts, kunna jemväl utan alla jordegares samtycke ega rum. Sedan i detta fall skiftesmannen och gode männen afgifvit utlåtande om utbytets företagande, skall, der ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt nöjas, frågan om utbytets verkställande, innan vidare åtgärd vidtages, underställas egodelningsrättens pröfning.

69 §.

Delningsgrund eller måttstock för egors skiftande å landet, så väl särskilda hemman emellan, som emellan delegare i ett och samma hemman, vare den, som i lag eller särskilda författningar för vissa landsorter stadgad är eller framdeles stadgas kan. Äro egorna förut delade genom storskifte, som efter förra författningar laga kraft vunnit, eller genom sådant skifte, som i 3 § 2 mom. sägs, eller genom fastställd egostyckning, hafve hvarje delegare rätt att vid skifte, som sedermera eger rum, tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarar mot de egor, han enligt den förut verkställda delningen innehafte; och bör landtmätaren, vid fördragning af frågan om delningsgrunden, underrätta delegarne ej blott om de särskilda grunder, hvilka kunna i detta afseende rätteligen antagas, utan ock om de uppskattade egobelopp, hvilka, enligt hvardera af dessa grunder, komme att hvarje delegare ungefärligen tillfalla.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Härigenom förordnas, att 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

År lagfart sökt på grund af testamente, dom eller annan handling, som ej vunnit laga kraft, må ansökningen icke bifallas förr än det visas, att handlingen blifvit ståndande.

Å upplåtelse, hvarigenom jord eller annat från hemman eller lägenhet afsöndrats, må lagfart ej beviljas förr än fastställelse å afsöndringen meddelats.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897, men ege ej tillämpning i fråga om afsöndring, som dessförinnan skett.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Härigenom förordnas, att 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Hvad här ofvan om servitut är sagdt afser icke servitut, som uppkommer vid laga skifte eller gostyckning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 december
1892.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHJELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM och
friherre RAPPE.

Statsrådet herr friherre von Otter anmäldes vara af sjukdom hindrad att tillstädeskomma.

Departementschefen statsrådet Groll yttrade:

“Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 14 maj 1891 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom statsmakternas försorg tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å de inom landet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, behagade Eders Kongl. Maj:t den 25 september samma år uppdraga åt en komité att åvägabringa utredning i berörda hänseende, dervid komitén jemväl skulle hafva att taga i öfvervägande, ej mindre i hvilken mån och under hvilka vilkor upplåtelse af jord från kronans egendomar för befordrande af det utaf Riksdagen angifna syftemål kunde ega rum, än äfven huruvida detta syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning eller på annat sätt främjas.

På grund af berörda uppdrag har denna komité, bland annat, utarbetat och med underdånig skrifvelse den 5 mars innevarande år till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnadt förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, i anledning af hvilket förslag ej mindre Eders Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande i länen sig yttrat än äfven landtmästeristyrelsen samt kammarkollegium och domänstyrelsen afgifvit infordrade underdåniga utlåtanden.“

Efter att hafva redogjort såväl för komiténs förslag som för de i anledning deraf afgifna underdåniga yttranden och utlåtanden anförde departementschefen vidare:

“Med ledning af de vid komiténs förslag utaf de i ärendet hörda myndigheter gjorda erinringar har det samma blifvit inom departementet i vissa delar omarbetadt, och anhåller jag i underdånighet att inför Eders Kongl. Maj:t få redogöra för de viktigaste förändringar, som dervid uti förslaget vidtagits.

Om hemmansklyfning.

1 § har omredigerats i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium och domänstyrelsen föreslagit.

Om egostyckning.

Af komiténs förslag framgår ej tydligt, att, om en genom egostyckning utbruten del består af flera till läget skilda områden, hvarje sådant område skall i mantal sättas. På sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län hemställt, torde uttrycklig föreskrift härom böra intagas i 2 § af komiténs förslag. Under iakttagande häraf och med ledning i öfrigt af de erinringar, kammarkollegium och domänstyrelsen framställt vid denna §, har densamma blifvit omarbetad.

2 § torde visserligen vara tillämplig äfven för det fall att egaren af eller åbon å ett hemman till annan vill upplåta viss dertill hörande mark att, efter det mantal derå satts, egas eller besittas med direkt skattskyldighet till det allmänna. Då det emellertid vid dylik upplåtelse, på sätt kammarkollegium och domänstyrelsen anført, i regel ej torde vara nödvändigt, att samtliga hemmanets egor, efter hvad i 2 § föreskrifvits, å karta utmärkas, har jag ansett, att egaren eller åbon jemväl borde få från hemmanet stycka vissa egor samt å desamma få mantal satt, utan att dervid karta skulle behöfva upprättas öfver mera än den del, som från stamhemmanet afskiljdes, der ej Konungens

befallningshafvande annorlunda förordnade. I så fall torde ytterligare böra stadgas, ej mindre att, der icke annorlunda vore bestämdt, en sålunda utstyckad del, som närmast blefve att jemföra med en jemlikt 13 § mantalssatt afsöndring, ej undfinge del i de efter mantal bestämda tillhörigheter och rättigheter, som kunde tillkomma stamhemmanet, än äfven, då med ett visst mantal i regel följer delaktighet i alla sådana tillhörigheter och rättigheter, att såväl i utslaget om mantalsättningen som i det å kartan derom tecknade bevis skulle utsättas, om och i hvilka afseenden dylik delaktighet icke tillkomme den utstyckade delen. På grund häraf har en ny paragraf utarbetats, som i departementets förslag blifvit den tredje i ordningen.

Om jordafsöndring.

På de skäl Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län anført torde i öfverensstämmelse med hvad som stadgats vid egostyckning, jord, som för alltid från hemman afsöndras, böra af behörigen förordnad landtmätare å karta till läge och gränser tydligt utmärkas. De med kartas upprättande förbundna kostnader, hvilka, då markens beskaffenhet ej dervid behöfver angifvas, icke torde uppgå till några afsevärda belopp, uppvägas till fullo af den trygghet och reda, som derigenom vinnes i fråga om eganderättsförhållandena. Komitén har i sitt förslag ej upptagit nu gällande stadgande, att egaren eller åbon efter särskildt tillstånd af Konungens befallningshafvande kan få för alltid afsöndra större andel af ett hemmans egovidd än en femtedel; hvarjemte komitén ifrågasatt, att afsöndring på viss tid eller lifstid skulle få ega rum utan inskränkning till egovidden jemväl i fråga om jord, som hufvudsakligen utgjorde skogsmark. Till dessa förändringar synes mig tillräcklig anledning saknas. Deremot torde stadgandet om afsöndring af mosse utan olägenhet kunna bortfalla, derest rättigheten att efter särskildt tillstånd af Konungens befallningshafvande få för alltid afsöndra större andel af ett hemmans egovidd än en femtedel bibehålles. I öfverensstämmelse härmed och med ledning af hvad vid ärendets handläggning anförts i kammarkollegium och domänstyrelsen har komiténs förslag om jordafsöndring omredigerats, dervid detsamma, hvad angår såväl uppställning som form, bragts till närmare öfverensstämmelse med nu gällande stadganden i ämnet.

Allmänna bestämmelser.

Frågan om beloppet af det skadestånd, som enligt 13 § i komiténs förslag i vissa fall bör tillkomma stamhemmanets eller stamlägenhetens innehafvare,

när för alltid afsöndrad lägenhet varder mantalssatt, synes, då detsamma måste bestämmas efter grunder, som i många fall ej kunna undgå att blifva mera eller mindre subjectiva, böra pröfvas, ej såsom komitén föreslagit af laga domstol, utan af skiljemän i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 föreskrifver. Dessutom anser jag, att, för betryggande af staminnehafvarens rätt till utbekomnande af detta skadestånd, innehafvaren af den afsöndrade lägenheten ej må vinna befrielse från afgälden, förrän skiljedomen blifvit behörigen fullgjord. Under iakttagande häraf har 13 § blifvit i vissa delar omarbetad.

14 §, 15 § 1 mom. och 17 § hafva omredigerats i enlighet med hvad som anförts vid ärendets handläggning i kammarkollegium och domänstyrelsen.“

Sedan departementschefen derefter hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes för det ändamål, 87 § regeringsformen omförmälde, infordra Högsta Domstolens yttrande öfver det inom civildepartementet upprättade, vid detta protokoll fogade förslaget, samt statsrådets öfriga ledamöter biträdt denna hemställan, behagade Hans Maj:t Konungen dertill lemna nådigt bifall.

Ex protocollo:
G. Lagerbielke.

Förslag

till

Lag

angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring.

Om hemmansklyfning.

1 §.

Under enskild eganderätt varande så ock under stadgad åborätt upplåtna hemman med de i 16 § omförmälda undantag få, i den ordning gällande skiftesstadga föreskrifver, klyfvas till hvad mantal som helst, dock utan ändring af hvad 12 kap. 7 § ärfdabalken innehåller om klyfning vid arfstäget af säteri eller annan jord.

Om egostyckning.

2 §.

1 mom. Hemman, hvilket enligt 1 § får klyfvas, må ock kunna styckas i huru många delar som helst sålunda, att viss, till gränserna på förhand bestämd egovidd utlägges till hvarje del och särskildt mantal å densamma sättes. Består en del af flera till läget skilda områden, skall hvarje sådant område i mantal sättas.

2 mom. Vid dylik styckning skall behörigen förordnad landtmätare å karta till läge och gränser tydligt utmärka de särskilda hemmansdelarnes egoområden samt upprätta förslag till mantalssättning med ledning af befintliga kartor och egobeskrifningar eller, der sådana handlingar saknas eller sakegare eljest det påyrkar, efter särskild uppskattning, vid hvilken uppskattning landtmätaren biträdes af gode män, om sådant biträde af sakegare påkallas eller af landtmätaren eljest finnes nödigt. Förslaget jemte dertill hörande karta och handlingar skall af landtmätaren ingifvas till Konungens befallningshafvande, som har att pröfva detsamma och genom utslag fastställa mantal å de

olika lotterna samt, sedan utslaget vunnit laga kraft, derom teckna bevis å kartan; börande mantalen uttryckas i så lämpliga bråk ske kan.

3 §.

Vill egare af eller åbo å hemman, hvilket enligt 1 och 2 §§ får klyfvas eller styckas, till annan upplåta dertill hörande egor att, efter det mantal derå satts, egas eller besittas med direkt skattskyldighet till det allmänna, förfares på sätt i 2 § är stadgad; dock att dervid endast de egor, som från stamhemmanet afskiljas, behöfva vara å karta lagda, der ej Konungens befallningshafvande annorlunda förordnar.

Sålunda utstyckad hemmansdel undfår icke, der ej annorlunda är bestämdt, delaktighet i de stamhemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal; börande i utslaget om mantalssättningen äfvensom i det å kartan tecknade beviset utsättas, om och i hvilka afseenden dylik delaktighet icke tillkommer den utstyckade hemmansdelen.

Om jordafsöndring.

4 §.

1 mom. Egare af hemman, hvilket enligt hvad förut är sagdt får klyfvas eller styckas, hafve rätt att af hemmanets egovälde med de undantag och vilkor, som här nedan stadgas, för alltid afsöndra till och med en femtedel af egovidd, i eu eller flera delar. Från sålunda afsöndrad lägenhet vare ytterligare afsöndring tillåten utan inskränkning till viss egovidd.

2 mom. Egare af hemman, hvarom i nästföregående mom. sägs, vare ock berättigad att antingen till besittning på viss tid, dock med iakttagande af hvad angående tiden för beståndet af aftal om nyttjanderätt är i lag stadgad, eller ock till besittning på listid från hemmanet afsöndra jord af huru stor vidd som helst, endast med den inskränkning, att dylik upplåtelse af jord, hvilken hufvudsakligen består af skogsmark, ej må afse mera än en femtedel af egoområdet.

3 mom. Afsöndring från de under stadgad åborätt upplåtna hemman vare jemväl tillåten, dock att sådan afsöndring icke förlänar annan rätt än författningarna för besittningen af stamhemmanet föreskrifva.

4 mom. Afsöndring från jord af fideikommissgenskap må icke annorlunda gälla än så vidt med lag och fideikommissbref öfverensstämmer.

5 mom. Sådana afsöndringar, som nu nämnda äro, må icke ske från

nyhemman eller nybyggen å kronans mark, så länge frihetsår därför åtnjutas eller desamma icke erhållit bestämda områden i skog och mark.

5 §.

1 mom. Jord, som för alltid från hemman afsöndras, skall af behörigen förordnad landtmätare å karta till läge och gränser tydligt utmärkas. Å sådan jord skall ock läggas årlig afgäld i penningar eller lämplig räntepersedel. Den afgäld må ej vara mindre, än att den motsvarar hvad af hemmanets grundskatt samt öfriga allmänna utskylder och besvär, så vidt de ej utgöras af eller grunda sig å bevillning, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet finnes belöpa sig å den afsöndrade lägenheten.

2 mom. Afhandling rörande jordafsöndring för alltid skall innehålla noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser samt jemte den öfver jorden upprättade karta ingifvas till Konungens befallningshafvande, som har att tillse, huruvida afhandlingen så väl med hänsyn till afsöndringens storlek som ock i öfriga afseenden är med denna lag öfverensstämmande, samt att pröfva den föreslagna afgälden och densamma, der den finnes tillräcklig, fastställa, men i annat fall bestämma den högre afgäld, som rätteligen belöper sig på den afsöndrade lägenheten; så ock att åsätta lägenheten särskildt namn och nummer.

Varder afgälden fastställd att utgå med belopp, som stamhemmanets egare betingat, skall i det derom meddelade beslut införas bestämmelse, att, derest mantalssättning å lägenheten i enlighet med stadgandet i 13 § skulle framdeles ifrågasättas, stamhemmanets då varande innehafvare icke skall ega rätt att mot lägenhetens innehafvare göra gällande anspråk å sådant skadestånd, som i samma § omförmäles.

3 mom. Innan ärendet af Konungens befallningshafvande afgöres, må icke allenast, der så nödigt finnes, kronobetjeningen höras, utan äfven yttrande af landtmätare inhemtas, om sådant med hänsyn till afsöndringens betydighet eller andra förhållanden pröfvas vara af behovet påkalladt.

6 §.

Vid afsöndring för alltid af jord må vissa år kunna utsättas, under hvilka frihet från afgäldens utgörande tillgodonjutes. Ej skola dock i något fall sådana frihetsår vara flera än femton, räknade från den tid jorden tillträdes.

7 §.

Åstundar innehafvare af hemman, hvarifrån afsöndring får ske, att derifrån för alltid afsöndra mark, som, ensam eller tillsammans med hvad redan kan vara från hemmanet afsöndradt, utgör mera än en fentedel af dess egoområde, må han sådant anmäla hos Konungens befallningshafvande, som eger att, der omständigheterna dertill föranleda, lemna bifall till ansökningen och i ty fall med ärendet förfara så som i 5 § sägs.

8 §.

1 mom. Från hemman, hvarifrån jordafsöndring får ske, må ock afsöndras vattenfall eller fiske; och gälle om sådan afsöndring i tillämpliga delar hvad här ofvan i fråga om jordafsöndring är föreskrifvet.

2 mom. Hvad sålunda är i 1 mom. stadgadt kommer dock icke att göra någon ändring uti det, som rörande strömfall å kronohemmans eller kronojords område är särskildt förordnadt.

9 §.

1 mom. Vill innehafvare af boställe eller annat publikt hemman, som icke under stadgad åborätt besittes, derifrån, i enlighet med de i denna lag stadgade allmänna grunder, på viss tid eller på lifstid afsöndra jord, vattenfall eller fiske; göra ansökning derom hos det embetsverk, under hvars allmänna vård och inseende bostället eller hemmanet lyder. Efter vederbörandes hörande eger det embetsverk med afseende å boställets eller hemmanets framtida nytta och förkofran att, då skäl dertill förefinnes, tillåta afsöndringen och bestämma villkoren därför.

2 mom. De afsöndringar af jord under eganderätt, som enligt förra enskiftesförfattningar i behörig ordning skett från boställen, ega framtida bestånd.

10 §.

1 mom. Innehafvare af en från hemman afsöndrad lägenhet vare, ändå att ytterligare afsöndring från den lägenhet sker, stamhemmanets innehafvare fortfarande ansvarig för afgäldens utgörande med fastställt belopp, der icke annorlunda aftalas.

2 mom. Afgäld, som skall erläggas för en från hemman afsöndrad lägenhet, må af stamhemmanets innehafvare sjelf uppbaras, så länge han för

hemmanet riktigt erlägger grundskatt och öfriga utskylder, som icke utgöras af eller grunda sig å bevillning; men brister han deri, bör kronans uppborðsman, der afgälden icke redan för året finnes vara af lägenhetens innehafvare betald, uppbära samma afgäld till så stor del, som erfordras till den bristande grundskattens och andra skyldigheters utgörande.

11 §.

Ej må innehafvare af lägenhet, som blifvit på viss tid eller på lifstid från hemman afsöndrad, densamma på annan öfverlåta utan tillstånd af stamhemmanets innehafvare. Sker det, gånge lägenheten, om stamhemmanets innehafvare så yrkar, till honom åter mot skälig lösen. Dör innehafvare af afsöndrad lägenhet förr än besittningstid ute är, ege enka och arfvingar rätt att behålla lägenheten under de vilkor, som blifvit tingade vid upplåtelsen. Vid besittningstidens slut återfaller lägenheten till stamhemmanet utan ersättning eller lösen, ehvad förbehåll derom kan vid upplåtelsen vara gjordt eller icke, dock att panteskilling för jord, som enligt 9 kap. 1 § jordabalken är upplåten, skall återbäras; och vare lägenhetens innehafvare eller, då densamma varit på lifstid upplåten, hans arfvingar obetaget att derifrån afflytta honom eller dem tillhörig åbyggnad eller stängsel, der ej stamhemmanets innehafvare vill lösa den.

12 §.

Är lägenhet på annat sätt eller under andra vilkor afsöndrad än tillåtet är, varde sådan afsöndring, när påstående af vederbörande väckes, efter derom för hvarje fall stadgade föreskrifter rättad och jemkad samt ege sedan bestånd, der den i öfrigt pröfvas laglig och gällande; och njute den, som deraf lider, skäligt skadestånd. Åtnöjes icke innehafvaren af den afsöndrade lägenheten med sådan rättelse och jemkning eller kan den icke ske, gånge då lägenheten emot skälig lösen åter till den egendom, hvarifrån afsöndringen skett, der ej lägenheten utgöres af jord, som till större vidd än en femtedel af stamhemmanets egoområde blifvit utan behörigt tillstånd för alltid afsöndrad, och innehafvaren vill hela den jord behålla, i hvilket fall skall förfaras på sätt i 3 § om egostyckning finnes stadgad.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

1 mom. Åstundar innehafvare af lägenhet, som blifvit från hemman för alltid afsöndrad, att, med befrielse från framtida erläggande af afgäld till stam-

hemmanets innehafvare, genom mantalssättning å lägenheten i allo varda direkt skattskyldig till det allmänna, ege dertill rätt och göre derom ansökning hos Konungens befallningshafvande, som har att i ärendet höra stamhemmanets innehafvare.

Är lägenheten afsöndrad innan denna lag trädt i kraft, vare stamhemmanets innehafvare berättigad att njuta det skadestånd, som kan föränledas deraf, att afgälden finnes vara större, än att den vid tiden för afsöndringen motsvarade hvad å lägenheten sig belöpte af den grundskatt samt de öfriga allmänna utskylder och besvär, hvilka stamhemmanet vid samma tid hade att utgöra. Framställer stamhemmanets innehafvare icke auspråk å sådant skadestånd, varde med ärendet så förfaret, som i 3 § i fråga om egostyckning är stadgadt. Göres åter anspråk å dylikt skadestånd och kunna parterna icke enas, skall tvisten derom afgöras genom skiljedom i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 bestämmer; och förklare Konungens befallningshafvande ärendet angående mantalssättningen tillsvidare hvilande. Sedan skiljedomen fallit och blifvit fullgjord, må ärendet anmälas till fortsatt handläggning, dervid så förfares, som i denna § förut är sagdt.

Har afsöndring af lägenheten skett, sedan denna lag trädt i kraft, ege stamhemmanets innehafvare icke rätt att göra gällande något anspråk å skadestånd, hvarom förut är sagdt, utan gånge mantalssättningen omedelbart för sig i stadgad ordning.

2 mom. Angår fråga, hvarom 1 mom. handlar, afsöndrad lägenhet, som är från annan sådan lägenhet upplåten, skall jemte stamhemmanets innehafvare äfven innehafvaren af sistberörda lägenhet i ärendet höras. Vill ej denne låta jemväl sin lägenhet mantal åsättas, må derå hvilande afgäld, sedan från hans sida möjligen framställt anspråk å sådant skadestånd, hvarom i 1 mom. förmäles, blifvit i den ordning der stadgas pröfvadt, nedsättas så mycket, som efter uppskattning motsvarar den grundskatt och de öfriga utskylder, hvilka till direkt utgörande åläggas den lägenhet, hvars innehafvare frågan väckt; skolande Konungens befallningshafvande i sammanhang med den begärda mantalssättningen om dylik minskning i afgäld meddela föreskrift.

14 §.

Från hemman för alltid afsöndrad lägenhet skall, på sätt särskildt är föreskrifvet, antecknas i kronans jordebok; åliggande förty Konungens befallningshafvande att icke allenast föranstalta om verkställighet deraf uti de i lands- och häradsskrifvarekontoren förvarade exemplar af jordeboken, utan ock inberätta förhållandet till kammarkollegium.

Enahanda förfarande skall iakttagas vid sådan mantalssättning å afsöndrad lägenhet, som i 13 § öförmäles.

15 §.

1 mom. Innan lagfart första gången beviljas å andel i hemman, hvarå vid egostyckning mantal satts, eller å lägenhet, som blifvit för alltid under full eganderätt afsöndrad, skall vid rätten företes laga kraft egande beslut om fastställelse af mantalet eller om afgäldens bestämmande.

2 mom. Vid afsöndring af lägenhet på viss tid eller lifstid från hemman, som är under enskild eganderätt, må afhandlingen intecknas på sätt särskildt är stadgadt.

3 mom. Med afhandlingar om afsöndring af lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman förfares på samma sätt, som då åborätt å sådana hemman öfverlåtes.

16 §.

Beträffande dels lotshemman af krono- och skattenatur och dels de skattehemman, hvilka enligt Kongl. kungörelsen den 4 februari 1811 äro oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, gälle i fråga om hemmanklyfning, egostyckning och jordafsöndring hvad särskildt är eller varder stadgadt.

17 §.

Hvad i denna lag är stadgadt om hemman gäller ock i tillämpliga delar om hvarje under särskildt nummer i jordeboken upptagen lägenhet, hvilken icke genom afsöndring tillkommit. Vid styckning af sådan lägenhet skall förrättningsmannen, i stället för att sätta hvarje lott i mantal, bestämma det inbördes förhållande, efter hvilket densamma skall deltaga i utgörandet af lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

18 §.

1 mom. Tvister rörande afsöndring af lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman skola upptagas och fullföljas på enahanda sätt, som tvister angående dylika afsöndringar från frälse- och skattehemman.

2 mom. Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna lag onförmäles, äfvensom öfver embetsverks beslut i ärende, hvarom i 9 § 1 mom. sägs, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet i Kongl. Maj:ts högsta domstol onsdagen den 1 november 1893.

Andra rummet.

Närvarande:

Justitieråden HERNMARCK,
ÅBERGSSON,
HERSLOW,
HAMMARSKJÖLD,
CARLSON,
CLAËSON.

Sedan högsta domstolen den 13 sistlidne januari, i närvaro af justitieråden Svedelius, Hernmarck, Abergsson, Herslow, Hammarskjöld, Carlson och Claëson förordnat, att handlingarna rörande ett inom civildepartementet upprättadt förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring skulle för närmare granskning emellan bemälda ledamöter cirkulera, samt under den derefter förflutna tiden justitierådet Svedelius erhållit nådigt afsked från justitierådsemetet; så företogs nu detta ärende till slutlig handläggning i närvaro af öfrige förenämnde ledamöter; varande förslaget detta protokoll bilagdt.

Emot förslaget framställdes inom högsta domstolen följande anmärkningar:

2 och 3 §§.

Justitierådet *Claëson* yttrade: Genom hemmansklyfning vinnes i allmänhet den fördelen att de särskilda hemmansdelarnes områden blifva bestämda på ett sådant sätt, att egaren till hvar hemmansdel sedermera icke kan rubbas i sin

besittning. Tvifvelsutän åsyftas äfven att genom egostyckning kunna bereda köpare af bestämda jordområden en lika orubblig besittningsrätt. Men härför erfordras att det hemman, som skall styckas, ej bildar någon samfällighet med andra hemman utan för sig utgör ett afskildt helt, så att hemmanets egområde är en gång för alla bestämdt. Eljest kan lätt inträffa att, sedan egostyckningen försiggått, de särskilda hemmansdelarne indragas i laga skifte inom det skifteslag, hvartill hemmanet hör, och vid skiftets slut sannolikt komma att åtminstone delvis bestå af helt andra egor än dem, som genom egostyckningen tillades hemmansdelarna. För att förebygga sådant synes mig det vara af nöden att till bestämmelsen i 2 § 1 mom. rörande hvilka hemman få styckas foga en restriktion i den syftning, att hemmanet skall vara sådant, att dess innehafvare ej kan tillförbindas att med hela hemmanet ingå i laga skifte. Har det skifteslag, hvartill hemmanet hör, endast delvis undergått laga skifte, såsom enligt 78 § skiftesstadgan är tillåtet, bör efter mitt förmenande egostyckningen ej få omfatta andra egor än dem, som i laga skiftet ingått.

Äfven om, på sätt jag erinrat, egostyckningsförfarandet inskränkes till sådana hemman, hvilka helt och hållet eller delvis undergått skifte, som eger bestånd, lägga nuvarande bestämmelser i skiftesstadgan ej hinder i vägen för att, sedan egostyckningen af hemmanet egt rum, egare till någon af de nya hemmansdelarne kan fordra och erhålla laga skifte å hemmanet. Då de särskilda egolotterna ej blifvit genom hemmansklyfning delade, lærer hvarje delegare hafva skiftesvitsord. Till förekommande häraf erfordras särskilda föreskrifter. Deras plats är dock ej i denna lag utan i skiftesstadgan.

Den i slutet af 2 § 1 momentet föreslagna bestämmelse, att hvarje till läget skildt område skall åsättas särskildt mantal, synes mig tariffva en förändring. Det hör ju till vanligheten, att ett hemman har egor på flera ställen, och 87 § skiftesstadgan medgifver, att vid laga skifte må tre, i vissa fall fyra skiften tilldelas hvarje delegare. Vill hemmansegaren vid egostyckning af hemmanet tillägga de olika delarne egoområden på flera ställen, bör sådant enligt min mening mycket väl kunna ske, utan att visst mantal behöfver sättas på hvarje område. För att dock förekomma att en och samma hemmansdels områden blifva splittrade på alltför många håll, torde vara lämpligt att begränsa antalet områden till tre för hvarje hemmansdel. En dylik inskränkning utgör naturligtvis icke ringaste hinder för hemmansegaren att till samma person sälja t. ex. fem skilda områden, ty vid egostyckningen kunna tre af dessa områden bilda en hemmansdel och de båda öfriga en annan. Men den af mig antydda ändring medför den förenkling att i det nu exempelvis tagna fallet köpet blott behöfver omfatta två hemmansdelar i stället för fem. En sådan förenkling har sin stora betydelse vid lagfarts- och inteckningsärenden samt förekommer onödiga mantalssättningar.

Då med egostyckning torde åsyftas att bereda egare till de styckade hemmansdelarne lika trygghet som genom hemmansklyfning, anser jag det ingalunda vara tillräckligt att, på sätt förslaget innehåller, betrakta den i 2 § 2 momentet angifna förrättning blott såsom en förrättning, afsedd till att föreslå visst mantal för de olika hemmansdelarne. Enligt min mening bör förrättningen omfatta vida mera. För att såvidt möjligt bringa reda och säkerhet i eganderättsförhållandena bör nemligen landtmätaren jemte den i momentet omförmälda karta upprätta en fullständig och noggrann beskrifning å de egor, som förläggas till de särskilda hemmansdelarne. Äfven bör det åligga landtmätaren att tillse, att utfartsväg finnes för hvar ny hemmansdel, samt, om dylik väg ej finnes, utlägga sådan på kartan och utstaka densamma på marken. Att väg finnes till hvarje hemmansdel är tydligen så oeftergiftigt, att, ifall hemmanets egare eller köpare af hemmansdel förbisett att undantaga eller förbehålla sig mark till väg, landtmätaren bör tillse att mark härför afsättes. För sådant ändamål eller för annat allmänt behof undantagen mark torde böra betraktas såsom en gemensam tillhörighet för alla delarne i hemmanet. En uttrycklig bestämmelse härom lärer vara af nöden. Likaså torde tarfvas en föreskrift derom att hvad i 58 § inteckningsförordningen är stadgad om servitut, som uppkommer vid laga skifte, äfven gäller för servitut, som uppkommer vid egostyckning.

Det synes mig slutligen böra åligga landtmätaren att på marken utstaka hvad till hvarje hemmansdel hör samt rörlägga skilnaden mellan de olika delarne. Om också landtmäteriförrättningen kommer att omfatta hvad jag sålunda antydt, lärer det ej vara behöfligt att landtmätaren vid densamma biträdes af gode män, såvida ej sådant biträde påkallas af sakegare eller landtmätaren finner det nödigt.

Utvidgas förrättningen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad jag här ofvan ifrågasatt, blir det nödigt att föreskrifva, att besvär öfver förrättningen må inom viss tid efter dess slut anföras hos Konungens befallningshafvande, samt att landtmätaren härom har att vid förrättningens afslutande meddela underrättelse.

Förslaget till egostyckning och mantalssättning bör af landtmätaren ingifvas till Konungens befallningshafvande, och synes det böra tillkomma denna myndighet att pröfva ej blott förslaget i fråga om mantalssättningen utan jemväl förslaget till egostyckning. Finner Konungens befallningshafvande att de för egostyckning gifna föreskrifter blifvit iakttagna, bör Konungens befallningshafvande meddela fastställelse å egostyckningen och åsätta de särskilda hemmansdelarne mantal, hvarom allt bevis bör tecknas på kartan.

Skilnaden mellan 2 § och första stycket af 3 § synes egentligen bestå deri, att med 2 § afses att hela hemmanet på en gång styckas sönder i smärre

hemmansdelar, under det att första stycket i 3 § åsyftar det fall att blott en del af hemmanet frånstyckas det öfriga. För denna mindre väsentliga skilnad lärer det ej vara behöfligt att hafva en särskild paragraf, utan torde bestämmelsen i första stycket lämpligare kunna inordnas i 2 §. Bibehålles emellertid i särskild paragraf det första stycket, torde, derest min vid 1 mom. af 2 § gjorda erinran om inskränkning i fråga om de hemman, som må styckas, godkännas, den i början af 3 § förekommande hänvisning till 1 och 2 §§ förändras, så att den blott afser 2 §.

Höra till ett hemman några sådana rättigheter eller förmåner, hvilka beräknas efter mantal, bör andel deri, motsvarande det åsatta mantalet, åtfölja hvar särskild hemmansdel, oberoende deraf huruvida hela hemmanet på en gång styckas eller icke. Eljest kan den oegentligheten inträffa, att ett stamhemman, som ursprungligen utgjort t. ex. $\frac{3}{4}$ mantal men genom successiva egostyckningar nedgått, så att hemmanet ej omfattar mera än $\frac{1}{4}$ mantal, fortfarande får räknas för $\frac{3}{4}$ mantal, då fråga blir om delaktighet i de särskilda förmånerna eller rättigheterna. Sådant bör ej genom lagstiftning tillstädjas. Jag hemställer förty, att andra stycket af 3 § må ur förslaget uteslutas.

Justitierådet *Carlson* anförde: Förslaget i denna del afser att åt egare af hemman bereda större frihet med afseende å hemmanets delning. Villigt erkänner jag behovet af en lagstiftning i detta syfte, men jag tror dock, att förslaget går för långt då det medgifver, att ett hemman må styckas i lotter af hvilken storlek och form samt af hvilket läge som helst. Genom ett sådant medgifvande kan man äfventyra en återgång till äldre tiders missförhållanden, som man under århundraden sträfvat att afhjelpa. En dyrköpt erfarenhet bör derfor mana till försigtighet vid lagstiftningen på detta område.

Såsom regel synes böra gälla, att hvarje hemmanslott, som genom egostyckning utbrytes, skall kunna lämpligen begagnas ensam för sig antingen till jordbruk eller för annat ändamål. Härtill fordras, att hemmanslotten icke saknar utfartsväg, att den är tjenlig till bebyggande och att egoskiftena bilda någorlunda regelbundna figurer. Jag förbiser icke, att ett område, hvars utbrytning begäres, kan vara afsedt att sammanläggas med ett område af en annan fastighet. För sådan händelse kunde väl synas öfverflödigt, att hvarje område för sig uppfylde de vilkor, jag nyss uppställt. Så länge emellertid lagen icke känner något förfaringssätt, hvarigenom två fastigheter kunna med hvarandra förenas på sådant sätt, att de enligt lag skola anses såsom en odelad fastighet, torde man icke böra göra något undantag för detta fall.

För vinnande af en ändamålsenlig delning af ett hemman böra vid egostyckning samma medel stå till buds som vid hemmansklyfning, sålunda äfven rättighet att verkställa egoutbyten, att från ett till ett annat ställe flytta

soldattorp och afsöndrade lägenheter, att undantaga områden för vägar och till annat samfärdt behof samt att bilda servituter, hvilka gälla utan in-teckning.

Om det alltså är angeläget, att egostyckningen sker på ett ändamåls-enligt sätt, så är det, enligt min uppfattning, af icke mindre vigt, att vid densamma noga och tillförlitligen fastställles hvad som skall tillhöra hvarje hemmanslott.

För sådant ändamål böra vid egostyckning, likasom vid hemmansklyfning, rågångarne mot angränsande hemman och mot afsöndrade lägenheter kunna med laga verkan bestämmas. Det är ock nödigt, att förfarandet vid landtmäteriförrättningen ordnas på sådant sätt, att skilnadslinierna, som dervid uppdragas de särskilda hemmanslotterna emellan, komma att ega vitsord. Enligt förslaget blir detta förhållandet endast i det fall, att förrättningen verkställles innan hemmanslotterna blifvit till eganderätten åtskilda och att föryttring af de särskilda hemmanslotterna derefter sker under hänvisning till förrättningen. Om deremot förrättningen afser kartläggning och mantalssättning af redan till eganderätten skilda lotter af ett hemman, skulle enligt förslaget, vitsord i detta afseende icke kunna tillkomma förrättningen. Vidare torde, till undvikande, så vidt möjligt, af framtida rågångstvister, skilnadslinierna böra icke allenast utmärkas å karta utan ock beskrivas, utstakas å marken och rörläggas. Slutligen bör ock vid förrättningen fastställas hvad som tillkommer hvarje hemmanslott utöfver ett eller flera till gränserna bestämde områden.

Men om landtmäteriförrättningen vid egostyckning skall hafva den vidsträcktare uppgift och större betydelse, jag sålunda föreslagit, torde det vara nödigt, att förrättningen underkastas samma kontroll som hemmansklyfning, och att förfaringssätten vid dessa båda slag af hemmansdelning göras så vidt möjligt likartade.

Äfven mantalssättningen bör ske vid landtmäteriförrättningen och pröfvas af egodelningsrätten. Då hemmanets mantal skall fördelas på de särskilda hemmanslotterna efter förhållandet emellan deras storlek och godhet, kan en dylik uppgift icke anses främmande för de myndigheter, hvilka handlägga skiftes-mål.

Vill man bygga lagstiftningen i ämnet på denna grund, måste förslaget helt och hållet omarbetas. Jag skulle därför kunna inskränka mitt yttrande till ett afstyrkande af förslaget sådant det föreligger. Emellertid vill jag anföra några synpunkter, som vid förslagets omarbetning böra komma under betraktande; och antager jag dervid till en början, att det hemman, om hvars styckande fråga är, blifvit genom laga skifte eller dermed jemförlig åtgärd skildt från andra hemman.

I regeln bör i sådant fall all den till hemmanet vid skiftet utbrutna jord ingå i styckningen och, med undantag af hvad som kan blifva afsatt till

vägar eller för annat hemmanslotternas gemensamma behof, fördelas emellan lotterna i områden med bestämda gränser. Dock torde möjligen kunna medgifvas att, såsom i förslaget antydes, då fråga är allenast om utbrytning från hemmanet af en eller flera lotter, hvilka tillsamman utgöra endast en mindre del deraf, hemmanets rågångar bestämmas endast så vidt de kunna beröra nämnda hemmanslotter och karta upprättas allenast öfver dessa, hvaremot en annan hemmanslott kommer att utgöras af den i viss mån obestämda återstoden af hemmanets jord, hvilken återstod likväl måste till omfång och godhet beräknas i och för mantalssättningen.

Hemmanets andel i jord, som vid laga skiftet undantagits för gemensamt behof till vägar, diken och dylikt, bör emellan hemmanslotterna fördelas i ideala andelar efter de mantal, som äsättas lotterna.

Hörer till hemmanet andel i qvarnställe, fiskevatten eller annan dylik lägenhet, som vid skiftet lemnats odelad, torde icke vara nödigt, att denna fördelas på hemmanslotterna efter mantal, utan bör densamma kunna antingen i sin helhet tilläggas en af hemmanslotterna eller efter godtycklig grund delas mellan vissa af dem.

Sådana hemmanets tillhörigheter som delegarerätt i häradsallmänning och rätt att uppbära afgäld af afsöndrad lägenhet, augmentsränta, ersättning för rotering m. m. böra tillkomma hemmanslotterna efter mantal.

Förfaringssättet vid egostyckning måste blifva i viss mån olika i det fall, att förrättningen sker innan hemmanslotterna blifvit till eganderätten åtskilda, hvilket bör vara regeln, och i det fall, att förrättningen afses fastställande af en redan till eganderätten gjord delning af hemmanet.

I förra fallet är jordegaren i tillfälle att under förrättningens gång rådgöra med landmätaren om lämpligaste delning af hemmanet. Finner landmätaren, att delning icke må verkställas på det sätt jordegaren påyrkar, bör han derom meddela beslut, hvaröfver jordegaren eger föra klagan hos egodelningsrätten. Varder delning verkställd, bör förrättningen i dess helhet underställas egodelningsrättens pröfning. Om vid förrättningen icke förekommer sammanträde med rågrannarne eller fråga om egoutbyte, torde icke vara nödigt att landmätaren biträdas af gode män.

Om åter hemmanslotterna redan äro till eganderätten åtskilda och stridiga intressen sålunda förefinnas vid förrättningen, torde biträde af gode män vara erforderligt. För bestämmande af gränserna emellan hemmanslotterna böra parternes fångeshandlingar läggas till grund, och torde förrättningsmännen dervid hafva att förfara enligt 46 § skiftesstadgan. Uppstår tvist om parternes andelar i hemmanets samfälligheter, bör denna, om förening ej kan träffas, hänvisas till domstol. Sedan sålunda blifvit afgjordt hvad enligt fångeshand-

lingarne tillhör hvarje hemmanslott, hafva förrättningsmännen att undersöka, huruvida den skedda delningen kan godkännas. Om så finnes nödigt och af ena parten påyrkas, bör delningen kunna jemkas genom egoutbyte. Kan ej på sådant sätt delningen bringas till öfverensstämmelse med lag, bör godkännande vägras. Om beslutet, hvilket må öfverklagas hos egodelningsrätten, vinner laga kraft eller varder fastställt, synes part böra ega rätt att fordra återgång af det aftal, genom hvilket hemmanslotterna blifvit till eganderätten skilda. Om deremot förrättningsmännen godkänna delningen med eller utan jemkning, bör förrättningen underställas egodelningsrättens pröfning.

Till minskning af kostnaderna för egostyckning torde kunna medgifvas att, om besvär emot förrättningen icke blifvit anförda, egodelningsrättens ordförande må ensam fastställa densamma.

Om en person är egare af två eller flera hemmansnummer, hvilka antingen utgöra ett skifteslag eller ock blifvit vid laga skifte hvar för sig utbrutna, men gränsa intill hvarandra, skulle hinder för egostyckning å ett af hemmanen möta deraf, att laga skifte eller rågångsutstakning icke kan verkställas emellan hemmanen. Det vore såväl af detta skäl som i öfrigt önskligt att sådana ändringar i skiftesstadgan vidtogos, att laga skifte och rågångsutstakning äfvensom egoutbyte kunde under former, som ansåges betryggande för inteckningshafvare och andra rättsegare, ske äfven emellan hemman, hvilka tillhöra samme egare.

En af egodelningsrätt fastställd egostyckning bör icke kunna rubbas under andra förhållanden än en af egodelningsrätt fastställd hemmansklyfning. Då emellertid, under vissa omständigheter, hemmanet kan komma att ingå i nytt laga skifte eller undergå hemmansklyfning, torde vara nödigt föreskrifva, att vid sådan förrättning de genom egostyckningen utbrutna hemmanslotterna skola sinsemellan taga del särskildt i inrösningsjorden och särskildt i afrösningsjorden efter innehaf.

Jag har hittills sysselsatt mig med det fall, att hemmanet, som skall styckas, är till såväl in- som afrösningsjorden genom laga skifte eller dermed jemförlig åtgärd skildt från andra hemman.

Derest åter endast inrösningsjorden är på sådant sätt utbruten, bör med hemmanets andel i afrösningsjord kunna förfaras på samma sätt som med andel i kvarnställe, fiskevatten eller dylik lägenhet. Om emellertid hemmanets andel i afrösningsjorden är utbruten genom storskifte eller sämjedelning, synes äfven denna kunna delas i onråden med bestämda gränser. En sådan delning bör dock icke medföra annan verkan än en hemmansklyfning enligt sista punkten af 94 § skiftesstadgan, hvarför egostyckningen i denna del icke må fastställas af egodelningsrätten.

En egostyckning, jemförlig med hemmansklyfning af sistnämnda slag,

synes ock kunna ske å hemman, som till såväl in- som afrösningsjord är skildt från andra hemman allenast genom storskifte eller sämjedelning.

Slutligen anser jag det böra medgifvas, att i sammanhang med laga skifte egostyckning må verkställas å hemman eller hemmansdel, som genom skiftet utbrytes.

Justitierådet *Hammarskjöld* utlät sig: Den i sista punkten af 2:dra §:ns 1:sta moment förekommande föreskrift att, der en del består af flera till läget skilda områden, hvarje sådant område skall i mantal sättas, skulle medföra ett mantalets söndersplittrande i smådelar utöfver hvad det praktiska lifvets kraf gör nödvändigt. Söndersplittring af mantalen är öfverhufvud ej utan olägenheter redan i vårt nuvarande lagfarts- och in-teckningsväsende. Att framtvinga sådan söndersplittring, der den ej behöfves, bör åtminstone ej komma i fråga. Lika med justitierådet *Claëson* hemställer jag, att punkten må utgå.

Genom skiftesväsendet har man sökt och i icke ringa mån äfven lyckats inskränka den för landets ekonomiska utveckling skadliga egoblandningen. Insigten i dennas förderflighet är emellertid ej så allmän i vårt land, att man ej skulle behöfva frukta missbruk af egostyckningsinstitutet till skapande af en ny egoblandning, som kommande släkten finge med stora uppoffringar söka afhjelpa. Till motverkande af denna fara, i den mån lagstiftningen kan det, bör, såsom justitierådet *Claëson* hemställt, i lagen införas en bestämmelse om begränsning af antalet områden för hvarje hemmansdel, som genom egostyckning uppkommer.

Lika med justitierådet *Claëson* hemställer jag, att 2:dra stycket af 3:dje § må utgå. Af tvenne till mantal satta hemmansdelar kan ingendera kallas stamhemman i förhållande till den andra. Genom momentet skulle tillskapas mantal utan mantalsrättigheter eller med inskränkta sådana i mångfaldiga modifikationer. Under det man genom förenklingar i skatteväsendet arbetar i riktningen af all jords likhet, skulle man här skapa en källa till nya olikheter af ett ganska krångligt slag. Momentet har antagligen föreslagits i tanke, att egostyckningsinstitutet skulle kunna begagnas vid upplåtelse af tomtplatser och dylikt. Dertill torde emellertid jordafsöndringen fortfarande vara den lämpligaste formen. En upplåtelse från ett hemman af en begränsad jordrymd under eganderätt utan mantalsrättigheter är till sitt väsende en jordafsöndring. Mantalssättning är icke nödvändig för bestämmande af afsöndringens andel i stamhemmanets onera, utan kan den saken ordnas på annat sätt.

Rättvisans kraf samt behovet af trygghet för de förhållanden, som genom egostyckning skulle uppstå, torde nödga till införande af åtskilliga bestämmelser utöfver hvad gällande lag samt förslaget redan innehålla.

Innan nya sjelfständiga hemmansdelar bildas, synes vara angeläget, att man förvissar sig om att hvad dem tillägges verkligen tillhör det hemman som styckas. Der hemmanets rågångar ej äro bestämda, eller hemmanets andel i tilläfventyrs ännu oskiftad mark är oklar samt denna andel skall särskildt tilläggas någon hemmansdel, torde reglering eller utredning böra först ega rum.

Det må vara, att man vid egostyckning, lika väl som hittills vid jordafsöndring, kan öfverlemna åt omtanken hos de i saken intresserade att tillse sådana omständigheter, som böra genast för dem hafva väsentlig vikt, såsom skiftenas lämpliga form, tillvaron af utfartsvägar, af tillfällen till aflopps-diken, af lämpliga byggnadsplatser, m. m. Men hvad lagstiftningen behöfver göra är att åt de enskildas anordningar för att fylla ett eller annat af dessa eller andra behof bereda den trygghet, att de ej utan de intresserades medgifvande kunna rubbas, så att någon af dem lider men. Dertill fordras, att anordningar vid egostyckning om undantag af mark för delegarnes allmäna behof förklaras skola hafva samma giltighet som motsvarande anordningar vid laga skifte, samt att 58 § i förordningen om inteckning af fast egendom den 16 juni 1875 utsträcket att gälla äfven servitut, som uppkommer vid egostyckning.

Lika väl som vid hemmansklyfning böra de vid egostyckning uppkommande gränslinier vederbörligen beskrivas, utstakas och rörläggas.

Förslaget omtalar icke någon möjlighet att öfverklaga landtmätarens förrättning. Åtminstone för det fall, att vid förrättningen finnas parter med stridiga intressen, synes en besvärsmätt ej kunna undvikas. Då besvären kunna afse uppskattning af jord samt äfven eljest frågor kunna förekomma, som hafva närmaste likhet med motsvarande frågor vid laga skifte, böra besvären ställas till egodelningsrätt. Att denna sålunda skulle få pröfva äfven uträkning af mantalets fördelning anser jag lika med justitierådet Carlson ej böra möta någon betänklighet.

Förslaget omtalar en pröfning och fastställelse af fördelningen af mantalet, men vet ej af någon pröfning och fastställelse af egostyckningen i öfrigt. Deraf blir följden, att de å kartan och marken bestämda gränslinierna skulle sakna den laga kraft, som i motsvarande fall en fastställelse af hemmansklyfning medför. För framtida trygghet bör äfven vid egostyckning en fastställelse af förrättningen ega rum, derest ej det styckade hemmanet tillhör ett större skifteslag och egostyckningen alltså ej kan få ligga i vägen för sedermera sökt laga skifte. För enkelhetens skull bör pröfningen och fastställelsen af förrättningen i sin helhet ske af egodelningsrätt eller möjligen,

såsom justitierådet Carlson till minskande af kostnaderna föreslagit, af egodelningsrättens ordförande allena.

Egostyckningsinstitutet medför behovet af ett par tillägg till skiftesstadgan, hvilka tillägg böra genomföras samtidigt med den nya egostyckningslagstiftningen.

Har en jordpossession, som ej tillhör ett större skifteslag, undergått egostyckning, som blifvit faststald, böra innehafvarne af de styckade delarne icke hafva skiftesvitsord emot hvarandra. Bestämmelse härom bör införas i 1 kapitlet skiftesstadgan. — Det kan emellertid hända, att i framtiden någon af de genom styckningen uppkomna hemmansdelarne skall klyfvas mellan flera delegare, och att dervid ordentlig och redig skiftesläggning hindras af någon af de öfriga. I afseende å jordafsöndringar gifver 83 § skiftesstadgan föreskrifter för ett motsvarande fall. Bestämmelser böra gifvas, som för en dylik händelse åtminstone i någon mån gifva tillfälle till nödiga jemkningar äfven i den skedda egostyckningen.

Utgör en styckad jordpossession del af ett större skifteslag, böra de i 85 och 89 §§ skiftesstadgan gifna regler tillämpas. En omredigering af dem torde likväl vara behöflig. Skola de utstyckade delarne ingå i laga skifte, bör det ej komma i fråga, att innehafvare af någon af dem skall hafva vare sig rätt eller skyldighet att taga jord af annat slag eller i annan proportion, än han förut innehaft. Lika med justitierådet Carlson anser jag, att vid ett sådant fall de särskilda delarne i det styckade hemmanet böra, sedan hemmanets hela lott blifvit bestämd, sig emellan taga del särskildt i inrösningsjorden och särskildt i afrösningsjorden i förhållande till hvarje dels innehaf. Denna regel utgör dels en genom det nya egostyckningsinstitutet nödvändiggjord komplettering af lagstiftningen om delningsgrund, dels ett oundgängligt undantag från reglerna i 79 § skiftesstadgan.

Justitierådet *Herslow* anförde: Lika med komitén anser jag det vara synnerligen önskvärdt, såväl att den, som vill tillhandla sig en del af ett hemman, må kunna på förhand förvissa sig om, hvilka egor han genom sitt köp skall bekomma, som ock att, derest en hemmansegare åstundar att af sin jord föryttra allenast ett visst slags egor t. ex. skog, tillfälle härtill må stå honom öppet; och då, såsom komiterade redan påpekat, nu gällande stadganden rörande hemmansklyfning och jordafsöndring icke medgifva, att ett hemman delas annorlunda än i qvotdelar af dess skattetal och med iakttagande att hvarje särskild del erhåller lott i hemmanets alla olika egoslag, samt till följd häraf, om från ett hemman föryttras allenast en bestämd ega, denna icke kan erhålla egenskapen af en själfständig fastighet utom i ett särskildt undantagsfall, kan jag icke annat än tillstyrka införandet af en anordning, hvarigenom ofvan angifna två önskningsmål vinnas. Dit syftar också

det förfarande, som i remitterade förslaget betecknas med benämningen "egostyckning" och går derpå ut, att en hemmansegare skulle med gällande verkan kunna på egen hand dela sitt hemman i två eller flera sjelfständiga, till läge och gränser bestämda lotter och derefter genom offentlig myndighet få såväl de särskilda lotterna utmärkta å karta som ock behörigt mantal satt å hvarje lott. Detta förfarande har onekligen den stora fördelen att vara både enkelt och billigt; men det dermed afsedda ändamål att bereda gällande och bestående kraft åt köpeaftal om viss, till läge och gränser bestämd del af ett hemmans område uppnås endast i det fall, att det hemman, som på berörda sätt styckas, icke ligger i samfällighet med annan jordegares mark utan antingen utgör ett skifteslag för sig eller ock fått sitt område skildt från skifteslagets öfriga egor genom sådan delning, som enligt gällande skiftesstadga icke må rubbas med mindre alla rättsegande derom åsämjas. Eljest lärer det nemligen icke kunna förhindras att, genom påkallande af laga skifte från någon skiftesdelegares sida, den gjorda egodelningen när som helst häfves, och derigenom den, som köpt vissa egor, tvingas att i utbyte mot dessa, hvilka måhända äro de enda, som motsvara hans afsigt med köpet, taga icke allenast annan mark, utan äfven mark af annat egoslag. Det föreslagna egostyckningsförfarandet bör derföre, enligt min åsigt, icke tillåtas inom andra hemman, än de, hvilkas egor äro vederbörligen skilda från angränsande fastigheter.

I rikets norra län, der skiftesväsendet ännu befinner sig på en mindre framskriden ståndpunkt, torde, med den af mig förordade begränsning af förslagens omfattning, det ifrågasatta egostyckningsförfarandet tills vidare endast undantagsvis blifva tillämpligt. Hvad dessa orter beträffar, har förslaget företrädesvis det särskilda syfte att, i icke mindre skogshushållningens än jordbruksnäringens intresse, bereda hemmansegaren möjlighet att, med behållande af den för jordbruk lämpliga arealen af sitt hemman jemte ett för husbehofvet afsedt mindre område af hemmanets skog, afhända sig den öfriga delen af skogsmarken på sådant sätt, att sistnämnda del lika som den del af hemmanet, hvilken säljaren behöller, blefve en sjelfständig fastighet. Detta syfte, hvilket, såsom redan blifvit påpekadt, icke i fråga om sådant hemman, som med annat hemman har gemensam skogsmark, är på ett betryggande sätt tillgodosedt genom det föreslagna egostyckningsförfarandet, skulle i afseende å så beskaffadt hemman enligt mitt omdöme lämpligast vinnas genom en lagbestämmelse, som, med ändring af nu gällande skiftesstadga, ginge derpå ut, att, i händelse egaren af ett sådant hemman afhände sig hemmanets andel i den gemensamma skogsmarken eller någon ideel del deraf, köparen, ändock den af honom inköpta delen saknade särskildt mantal, lika med egaren af stamhemmanet skulle ega skiftesvitsord beträffande den samfällighet, hvori han förvärfvat del, eller, derest han hellre önskade få sin skogslott utbruten enligt

senare punkten i 94 § skiftesstadgan, hade rätt att påfordra en sådan åtgärd samt vidare i båda fallen vore berättigad att, sedan det honom tillkommande skogsområde blifvit behörigen afskildt, få stamhemmanets mantal fördeladt mellan sistnämnda område, å ena, och stamhemmanets återstående egor å andra sidan.

Enligt förslaget skall, derest en afstyckad hemmansdel består af flera till läget skilda områden, hvarje sådant område sättas i särskildt mantal. Denna föreskrift, som, till förekommande af egoblandning, i sjelfva verket förbjuder att flera till läget skilda områden må bilda en enda hemmansdel, ehuru naturligtvis flera särskilda hemmansdelar kunde förenas i en och samme egares hand, synes mig alltför radikal och snarare egnad att inom vårt fastighetsväsen alstra splittring och oreda, än ordning och öfverskådlighet. Om t. ex., såsom ofta är förhållandet, till ett hemman hör en mindre torfmosse, belägen på något afstånd från hemmanets öfriga egor, så skulle, enär vid försäljning af delar af hemmanet hvarje köpare, åtminstone om orten saknade skog, antagligen ville utom annan mark bekomma äfven sin särskilda andel i mossen, hvarje torfmosselott, huru liten som helst, erhålla särskildt mantal, oaktadt det vore att förutse, att mosselotten aldrig komme att bilda en särskild possession för sig, utan alltid skulle såsom en behöflig appertinens åtfölja annan del af hemmanet. Enligt min åsigt bör den anförda föreskriften utbytas mot en bestämmelse, som allenast har till ändamål att förebygga en oskäligen och öfverdrifven egoblandning. Utgående från den förutsättning, att, ehuru derom intet nämnes i förslaget, det dock är meningen att hvarje hemmansdel skall å den karta, som bör öfver styckningen upprättas, betecknas med sin särskilda littera, håller jag före, att berörda ändamål lämpligen kunde vinnas genom ett stadgande, som, jemte förklarande att, i händelse vid egostyckning icke hvarje hemmansdel erhöle sina egor i ett sammanhang, de skilda områden, som tillföle en och samma hemmansdel, skulle å kartan betecknas med samma littera, tillika förbjöd egostycknings verkställande på sådant sätt, att någon hemmansdel bekomme mer än ett begränsadt mindre antal skiften.

Det borde tillkomma landtmätaren att tillse, att nödiga utfartsvägar icke saknades; och borde dessa å kartan utmärkas.

Till förekommande af tvetydighet om rätta sträckningen af skilnadslinierna emellan de utstyckade hemmansdelarne, borde det jemväl åligga landtmätaren att, sedan kartan blifvit fullbordad, enligt dess visning å marken utstaka och rörlägga sagde skilnadslinier.

Om kartan öfver egostyckningen upprättas medan den fastighet, som utgjort föremål för styckningen, hel och hållen befinner sig i en och samme egares hand, samt, vid försäljning af utstyckad del, denna i saluhandlingen betecknas med den littera, hvarmed den utmärkes å kartan, torde någon särskild åtgärd för att bereda vitsord åt kartan icke vara erforderlig; men för

den händelse åter att kartläggningen verkställes först efter skedd föryttring af någon del af fastigheten, måste, med hänsyn till de sålunda uppkomna olika intressen, i förslaget inrymmas någon föreskrift, huru kartan med derå utmärkta skilnadslinier emellan de utstyckade delarne skall vinna laga kraft.

Med de af mig, till betryggande af eganderätten och förekommande af tvister, nödiga ansedde tilläggsbestämmelser skulle det blifva nödvändigt, att icke blott landmätarens förslag till mantalssättning, utan ock egostyckningen i öfrigt i fråga om dess öfverensstämmelse med de föreskrifter, lagen innehöller, underkastades pröfning och fastställelse af högre myndighet; och synes mig, i likhet med justitieråden Hammarskjöld och Carlson, att denna befattning med egostyckningsmålen borde uppdragas åt egodelningsrätten eller, i fall att klander mot förrättningen icke förekommit, åt bemälda rätts ordförande.

Vidare lär erfordras, att hvad 58 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 juni 1875 innehåller utsträcker att gälla jemväl om servitut, som uppkommer vid egostyckning, samt att behörigen skedd egostyckning, i afseende å sin verkan, i skiftesstadgan likställas med hemmansklyfning; och förtjenade det att i sammanhang härmed komma under öfvervägande, huruvida icke med hänsyn till den väsentligt förminskade betydelse, som hemmantalet numera eger såsom beräkningsgrund för allmänna utskylder, det kunde tillåtas hemmansegare att få klyfning af sitt hemman verkställd enligt skiftesstadgan utan hinder deraf, att hemmanet tillhörde en enda egare,

Medan 2 § i förslaget är så affattad, att den tyckes ega tillämplighet i hvarje fall, då en hemmansegare vill för försäljning stycka sitt hemman i två eller flera delar, angifver sig 3 § vara afsedd för den särskilda händelse, att hemmansegaren har för afsigt att, med behållande af en del af hemmanet, afhända sig återstoden. Oaktadt det från lagstiftningssynpunkt måste förefalla temligen likgiltigt, huruvida föryttrandet af hela hemmanet eller blott af en del deraf från hemmansegarens sida utgör det syfte, som ligger till grund för styckningen, har dock förslaget bland annat infört den väsentliga åtskilnad emellan sagde två fall, att, under det att egostyckning enligt 2 § tyckes skola för hvarje hemmansdel medföra delaktighet i de stamhemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal, en enligt 3 § utstyckad hemmansdel skulle, der ej annorlunda blifvit bestämdt, vara från sådan delaktighet utesluten. Att denna icke i sakförhållandenas egen inre olikhet grundade, utan alldeles godtyckligt bestämda åtskilnad är, trots de åtgärder, som i senare stycket af 3 § föreskrifvits till framtida upplysning derom att mantalets egenskap att utgöra grunden för åtnjutande af andel i vissa rättigheter blifvit i detta fall helt och hållet eller delvis upphäfd, synnerligen egnad att intrassla vårt fastighetsväsen samt framkalla osäkerhet

i eganderätten, lärer ligga i öppen dag. Sålunda skulle tillskapas icke blott vissa fastigheter, i afseende å hvilka det mantal, som blifvit dem åsatt, saknade den betydelse, som mantalet eljest egde, utan äfven — enär stamhemmanet i detta fall, efter det dess mantal i följd af styckningen blifvit minskadt, fortfarande skulle förblifva i åtnjutande af rättigheter, som belöpte å den afstyckade hemmansdelens mantal — andra fastigheter, med hvilka följde större förmåner, än hvartill de på grund af sitt åsatta mantal vore berättigade. Om, såsom jag redan förordat, tillämpligheten af det föreslagna egostyckningsförfarandet inskränkes till de hemman, hvilkas egor äro behörigen skilda från angränsande fastigheter, skulle visserligen den anmärkta oegentligheten vara begränsad till ett jemförelsevis ringare omfång; men införandet af mantal med olika rätt och betydelse innebär dock i sig fröet till så många och stora förvecklingar, att en slik anordning, hvilken, såsom jag längre fram vid 12 § får särskildt tillfälle att närmare utveckla, ingalunda är nödvändig, icke heller är tillräddig. Väl är det sant, att redan stadgandet i 13 § af nu gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881 kan gifva anledning till åsättande af mantal, som saknar mantalets vanliga rättigheter; men detta stadgande, hvilket hittills högst sällan lärer hafva tillämpats, synes med allt skäl böra hänföras inom området för den gamla latinska regeln: "Observandum sed non imitandum". Jag instämmer förty i justitieråden Hammarskjölds och Claësons hemställan, att senare stycket af förslaget 3 § måtte utgå.

Justitierådet *Åbergsson* yttrade: Det hufvudsyfte man bör hafva för ögonen vid stiftande af lagar, som beröra jordens fördelning, är, efter min åsigt, att söka ernå det mål, som vinnes genom ett fullständigt enkelt och redigt katasterverk med tillförlitliga kartor och praktiskt anordnade fastighets- och inteckningsböcker af den beskaffenhet, att de med laga vitsord lemna upplysning om hvarje jordegendoms område och egare samt gäld och andra bördor. Mycket har i detta afseende vunnits genom skiftesverket, i den mån detta fortskridit samt genom lagen om fastighets- och inteckningsböcker åtminstone i de landsdelar der skiftesverket längre fortskridit, men mycket återstår innan man uppnått det mål, som, enligt hvad jag nyss antydt, bör eftersträfvast. För att icke ännu mera försvåra och fördröja uppnåendet af nämnda mål, synes lagarbetets utveckling på detta område böra fortgå på sådant sätt, att man icke, genom att ännu ytterligare inveckla de bestående förhållandena, lägger hinder i vägen för målets ernående. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle jord, som icke för sig utgör helt hemman, kunna innehafvas

antingen såsom en från hemman *utklufven* hemmanslott, tagande del i alla hemmanets herrligheter efter sitt mantal,

eller såsom en från hemman enligt 2 § i förslaget *utstyckad* del med viss förut bestämd egovidd och med åsatt mantal, beräknadt efter den bestämda egovidd, och, ifall jag riktigt uppfattat det härutinnan otydliga förslaget, med rätt till andel i de hemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal,

eller såsom en från hemman enligt § 3 i förslaget *utstyckad* del med viss förut bestämd egovidd och med åsatt mantal, beräknadt efter den bestämda egovidd, men utan annan än särskild aftalad och vid utstyckningen stadgad delaktighet i de hemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal,

eller såsom en från hemman för alltid *afsöndrad* del, hvilken jemte öfriga afsöndringar från hemmanet ej får öfverstiga en femtedel af hemmanets egovidd och för hvilken afsöndrade del skall finnas fastställd afgäld till stamhemmanet, i motsats mot härofvän omförmälda utklufna eller utstyckade hemmansdelar, hvilka hafva direkt skattskyldighet till det allmänna,

eller såsom en med Konungens befallningshafvandes tillstånd från hemman för alltid afsöndrad del, hvilken, ensam eller tillsammans med hvad redan kan vara från hemmanet afsöndradt, utgör mera än en femtedel af dess område med fastställd afgäld till stamhemmanet,

eller såsom en från hemman för alltid afsöndrad lägenhet, för hvilken ursprungligen varit fastställd afgäld till stamhemmanet, men hvilken genom mantalssättning, som skulle efter en i vissa fall invecklad procedur ega rum, förvandlats till utstyckad hemmansdel, utan annan än särskild aftalad och fastställd andel i de stamhemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal,

eller såsom en från hemman för viss tid eller lifstid afsöndrad del, med afgäld, der sådan finnes i afhandlingen bestämd, utgående till stamhemmanet,

hvertill slutligen komma *dels* jordlotter, utstyckade från sådana i jordboken under särskildt nummer upptagna lägenheter, som icke genom afsöndring uppkommit, hvilka jordlotter vid utstyckningen icke skulle mantalssättas, utan genom förrättningsmannens uppskattning få för sig bestämdt det förhållande, hvarefter den utstyckade lotten skulle i lägenhetens allmänna utskylder och besvär delta, *dels* jordlotter afsöndrade från lägenheter af nyssnämnda beskaffenhet.

Denna i korthet lemnade redogörelse för de olika former, hvarunder smärre jordlotter skulle tillskapas, synes mig visa, att den föreslagna lagstiftningen icke skulle åstadkomma enkelhet och reda, utan snarare göra förhållandena mera invecklade, än de för närvarande äro, och medföra osäkerhet i eganderätts- och inteckningsväsendet. Hvad det nya egostyckningsinstitutet beträffar, finner jag det anmärkningsvärdt att den förrättning, dervid egostyck-

ningen verkställes, icke skulle falla under skiftesstadgans bestämmelser, icke skulle kunna öfverklagas och icke komma att af någon myndighet pröfvas ur rättssäkerhetens synpunkt, utan allenast för utrönande, huruvida mot mantals-sättningen kan från det allmännas sida vara något att erinra. Redan häraf anser jag mig hafva tillräckligt skäl att afstyrka det föreliggande förslaget. Väl instämmer jag med justitierådet Herslow i fråga om önskvärldheten af en lagstiftning, hvarigenom tillfälle bereddcs ej mindre för den, som vill förvärfva en del af ett hemman såsom sjelfständigt, direkt till det allmänna skattskyldig fastighet, att på förhand förvissa sig om, hvilka egor han genom sitt köp skall bekomma, än äfven för hemmansegare att, medan han ännu är ensam egare af sitt hemman, under laglig form få detsamma fördeladt i lotter med af honom utan hänsyn till egoslag bestämda vissa områden, i ändamål att afyttras såsom sjelfständiga hemmansdelar med direkt skattskyldighet till det allmänna: men jag anser dessa fördelar icke böra vinnas på det sätt lagförslaget innehåller, utan torde, med minsta rubbning i hittills gällande begrepp om egodelning och med minsta förändring i hittills gällande lagstiftning, det antydda önskningsmålet kunna uppnås genom ändring i eller tillägg till skiftesstadgans bestämmelser om hemmansklyfning, af hufvudsakligen det innehåll, att hemmansklyfning kunde ske på två sätt, nemligen

a) i hittills vanlig ordning, d. v. s. med iakttagande af samma grunder, som för egoskiften i allmänhet äro i skiftesstadgan föreskrifna,

b) på sådant sätt, att, utan hänsyn till de olika egoslagen, antingen hemmansegaren, der han vid förrättningen är ensam egare af hemmanet, bestämmer gränserna på marken för de lotter, hvori han önskar hemmanet deladt, eller ock delningen grundas på aftal mellan hemmansegaren och annan eller andra, hvilka förvärfvat lotter med på marken bestämda gränser, så att skiftesförrättningen, dervid landtmätaren ex officio skulle hafva att tillse att nödiga utfartsvägar och andra undantag för allmänt behof förbehölles till undvikande af framtida kollisioner mellan lottegarne, i öfrigt inskränkes till kartläggning och beskrifning af lotterna samt utstakning och rörläggning af deras gränser äfvensom uppskattning af lotterna och derpå grundad fördelning af mantalet.

För hemmansklyfning af sistnämnda beskaffenhet skulle gälla skiftesstadgans processuella bestämmelser, möjligen med den modifikation att, till undvikande af onödiga kostnader, landtmätaren åtminstone i vissa fall kunde undvara biträde af gode män, liksom fastställelse af förrättningen kunde meddelas af egodelningsrättens ordförande. Häraf skulle följa att förrättningen finge jemväl hvad beträffar mantalsfördelningen öfverklagas hos egodelningsrätt.

Idå hemmansklyfning af den under b) härofvän antydda beskaffenhet skulle hafva till ändamål att bereda innehafvare af utklufvet område säker besittning af samma, till sina gränser en gång för alla bestämda område, följer

här af, att klyfning af denna beskaffenhet icke lagligen skulle kunna öfvergå annan fastighet än sådan, som antingen från början utgjort ett sjelfständigt skifteslag för sig eller ock blifvit från samfällighet utbrutet genom laga skifte eller annan delning, som icke får genom nytt skifte rubbas utan medgifvande af fastighetens egare. Har det skifteslag, hvartill hemmanet hörer endast delvis undergått laga skifte, såsom enligt 78 § skiftesstadgan är tillåtet, bör, på sätt justitierådet Claëson erinrat, hemmansklyfning af ifrågavarande beskaffenhet ej omfatta andra egor, än dem som i laga skiftet ingått. Klyfning af hemman i områden med förut bestämda gränser bör således icke kunna ega rum under sådan förutsättning, som afses i sista punkten af 94 § skiftesstadgan. Deremot böra de utklufna lotterna, hvilka skola hvar för sig motsvara viss del af hemmanets mantal, deraf, sedan lotterna blifvit afyttrade, intet vidare för hemmanets egare återstår, alltid hafva, hvar för sitt mantal, delaktighet i hemmanets tillhörigheter och förmåner, således äfven proportionerlig andel i samfällig skog, deri hemmanet eger en ännu icke genom laga skifte utbruten del. Om förrättningen sålunda inordnas under stadgan om skiftesverket i riket, skulle i flera hithörande ämnen icke erfordras särskilda bestämmelser, såsom rörande rågångar, högsta tillätta skiftesantal m. m., ej heller något tillägg till 58 § in-teckningsförrättningen i syfte att de vid förrättningen stipulerade servituter blifva gällande utan in-teckning. Att egostyckning af ifrågavarande beskaffenhet bör hänföras till den författning angående jords delning vi redan ega i stadgan om skiftesverket i riket synes ligga i sakens natur, och jag styrkes ännu mera i denna uppfattning genom de befogade erinringar, som af öfriga ledamöter inom domstolen gjorts mot försöket att bredvid skiftesstadgan införa ett särskildt egostyckningsinstitut.

Justitierådet *Hernmarck* instämde hufvudsakligen i det af justitierådet *Herslow* afgifna yttrande samt var derjemte ense med justitierådet *Hammar-skjöld* i fråga om behovet af ett stadgande rörande inskränkning af skiftesvitsordet för innehafvare af utstyckad hemmansdel. För öfrigt ansåg justitierådet, att då det ifrågasatta egostyckningsinstitutet i likhet med hemmansklyfning innefattade delning af jord, hvarom de allmänna bestämmelserna för närvarande äro sammanfattade i stadgan om skiftesverket i riket, samt det remitterade förslaget rörande hemmansklyfningen allenast innehölle stadganden om hvilka hemman finge klyfvas och i hvilken utsträckning klyfningen finge ske, men i öfrigt hänvisade till skiftesstadgans föreskrifter i ämnet, borde den tillämnade lagen jemväl hvad egostyckningen anginge, blott bestämma de slag af fastigheter, hvilka kunde vara föremål för sådan åtgärd, hvaremot alla öfriga i ämnet erforderliga föreskrifter borde få sin plats i skiftesstadgan och densamma gifvas en sådan affattning, att deraf tydligt framginge, hvilka af författningens bestämmelser skulle ega tillämpning i fråga om egostyckning.

Om så ej skedde vore det, efter justitierådets förmenande, att befara att stor osäkerhet och villrådighet skulle hos landtmätare och andra myndigheter blifva rådande rörande de normer, hvilka vid egostyckningsförrättningar borde följas, och det vacklande i praktiken, som deraf skulle uppstå, kunde komma att i större eller mindre mån omintetgöra det gagn, som det nya jorddelningsinstitutet eljest skolat bereda.

4 §.

Äfven om 2 § komme att bibehållas oförändrad, ansåg justitierådet *Claëson*, att de i 4 §, 1 mom. befintliga orden "eller styckas" kunde såsom öfverflödiga utgå. Blefve åter 2 § omredigerad i den af justitierådet angifna riktning, vore det nödvändigt att utesluta nämnda båda ord för att undvika missförstånd.

Beträffande 2 mom. ansåg justitierådet *Claëson*, att det vore obehöfligt att, såsom i förslaget skett, stadga den inskränkning att temporär upplåtelse af jord, som hufvudsakligen bestode af skogsmark, ej finge afse mera än en femtedel af egoområdet.

Justitieråden *Hernmarck*, *Åbergsson*, *Herslow* och *Hammar skjöld* ansågo jemväl, att orden "eller styckas" i mom. 1 borde utgå, samt instämde beträffande mom. 2 med justitierådet *Claëson*.

5 §.

Justitierådet *Claëson* yttrade: I nu gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring finnes icke föreskrifvet att karta skall upprättas öfver jord, som för alltid afsöndras. Saknaden af en sådan föreskrift har icke, så vidt mig känt är, vållat någon oreda eller föranledt tvistigheter. Redan detta synes mig tala emot att införa en ovilkorlig bestämmelse att jord, som för alltid afsöndras, skall å karta utmärkas. De icke oväsentliga kostnader, en sådan kartläggning medför, innebära efter mitt omdöme ett ytterligare skäl att hemställa, att den nya bestämmelsen om karta må ur förslaget utgå.

Föreskriften om en årlig afgäld till stamhemmanet må hafva varit behöflig på den tid, då hemmanets utskylder hufvudsakligen bestodo af grundskatter och sådana onera, som beräknades efter mantal. Men efter de under sista årtiondet skedda förändringar i skatteväsendet och då grundskatterna komma att i en nära framtid upphöra, torde det från statens synpunkt ej vara erforderligt att betrygga stamhemmanets innehafvare att genom en årlig afgäld

få bidrag till skatternas utgörande. Jag tillstyrker följaktligen att allt hvad lagförslaget innehåller i fråga om läggande af årlig afgäld å jord, som för alltid afsöndras, må uteslutas.

Det i 5 § 2 mom. nyttjade uttrycket "afhandling", hvilket jemväl återfinnes i nu gällande förordning, synes innebära, att ett aftal om jordafsöndringen skall vara träffadt och skriftlig handling derom uppgjord. Då det ej sällan, isynnerhet vid indelning af tomter nära jernvägsstationer m. m., torde förekomma att hemmanets egare vill föranstalta om jordafsöndringar, fastän köpare till de särskilda lägenheterna ännu icke afhörts, och något hinder härför ej torde böra läggas, hemställer jag, att en ändring af ordalagen i detta moment må ega rum.

Borttages föreskriften om årlig afgäld, skulle Konungens befallningshafvandes pröfning kunna inskränkas till att granska, om jordafsöndringen, sådan den för Konungens befallningshafvande i ansökning eller afhandling eller annorledes beskrifvits, är till storlek och i öfriga afseenden med lagen öfverensstämmande. Befinnas vid denna granskning lagens stadganden vara iakttagna, har Konungens befallningshafvande att, med fastställande af jordafsöndringen, åsätta lägenheten särskildt namn och nummer.

Justitierådet *Carlson* anförde: I likhet med justitierådet *Claëson* anser jag, att stadgandena om afgäld å lägenhet, som hädanefter afsöndras, böra ur förslaget uteslutas.

Men om så sker torde ock föreskriften om lägenhets antecknande i jordeboken kunna utgå.

Derest det anses nödigt att karta upprättas öfver lägenhet, som afsöndras för alltid, torde sådana föreskrifter böra meddelas, att kartan kommer att ega vitsord åtminstone i fråga om gränserna lägenheten och stamhemmanet emellan.

Vid omarbetning af stadgandena om egostyckning bör tagas under ompröfning, huruvida icke vid egostyckning delar af hemmanet, hvilka tillsamman och i förening med förut gjorda afsöndringar icke omfatta mer än en femtedel af hemmanets areal, må kunna lemnas utan mantal. Dessa delar af hemmanet kunde benämnas lägenheter men borde vara likställda med de mantalssatta hemmanslotterna utom deri, att de icke deltog i sådana hemmanets skyldigheter, hvilka fördelas efter mantal. På sådant sätt skulle särskild lagstiftning om jordafsöndring för alltid blifva öfverflödig. I hvilket fall som helst torde, till undvikande af onödig omgång och kostnad för parterna, pröfningen af afsöndringens laglighet och bestämmandet af namn å lägenheten böra — hvad angår hemman som innehafvas under eganderätt — ske i lagfartsärendet. En förutsättning härför är dock, att Konungens befallningshafvande till vederbörande domare öfverlemnar eller låter i länskungörelserna intaga förteckning

öfver hittills fastställda afsöndringar, med uppgift, så vidt möjligt, om hvarje lägenhets egovidd.

Justitierådet *Hammar skjöld* utlät sig: I fråga om afsöndrings utmärkande å karta instämmer jag med justitierådet *Carlson*.

Genom beslutet om grundskatternas afskrifvande och om ersättning för rustnings- och roteringsbesvären såväl som genom åtskilliga andra i senare tid utkomna författningar, genom hvilka mantalet upphört ligga till grund för vissa offentliga skyldigheter, hafva de skäl, som föranlett hittillsvarande bestämmelser om fastställelse genom Konungens befallningshafvande af afgäld att utgå af jordafsöndringar, förlorat en stor del af sin betydelse. Äfven sedan grundskatteafskrifningen blifvit fullbordad, skulle väl kvarstå några fall, der mantalet har betydelse i fråga om offentliga skyldigheter, t. ex. i afseende å delaktigheten inom samma berustade eller roterade hemman i ansvaret för rustningens eller roteringens utgörande; i afseende å kungs- och kronoskjuts samt under vissa förutsättningar i skjutsningsbesväret öfverhufvud; i afseende å presterskapets aflöning, i ty att genom löningsresolutioner blifvit för många församlingar bestämdt, att vissa belopp skola utgå af den i mantal satta jorden i förhållande till mantalet. Hvad som återstår är emellertid icke af den betydelse, att staten från synpunkten af tryggheten för offentliga bördors utgörande synes behöfva kontrollera afgäldernas belopp utan kunde från den synpunkten äfven i afseende å afsöndringar för alltid frågan om afsöndringarnes deltagande i stamhemmanets efter mantal utgående bördor öfverlemnas åt öfverenskommelser emellan vederbörande sjelfva. Det är emellertid tvenne missförhållanden, som lagstiftningen synes böra förhindra. Det bör ej tillstädjas, att viss jord för all framtid fritages från vissa skyldigheter, som åligga den ofriga, eller att den opropotionerligt lågt betungas. Eljest skulle man ju öppna porten för nya ojämnheter i offentliga bördor, just då man söker borttaga de gamla. Men det bör ej heller tillstädjas, att det tillskapas för framtiden gällande opropotionerligt höga afgälder, hvarigenom med tiden skulle uppstå krafvet på en ny reglering, sådan den i förslagets 13 § föreslagna. Båda dessa missförhållanden förhindras, om det stadgas, att träffade öfverenskommelser i ämnet, i hvad de ej afse frihetsår enligt förslagets 6 §, ej skulle vara bindande för ny egare, vare sig af stamhemmanet eller afsöndringen. Kan sedan ej ny öfverenskommelse träffas, skulle på begäran af endera ske bestämmande genom offentlig myndighet af det förhållande, hvarefter afsöndringen skulle med stamhemmanet deltaga i utgörande af nu omhandlade skyldigheter. Då här ej vore fråga om någon kartläggning eller gränsutstakning, borde förfaringssättet kunna göras synnerligen enkelt. Naturligtvis borde hinder icke möta att, der så önska, erhålla dylikt bestämmande redan vid

afsöndringens upplåtande, eller eljest när båda parterna förenade sig i begäran derom.

I afseende å Konungens befallningshafvandes befattning i öfrigt med jordafsöndringsfrågor instämmer jag med justitierådet Claëson.

Justitieråden *Abergsson* och *Herslow* voro ense med justitierådet Claëson i afsende å bestämmelsen om den afsöndrade jordens utmärkande å karta samt instämde i öfrigt i hvad justitierådet *Hammar skjöld* i fråga om denna § anfört och hemställt.

Justitierådet *Hernmarck* förenade sig med justitierådet *Hammar skjöld*.

7 §.

Enär genom egostyckningsförfarandet huru stor del som helst kunde styckas från stamhemmanet, ansåg justitierådet *Clässon* icke erforderligt eller ens lämpligt, att det från nu gällande författning hemtade, i denna § införda undantagsstadgande blefve bibehållet.

Häri instämde justitieråden *Hernmarck*, *Abergsson* och *Carlson*.

9 §.

Högsta domstolen ansåg, att ifrågavarande stadganden i hvad de anginge sådana kronans fastigheter, som omförmälas i 77 § regeringsformen, icke hade sin plats i denna lag.

10 §.

I händelse att afgäld ej vidare komme att äsättas jordafsöndringar, och bestämmelserna i denna § således komme att afse allenast redan afsöndrade lägenheter, ansåg justitierådet *Clässon*, att det kunde sättas i fråga, huruvida dessa bestämmelser, såsom blott berörande äldre rättsförhållanden, rätteligen hade sin plats i förevarande lagförslag; och ansåg han för sin del lämpligast, att motsvarande bestämmelser i nu gällande författning bibehölles, äfven om författningen i öfrigt upphäfdes.

Häri instämde justitierådet *Carlson*.

Justitieråden *Hernmarck*, *Abergsson*, *Herslow* och *Hammar skjöld* ansågo att, derest mom. 1 funnes vara behöfligt, detsamma åtminstone borde gälla allenast äldre afsöndringar samt att mom. 2 numera vore öfverflödigt och derföre kunde utgå.

11 §.

Då bestämmelsen "dock att panteskilling — — skall återbäras" enligt högsta domstolens uppfattning hvarken öfverensstäme med hittills gällande lag eller vore lämplig, hemställde *högsta domstolen* att densamma måtte ur förslaget utgå.

12 §.

Justitierådet *Clässon* erinrade, att, derest, såsom han vid 3 § ifrågasatt, 2 och 3 §§ sammanfördes till en paragraf, borde hänvisningen i slutet af 12 § gälla den sålunda omarbetade paragrafen.

Justitierådet *Herslow* yttrade: I det i slutet af denna § omförmälda särskilda fall, att från ett hemman utan behörigt tillstånd för alltid afsöndrats större jordrymd än en femtedel af hemmanets egoområde, skulle enligt förslaget lägenhetens innehafvare, i likhet med hvad som för närvarande är stadgadt, äfven för framtiden vara berättigad att, när klander å afsöndringen väcktes, få mantal satt å den afsöndrade jorden. Då mantalssättningen icke utgör något laga fång och följaktligen ej heller kan för afsöndringsinnehafvaren medföra delaktighet i stamhemmanets tillhörigheter och förmåner utöfver hvad enligt fångeshandlingen tillkommer honom, skulle således i ifrågavarande fall äfven framdeles kunna uppkomma sådana oegentligheter, som vid 3 § framhållits. Enligt min åsigt bör mantalssättning icke ifrågakomma, der det åsatta mantalet skulle utgöra fördelningsgrund allenast för skyldigheter, helst det med mantalssättningen i detta fall afsedda ändamål, nemligen afsöndringens upphöjande till sjelfständig fastighet i kameralt hänseende, kan på annat lämpligare sätt vinnas, t. ex. sålunda att vederbörande myndighet efter att hafva pröfvat och fastställt, huru stor del af stamhemmanets efter mantal utgående utskylder och onera afsöndringen för framtiden skulle vidkännas, förordnade att anteckning derom skulle göras i jordeboken och afsöndringen derefter benämnas skattlagd lägenhet eller skattelägenhet eller något dylikt. Stamhemmanet finge då behålla sitt ursprungliga mantal; men dess skattskyldighet skulle minskas med hvad som belöpte på lägenheten, hvilken för framtiden blefve derför ensam ansvarig.

Justitieråden *Hernmarck* och *Åbergsson* voro ense med justitierådet *Herslow*.

13 §.

Justitierådet *Claëson* yttrade: Om, på sätt jag vid 5 § tillstyrkt, afgäld icke vidare föreskrifves för jordafsöndring, blifva de i 13 § föreslagna stadganden, så vidt de afse nya jordafsöndringar, öfverflödiga. Att genom lag ordna, huru redan befintliga afgälder må aflösas, synes mig särdeles lämpligt, men jag förmenar att bestämmelserna härom icke böra inrymmas i föreliggande lagförslag utan i en särskild lag.

Mot det sätt, på hvilket en dylik aflösning skall enligt förslaget kunna försiggå, har jag blott att anmärka, att det i allmänhet icke öfverensstämmer med svensk rättsåskådning att genom lag tvinga parter att låta en tvist dem emellan afgöras genom sådan skiljedom, att det ej står dem öppet att klandra domen och få tvistefrågan pröfvad af domstol. Något skäl att i detta fall afvika härifrån torde ej föreligga. Med hänsyn till frågans beskaffenhet må väl vara lämpligt att, der parterne ej enas om skadeståndets belopp, frågan behandlas af skiljemän, utsedde i den ordning lagen den 28 oktober 1887 angifver, men med öppen rätt för den, som är missnöjd med skiljedomen, att inom viss tid efter det skiljedomen fallit draga frågan inför domstol.

Justitierådet *Carlson* anförde: Vid mantalssättning af afsöndrad lägenhet måste naturligtvis stamhemmanets mantal minskas med det mantal, som åsättes lägenheten. Om flere lägenheter blifvit afsöndrade från samma hemman och dessa tid efter annan sattes i mantal, kunde i följd häraf stamhemmanets mantal komma att successivt nedgå utan att hemmanets område förändrades. Härigenom skulle emellertid stor oreda kunna uppkomma, i synnerhet om stamhemmanet blifvit klufvet eller styckadt och afsöndringar från delarne äfven egt rum. Skall afsöndrad lägenhet göras direkt skattskyldig till det allmänna, bör därför detta icke ske genom mantalssättning utan allenast genom bestämmande af den bråkdelen af stamhemmanets grundskatter m. m., för hvilken lägenheten skall svara. Hvarken för mantalssättning eller för bestämmande af nämnda bråkdelen torde för öfrigt vara nödigt, att lägenheten kartläggas eller att samma förfaringssätt iakttages som vid egostyckning. De handlingar, som af Konungens befallningshafvande pröfvats vid afgäldens fastställande, torde i allmänhet lemna nöjaktig upplysning om förhållandet emellan lägenhetens och stamhemmanets uppskattnings innehåll.

Förslagets syfte torde dock kunna vinnas äfven på annat sätt, nemligen derigenom att egare af afsöndrad lägenhet medgifves rätt att få afgälden ned-satt i mån af minskningen af de efter mantalet utgående skatter och besvär. Vill man beträda denna väg, såsom delvis redan skett i lagen angående väghållningsbesväret å landet, bör åt Konungens befallningshafvande öfverlemnas

att, efter ansökning af lägenhetsegare, på en gång bestämma, dels huru stort belopp i penningar bör såsom vederlag för dylika skatter och besvär utgifvas från lägenheten till stamhemmanet under hvarje af de år, under hvilka den beslutade afskrifningen af grundskatter m. m. fortfar, dels ock det belopp, som derefter bör årligen utgöras såsom ersättning för en hvar af öfriga å jorden hvilande skatter och besvär så länge dessa utgå efter mantalet. På enahanda sätt bör ock förfaras då fastställelse sökes å afsöndring, som skett innan lagen träder i kraft. I intetdera fallet bör Konungens befallningshafvande ega bestämma afgälden till högre belopp än stamhemmanets egare fordrar. Om parterna förena sig om afgäldens upphörande, bör den ur jordeboken afföras.

Hvad angår bestämmelserna om skadestånd åberopar jag hvad justitierådet Claëson anfört derom, att part icke bör tvingas att låta en tvist slutligt afgöras af skiljemän. Något behof att för pröfning af dessa frågor anlita skiljemän förefinnes föröfrigt icke. Skadestånd bör icke ifrågakomma i annat fall än, att den afgäld, som vid afsöndringen emellan köpare och säljare öfverenskommits, finnes vara större än det belopp, som vid den tiden motsvarade lägenhetens andel i sådana skatter och onera, som utgingo efter mantalet. En beräkning af detta belopp bör vara af Konungens befallningshafvande gjord vid afgäldens fastställande och kan, om så ej skett, utan svårighet af Konungens befallningshafvande verkställas. Skilnaden emellan den öfverenskomna afgälden och nämnda belopp utgör den del af afgälden, för hvilken skadestånd bör lemnas. Om i lagstiftningen fastställes den räntefot, efter hvilken denna del af afgälden bör kapitaliseras, kan följaktligen skadeståndet genom en enkel räkneoperation af Konungens befallningshafvande bestämmas.

Om, såsom jag ifrågasatt, afgäld kommer att fortfarande utgå, bör skadeståndet kunna amorteras genom förhöjning af afgälden under ett visst antal år.

Slutligen torde böra stadgas, att å äldre afsöndring afgäld icke må fastställas, der ej ansökning derom göres inom utgången af det år, då afskrifningen af grundskatterna blifvit fullbordad, och att, om denna tid försittes, förbehåll, som vid afsöndringen blifvit gjordt om afgäld till visst belopp, skall vara utan verkan.

Justitierådet *Hammar skjöld* utlät sig: Derest lagstiftningen om afgäld af afsöndringar omarbetas i den af mig antydda riktning, finnes intet behof af afsöndringars förvandling till mantal enligt första stycket af denna paragraf. En sådan förvandling medför äfven den svårighet, att antingen skulle det nya mantalet icke hafva del i alla hemmanets rättigheter och förmåner, hvilket skulle medföra de oegentligheter, som af justitieråden Herslow och Claëson samt af mig blifvit antydda, eller skulle det hafva sådan del, hvilket antagligen vore att gifva f. d. afsöndringens egare rätt till åtskilligt, som det aldrig varit meningen att till honom upplåta. Sådant kan visserligen enligt nuvarande

lag inträffa i fall, motsvarande det, som förslagets § 12 omförmäler, och skulle enligt nämnda paragraf fortfarande kunna inträffa. Men i detta fall är oegentligheten en följd af jordegarens eget lagstridiga förfarande. Så skulle ej vara händelsen enligt förslagets 13 §.

I fråga om reglering af äldre afgälder, som genom förändrade skatteförhållanden blifvit för höga, instämmer jag i den af justitierådet Claëson uttryckta åsigt, att bestämmelser derom helst böra göras till föremål för särskild lagstiftning. Har afgäld bestämts af Konungens befallningshafvande utan förslag af vederbörande parter, eller till högre belopp, än de föreslagit, torde vara gifvet, att afgälden från början ansetts ej vara större än den från skattesympunkt borde vara. I sådant fall, likasom eljest då påstående ej göres, att afgälden från början utgjort mera än afsöndringens andel i stamhemmanets skatter och onera, torde en reglering kunna ske antingen i den af justitierådet Carlson föreslagna ordning eller genom ett bestämmande, sådant jag under § 5 föreslagit det.

Svårigheterna uppstå egentligen, när påstående göres, att afgälden från början innefattat mera än andel i stamhemmanets skatter och onera, och man derföre måste afgöra, *om* och *i hvad mån* så varit förhållandet. Jag instämmer med justitierådet Claëson, att part icke bör tvingas att låta tvist i detta ämne slutligt afgöras af skiljemän.

Ordalagen i hittills gällande bestämmelser om åsättande af afgälder äro sådana, att man måste anse lagen hafva tillåtit aftal om afgälder till högre belopp, än skattesympunkten fordrat. Det synes mig tvifvelaktigt, om det finnes tillräckliga skäl att medgifva ett slags expropriationsförfarande emot den till afgäld berättigade för att göra slut på hans rätt till den del af afgälden, som ej kan anses varit en motsvarighet till offentlig skatt. Då den börjande grundskatteafskrifningen gjorde önskvärdt, att kronan återförvärfvade skatter, som fordom blifvit från kronan upplåtna till enskilda, så gick man ej längre än att man genom förordningen den 11 september 1885 angående inlösen af skattefrälseräntor m. m. gaf vederbörande tillfälle att få dessa skatter inlösta af kronan. Något tvång att taga lösen stadgades icke. De s. k. frälsekatte-
rätntor, som uppkommit genom aftal mellan enskilda, har lagstiftningen lemnat alldeles orörda. De äro emellertid i mycket jemförliga med de afgäldsbelopp, hvilkas grund är allenast aftal mellan enskilda. Större skäl finnes ej att använda ett slags expropriationsförfarande emot de ena än emot de andra.

Justitieråden *Hernmarck*, *Åbergsson* och *Herslow* åberopade i afseende å sättet och ordningen för här omförmälda lägenheters förvandling till fastigheter med direkt skattskyldighet till det allmänna hvad de vid nästföregående paragraf anmärkt, samt voro, beträffande frågan om afskrifning eller aflösning af äldre afgifter, ense med justitierådet *Hammarskjöld*.

14 §.

Justitieråden *Hernmarck*, *Åbergsson*, *Hammar skjöld* och *Claëson* erinrade, att, derest första stycket af 13 § utginge, borde sista stycket af förevarande paragraf jemväl utgå.

Justitierådet *Herslow* hänvisade vid denna och nästföljande paragraf till hvad han redan anfört vid 3, 5 och 12 §§.

Justitierådet *Carlson* återopade hvad justitierådet anfört vid 5 §.

15 §.

Under hänvisning till sitt förut afgifna yttrande i fråga om afgäld för nya jordafsöndringar, hemställde justitierådet *Claëson*, att i 1 mom. de båda sista orden: "afgäldens bestämmande" måtte utbytas mot ordet: "jordafsöndringen".

Justitierådet *Hammar skjöld* anmärkte att, derest 5 § blefve omarbetad i den af justitierådet föreslagna riktning, slutorden i 1 mom. af förevarande paragraf måste undergå en motsvarande jemkning.

Justitieråden *Hernmarck* och *Åbergsson* biträdde denna anmärkning.

Ex protocollo :
Carl Boheman.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 8 mars 1895,

i närvaro af:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre ÅKERHJELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
WERSÅLL.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde föredragande departementschefen statsrådet Östergren i underdånighet:

“Sedan Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1891 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å de inom landet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, uppdrog Eders Kongl. Maj:t genom beslut den 25 september 1891 åt en komité att åvägabringa utredning i berörda hänseende, dervid komitén skulle hafva att taga i öfvervägande, ej mindre i hvilken mån och under hvilka vilkor upplåtelse af jord från kronans egendommar för befordrande af det utaf Riksdagen angifna syftemål kunde ega rum, än äfven huruvida berörda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning eller

på annat sätt befrämjas. Denna komité företog först undersökning huruvida i gällande lagstiftning funnes bestämmelser, hvilka skulle kunna lägga hinder i vägen för bildande af smärre sjelfständiga jordbruk eller för mindre bemedlade att å landet förvärfva egen bostad. Komitén, som dervid fann, att nu gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring af den 6 augusti 1881 icke till fullo motsvarade de anspråk, som med fog kunde uppställas på ett enkelt, snabbt och för de mindre bemedlade lätt tillgängligt jordstyckningsförfarande, afgaf i anledning häraf den 5 mars 1892 till Eders Kongl. Maj:t betänkande med förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, hvilken lag skulle träda i stället för nyss omförmälda förordning.

I detta betänkande framställdes förslag att — med bibehållande af de nu för jordstyckning fastställda formerna, hemmansklyfning och jordafsöndring, rörande hvilken sistnämnda dock skulle gälla i viss mån ändrade regler — tillika skulle i lagstiftningen införas ett nytt institut, kalladt egostyckning, hvarigenom en fastighet skulle kunna delas i lotter med för hvardera lotten på förhand till läge och gränser bestämdt område, som derefter skulle åsättas särskildt mantal; och skulle härvid iakttagas en procedur, hvilken väsentligen skiljer sig från den, som gäller beträffande hemmansklyfning.

De af komitén för dess förslag i denna del anförda grunder voro hufvudsakligen följande: Då det vid egostyckning icke såsom vid hemmansklyfning vore fråga om att noggrant bestämma hvarje lotts andel i hemmanets olika egoslag, utan det endast gälde att för bestämda, å marken utlagda områden fixera skyldigheten att utgöra vederbörlig del af grundskatter och öfriga hemmanet efter mantal åliggande utskylder och besvär, hade proceduren kunnat göras enklare och billigare än den nuvarande hemmansklyfningen. Äfven om i följd häraf någon gång det åsatta mantalet icke komme att blifva ett fullt noggrant uttryck för de olika delarnes förhållande till hvarandra, borde deråt ej tillmätas synnerligt stor praktisk betydelse, då mantalet såsom skattegrund numera spelade en så väsentligen inskränkt roll, i det de enligt denna grund förr utgående skatter och besvär under de senaste åren antingen redan minskats eller blifvit bestämda att utgöras efter annan grund och skäl föreläge för det antagandet, att utvecklingen af våra jordbeskattningsförhållanden äfven fortfarande komme att gå i enahanda riktning. Förutom enkelhet och billighet ansågs det föreslagna nya jordstyckningsinstitutet ega praktiska fördelar jenväl i åtskilliga andra afseenden. Det läge i sakens natur, att en försäljning af jord från ett hemman i många fall underlättades, när köparen vid aftalets ingående finge för sig bestämdt det jordområde han förvärfvade och icke ut-sattes för den med en hemmansklyfning i detta hänseende förknippade ovisshet och risk. Den sedvänja, som i vissa trakter, i synnerhet i det sydliga Sverige,

på sidan om lagen hölle på att utbilda sig, utgjorde ock ett talande bevis härför. Redan nu försigginge ofta i denna del af landet försäljning af jord på sådant sätt, att ett bestämdt område med derå förslagsvis åsatt mantal afyttrades och lagfart sedan beviljades, utan att mantalet blifvit i någon mån lagligen bestämdt, hvarföre någon visshet icke förefunnes, att det emellan kontrahenterna aftalade skattetalet verkligen vore korrekt. Ett dylikt inkorrekt skattetal infördes emellertid i fastighetsböckerna och kunde lätt föranleda framtida tvister, då man, bland annat för kostnadernas skull, gerna undveke att få saken ordnad på det enda sätt, som nu vore tillåtet, eller genom hemmansklyfning. Den föreslagna egostyckningen skulle deremot i sådana fall erbjuda en lätt tillgänglig utväg för ett definitivt bestämmande af delarnes skattetal. Vidare borde det betraktas såsom en fördel för en jordegare att genom egostyckning kunna på förhand få mantal åsatt olika delar af sin egendom, hvarigenom en planmessig styckning af en större egendom kunde ske och försäljning af de särskilda lotterna sedermera småningom ega rum, under det att enligt nu gällande stadganden en hemmansklyfning först då vore möjlig, när den utklufna delen blifvit en annan persons egendom. Olägenheten af sistnämnda förhållande hade, såsom känt, ofta gjort sig gällande och äfven framkallat skenförsäljningar för att få en hemmansklyfning till stånd. Egostyckningen skulle åter kunna ske på hemställen af egaren till den fastighet, som vore afsedd att styckas, utan att någon annan part behöfde uppträda. En särskild betydelse ansågs egostyckningen derjemte kunna erhålla för de norrländska skogsbygderna genom det tillfälle, som densamma erbjöde att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å ena sidan och den hufvudsakliga skogsmarken å den andra. Härigenom skulle hemmansegaren efter skogens försäljning kunna qvarsitta med eganderätt å gården, medan han deremot nu alltför ofta förvandlades till arrendator eller torpare under skogsegaren och den sjelfegande jordbrukande befolkningen i många skogssocknar sålunda allt mer och mer förminskades. Det företräde den föreslagna egostyckningen sålunda i åtskilliga fall hade framför hemmansklyfningen ansågs skola i en framtid komma att göra sig gällande ända derhän, att hemmansklyfning säkerligen komme att jemförelsevis sällan påkallas. Det nya institutet komme dessutom i vissa fall att innebära fördelar jemväl framför jordafsöndring. I detta hänseende framhölls särskildt, att många smärre jordegare utan tvifvel hellre vore benägna att genom mantalssättning å sin fastighet få utgöra sin skattskyldighet direkt till det allmänna än att, såsom nu vid jordafsöndring vore förhållandet, erlägga skatten till en enskild.

Sedan infortrade yttranden öfver lagförslaget i dess helhet afgifvits af Eders Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande i länen, landtmäteristyrelsen

samt kammarkollegium och domänstyrelsen, blef sagda förslag inom civildepartementet, till hvars behandling detsamma hörde, omarbetadt. Det inom civildepartementet utarbetade förslaget innehöll hufvudsakligen följande bestämmelser: hemman, som finge klyfvas, kunde ock styckas i huru många delar som helst sålunda, att viss, till gränserna på förhand bestämd egovidd utlades till hvarje del och särskilda mantal åsattes delarne, dock att, om en del bestode af flera till läget skilda områden, hvarje sådant område skulle sättas i mantal. Vid styckningen skulle landtmätare å karta till läge och gränser utmärka de särskilda hemmansdelarnes egoområden samt upprätta förslag till mantalssättning med ledning af befintliga handlingar eller särskild uppskattning, hvarvid landtmätaren skulle biträdas af gode män, om sådant biträde af sakegare påkallades eller af landtmätaren funnes nödigt. Förslaget skulle af landtmätaren ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som hade att pröfva detsamma och fastställa mantal å de olika lotterna. För det fall att egare af eller åbo å hemman ville till annan upplåta dertill hörande egor att, efter det mantal derå satts, egas eller besittas med direkt skattskyldighet till det allmänna, skulle gälla de särskilda regler, att dels endast de egor, som från stamhemmanet afskildes, behöfde vara å karta lagda, der ej Kongl. Maj:ts befallningshafvande annorlunda förordnade, och dels sålunda utstyckad hemmansdel ej skulle, der ej annorlunda aftalats, undfå delaktighet i de stamhemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomme detsamma efter mantal.

Öfver det inom civildepartementet upprättade förslaget infortrade Eders Kongl. Maj:t genom beslut den 10 december 1892 högsta domstolens utlåtande, hvilket ock inkommit. Beträffande den del af förslaget, som handlade om egostyckning, hade de af högsta domstolens ledamöter, hvilka deltagit i granskningen, uti de af dem hvar för sig afgifna yttranden, icke någon anmärkning att framställa emot införande i lagstiftningen af ett jordstyckningsförfarande, hvarigenom tillfälle bereddes ej mindre för den, som ville förvärfva en del af ett hemman såsom sjelfständig direkt till det allmänna skattskyldig fastighet, att på förhand förvissa sig om hvilka egor han genom sitt köp skulle bekomma, än äfven för hemmansegaren att, medan han ännu vore ensam egare af sitt hemman, under laglig form få detsamma fördeladt i lotter med af honom utan hänsyn till egoslag bestämda vissa områden i ändamål att afyttras såsom sjelfständiga hemmansdelar med direkt skattskyldighet till det allmänna. Deremot ansågo högsta domstolens samtliga ledamöter det sätt, hvarpå förslaget sökt ordna ett sådant institut, icke kunna godkännas. De emot förslaget i fråga om de allmänna grunderna framställda anmärkningarne gingo hufvudsakligen ut derpå, att detsamma icke innehölle några garantier för att den delning af jorden, som skulle ega rum genom egostyckning, komme att blifva ändamålsenlig; att

det icke tillbörligen sörjts för, att förhållandet mellan de särskilda lotter, hvari ett hemman skulle vid egostyckning fördelas, blefve ordnadt på sådant sätt, att reda och säkerhet i eganderättsförhållandena vunnnes; samt att genom förslagens bestämmelser det framtida beståndet af de genom egostyckning uppkomna nya förhållandena ej vore betryggadt. Förslaget ansågs i följd häraf böra omarbetas sålunda, att genom egostyckningsförfarandet en ändamålsenlig och bestående delning af jorden åstadkommes. För vinnande af detta ändamål ansågs det bland annat önskligt, att bestämmelsen om att särskildt mantal skulle åsättas hvarje till läge från andra egor skildt område, hvilken bestämmelse allenast skulle föranleda en onödig splittring af mantalet, utbyttes mot föreskrifter, egnade att förebygga en skadlig egoblandning. Vidare borde åt den landtmäteriförrättning, hvarom förslaget innehölle föreskrift, men som enligt detsamma endast hade karakteren af upprättande af förslag till mantalssättning af de särskilda lotterna, gifvas ökad omfattning och betydelse. I sådant afseende påpekades hursom nödigt vore, att vid förrättningen noggranna bestämmelser meddelades om hvilka egor skulle tillhöra hvarje hemmans lott och gränserna omkring dessa egor å marken utmärktes, samt att dervid upptoges och behandlades vissa frågor såsom om rågångar mot angränsande fastigheter, om undantag af mark för gemensamt behof, om andel i kvarvarande samfälligheter m. m., hvilka vid ett ordnande af förhållandet emellan de utlagda lotterna måste lösas. Förrättningen borde i sin helhet få af delegare öfverklagas och, derest besvär ej anfördes, likaledes i sin helhet göras till föremål för pröfning och fastställelse af öfverordnad myndighet. Sedan förrättningen blifvit fastställd, borde den ega lika giltighet som fastställd hemmansklyfning. Högsta domstolens flesta ledamöter, hvilka ej hade någon anmärkning att framställa deremot att bestämmelser om egostyckning meddelades i särskild lag, fäste slutligen uppmärksamheten på, att den nya lagstiftningen föranledde ändringar i gällande skiftesstadga äfvensom i förordningen angående inteckning i fast egendom. Två af högsta domstolens ledamöter ansågo, att den föreslagna lagstiftningen, som endast afsåge att åstadkomma en ny art af hemmansklyfning, lämpligen borde i sin helhet inrymmas i skiftesstadgan.

Vid anmälan den 12 oktober 1894 inför Eders Kongl. Maj:t af högsta domstolens utlåtande öfver lagförslaget anförde statsrådet och chefen för civildepartementet, att de inom högsta domstolen framställda anmärkningarna syntes vara af den vigt, att förslaget borde omarbetas, innan det framlades för Riksdagen; att en dylik omarbetning i den af högsta domstolen anvisade riktning emellertid komme att föra den del af förslaget, som anginge egostyckning, in på ett område, som på det allra närmaste sammanhängde med gällande skifteslagstiftning; samt att vid sådant förhållande och då frågor rörande skifteslagstiftningen numera tillhörde justitiedepartementets handläggning, det syntes

lämpligt, att det vidare arbetet för åstadkommande af en egostyckningslag öfverlemnades till sagda departement. På grund häraf förordnade Eders Kongl. Maj:t genom beslut sistnämnda dag, att den vidare behandlingen af ärendet, i hvad det anginge fråga om lagstiftning angående egostyckning, skulle öfverlemnas till justitiedepartementet.

Vid den behandling, som ärendet derefter undergått inom justitiedepartementet, har jag funnit att, om ock den påtänkta nya lagstiftningen, teoretiskt sedt, utgör en del af skifteslagstiftningen samt åtskilliga bestämmelser måste vara gemensamma för egostyckning och för skifte, det dock af praktiska skäl är lämpligast, att stadgandena rörande det nya institutet ej inpassas i skiftesstadgan utan affattas i särskild lag. Genom ett sådant förfarande torde den visserligen ej oväsentliga skilnaden mellan de begge jordstyckningsformerna klarare framstå och de nya bestämmelserna blifva lättare att tillämpa.

Jag har alltså låtit inom departementet utarbета förslag till lag om egostyckning och till andra dermed sammanhang egande författningar. Sedan landtmästeristyrelsen öfver dessa förslag afgifvit infordradt utlåtande, deri allenast framstälts erinringar mot vissa af de speciella stadgandena, hafva förslagen med anledning deraf i vissa delar undergått ändring. De författningar, till hvilka förslag sålunda utarbetats, äro:

- 1) Lag om egostyckning;
- 2) Lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;
- 3) Lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875; och
- 4) lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Rörande de allmänna grunderna för dessa förslag hänvisar jag till högsta domstolens förut omförmälda utlåtande, som vid den verkställda omarbetningen tjenat till rättesnöre. Motiven för de speciella stadgandena anhåller jag i underdånighet att nu få framlägga, i sammanhang hvarmed jag jemväl torde få redogöra för de af landtmästeristyrelsen gjorda erinringar.

Lag om egostyckning.

1 §.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med civildepartementets förslag har i 1 § egostyckning angifvits bestå deruti, att hemman styckas i två eller flere delar sålunda, att viss till gränserna bestämd egovidd utlægges till hvarje del och särskilda mantal derefter åsättas delarne.

Enligt så väl komiténs som civildepartementets förslag kunde egostyckning, i likhet med hvad nu är stadgad angående hemmansklyfning, ega rum ej mindre å hemman under enskild eganderätt än äfven å sådana allmänna hemman, som äro under stadgad åborätt upplåtna till enskilde. Det torde emellertid af flera skäl vara betänkligt att tillåta den, som allenast med dylik besittningsrätt innehar hemman, att dela detsamma enligt grunderna för egostyckning. För ifrågavarande hemman gälla allmänna lagens stadganden om byggnadsskyldighet, men med afseende å den frihet, som vederbörande vid egostyckning skulle ega att efter godtycke fördela egorna på de olika hemmanslotterna utan hänsyn till olika egoslag, skulle stadgandena om byggnadsskyldigheten, hvilken är bestämd efter mantalet och under förutsättning att alla hemman äro jordbrukshemman, i många fall sväriligen kunna tillämpas beträffande vid egostyckning utbrutna hemmansdelar. Vidare förekommer att enligt gällande förordning angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket åbo å sådant hemman i regeln icke eger använda hemmanets skog annorledes än till husbehof, vid hvilket förhållande det ej skulle vara lämpligt att tillåta en sådan delning af dylikt hemman, att en eller flere hemmansdelar komme att bestå uteslutande eller till största delen af skogsmark. Ej heller lär en tillåtelse till styckning af åbohemman, hvilken styckning ju hufvudsakligen skulle ega betydelse för en tilltänt eller skedd öfverlåtelse af en del af hemmanets egor, stå väl tillsammans med den eventuella rätt till hemmanet, som tillkommer vissa af åbons släktingar. Af dessa skäl har i förslaget såsom föremål för egostyckning upptagits allenast hemman under enskild eganderätt.

Beträffande hemman af sistnämnda art innehåller gällande förordning om hemmansklyfning och jordafsöndring, med åberopande af särskilda föreskrifter, undantag från tillåtelsen till hemmansklyfning för dels lotshemman och dels s. k. skatteköpta rekognitionshemman. De särskilda föreskrifter, som åsyftas, äro i fråga om lotshemman Kongl. brefvet den 19 augusti 1823 och förvaltningens af sjöärendena samt kammarkollegii kungörelse den 15 september samma år, enligt hvilka såsom vilkor för skatteköp af kronolotshemman skulle gälla, att de icke finge klyfvas eller mindre delar och tillhörigheter derifrån söndras, och i fråga om de skatteköpta rekognitionshemman Kongl. kungörelsen den 4 februari 1811, som innehåller, att i skatteköpobrefven för dessa hemman skulle intagas det förbehåll, att de alltid skulle vara oskiljaktiga från det bruk, hvarunder de lydde. Då fråga om ändring i dessa föreskrifter lämpligen icke torde böra i detta sammanhang upptagas till behandling samt rätt till styckning af ifrågavarande hemman icke torde böra medgifvas, så länge desamma icke få klyfvas, har i det förevarande likasom i de föregående förslagen genom hänvisning till hvad som gäller om hemmansklyfning utmärkts, att egostyckning å nu omförmälda hemman ej må ega rum.

Egostyckning kan uppenbarligen ej ifrågakomma å hemman, som tillhör samfällighet, förr än hemmanets egor blifvit på något sätt ur samfälligheten utbrutna. Sådan utbrytning kan hafva skett antingen genom öfverenskommelse mellan delegarne (s. k. sämjedelning) eller genom någon af de olika former af skifte, som inom vår lagstiftning aflöst hvarandra. Af dessa olika sätt för samfälligheters delning är det enligt regeln endast enskifte och laga skifte, som medföra den verkan, att hemmanets egor derefter ej kunna mot egarens vilja intagas i nytt skifte, ehuru numera äfven sådana skiften kunna, oaktadt bestridande af någon delegare, i vissa undantagsfall undergå rubbning. Lika verkan med laga skifte och enskifte kan i vissa fall tillkomma äfven storskifte. De föregående förslagen innehålla icke några särskilda bestämmelser, som göra rätten till egostyckning beroende af huruvida hemman, som tillhört samfällighet, fått sina egor utbrutna på det ena eller det andra sättet. Komitén anförde i sina motiv rörande denna fråga, att likasom 94 § skiftesstadgan, för den händelse att hemman, som hörde till ett större skifteslag, kommit i fleres ego och någon af dessa, utan att söka skifte å hela skifteslaget, ville erhålla sin egolott i den mindre samfälligheten utbruten, tilläte detta, utan att sådan hemmansklyfning finge utgöra hinder för sedermera sökt skifte å den större samfälligheten, funne komitén egostyckning å dylikt hemman under enahanda förbehåll kunna ega rum men att, då sådant låge i sakens natur, någon uttrycklig föreskrift härom icke ansetts erforderlig. Denna åsigt vann emellertid icke bifall af högsta domstolens fleste ledamöter. Ett justitieråd, hvars mening i hufvudsak delades af tre andra justitieråd, yttrade härom, att det med egostyckning afsedda ändamål att bereda gällande och bestående kraft åt köpeaftal om viss till läge och gränser bestämd del af ett hemmans område endast i det fall uppnåddes, att det hemman, som på berörda sätt styckades, icke låge i samfällighet med annan jordegares mark utan antingen utgjorde ett skifteslag för sig eller ock fått sitt område skildt från skifteslagets öfriga egendom genom sådan delning, som enligt gällande skiftesstadga icke finge rubbas, med mindre alla rättsegande derom åsämdes; att det eljest icke kunde förhindras att, genom påkallande af laga skifte från någon skiftesdelegares sida, den gjorda egodelningen när som helst häfdes och derigenom den, som köpt vissa egor, tvingades att i utbyte mot dessa, hvilka måhända vore de enda, som motsvarade hans afsigt med köpet, taga icke allenast annan mark utan äfven mark af annat egoslag; samt att det föreslagna egostyckningsförfarandet derföre icke borde tillätas inom andra hemman än dem, hvilkas egor vore vederbörligen skilda från angränsande fastigheter. Till hvad sålunda inom högsta domstolen yttrats kommer ytterligare den omständigheten, att, när skifte komme att öfvergå den samfällighet, till hvilket styckadt hemman hörde, det ofta kunde inträffa, att till det styckade hemmanet måste utläggas

egor, som efter uppskattning icke motsvarade hvad till hemmanet förut häfdats eller som innehölle inrösnings- och afrösningsjord i annan proportion än de egor hemmanet förut innehaft. Häraf blefve åter en följd, att de genom egostyckningen bildade hemmansdelarne hvar för sig icke ens efter uppskattning kunde bekomma egor, som motsvarade hvad vid styckningen varit afsedt, eller måste mottaga olika egoslag i annan proportion än de till grund för egostyckningen liggande bestämmelser förmådde, hvilket jemväl kunde föranleda dertill att de särskilda delarnes egovälden komme att mindre noggrant motsvara de mantal, som vid egostyckningen åsatts dem. På dessa grunder och då i öfrigt, enligt hvad landtmäteristyrelsens embetsberättelse för 1893 utvisar, skiftesverket jemväl i de norrländska länen numera framskridit så långt, att endast en jmförelsevis mindre del af den mark, som öfverhufvud kan förväntas komma att göras till föremål för skifte, ännu är oskiftad, har förslaget så affattats, att egostyckning i regeln må ega rum allenast å sådant hemman, som antingen icke legat i samfällighet med annan fastighet eller ock blifvit ur samfällighet utbrutet genom sådant skifte, som i regeln är orubbligt. Angående de hemman, som allenast till en del hafva sina egor på detta orubbliga sätt bestämda, meddelas särskild föreskrift i 13 §.

Då den genom fastställd egostyckning verkställda delningen af ett hemman skulle tilläggas samma orubblighet som laga skifte, möter uppenbarligen intet hinder att tillåta ytterligare styckning af de vid sådan egostyckning uppkomna hemmansdelarne. Stadgande härom har derföre i 1 § inrymts.

Denna §, jemte det den innehåller de allmänna villkoren för egostyckning, afser för öfrigt särskildt det fall att egostyckning sker, medan ännu hela hemmanet eges af en person eller af flere gemensamt och i ändamål att förbereda föryttring af någon genom egostyckningen till läge och gränser närmare bestämd del deraf. Dervid tillkommer det naturligen egaren eller egarne att påkalla egostyckning, likasom det af egostyckningens natur att vara en efter egarens godtycke företagen delning af hemmanet lärer följa, hvad ock särskildt i 1 § uttalats, att, om egarne äro flere, egostyckning ej kan få ega rum, med mindre samtliga egarne äro derom ense.

2 §.

I 2 § behandlas det fall att en hemmansegare redan till annan upplåtit viss till gränserna bestämd egovidd att egas med omedelbar skattskyldighet till det allmänna, i hvilket fall det rörande upplåtelsen träffade aftalet blir den bestämmande normen för egostyckningen. För att styckning i sådan ordning skall kunna ega rum, måste, utöfver de i 1 § uppställda allmänna vilkor,

ytterligare fordras, att berörda aftal icke innehåller bestämmelse, som strider mot någon af de i följande §§ för egostycknings verkställighet uppställda regler, eller att detsamma, i händelse dylik stridighet skulle förefinnas, underkastas sådan ändring att det bringas i öfverensstämmelse med berörda stadganden.

Rätt att påkalla egostyckning i detta fall bör uppenbarligen tillkomma en hvar af delegarne.

3 §.

Skiftesstadgan innehåller ej blott bestämmelser om huru laga skifte skall verkställas utan äfven åtskilliga stadganden om landtmäteriförrättning i allmänhet. De sist berörda stadgandena, som angå rätt att söka dylik förrättning, landtmätares förordnande, gode mäns utväljande, kungörelse om förrättningen, dess början och uppskof deri, jäf emot landtmätare och god man, egors mätning, uträkning och beskrifning, äfvensom protokoll vid förrättningen, äro i allmänhet sådana, att de lämpa sig jemväl för egostyckning, hvaremot detta är förhållandet med endast en mindre del af de stadganden, som gälla uteslutande för skifte. Det har derföre ansetts lämpligast att uttala såsom regel, att de för annan landtmäteriförrättning än laga skifte gällande bestämmelser skola ega tillämplighet jemväl i fråga om egostyckning, så vida ej undantag derifrån för visst fall stadgas, samt på sina behöriga ställen lemna hänvisning till de särskildt för skifte meddelade föreskrifter, som blifva att tillämpa.

4 §.

Enligt skiftesstadgans 18 § skall landtmätaren vid alla förrättningar, dervid annans rätt än sökandens är i fråga, biträdas af två gode män. Då gode mäns biträde vid egostyckning, med afseende derå att sådan förrättning oftast blir af synnerligen enkel beskaffenhet, i regeln torde kunna undvaras, men sådant biträde någon gång kan vara önskligt, äfven då blott en sakesegare finnes, har nämnda föreskrift, likasom i de föregående förslagen, modifierats sålunda, att gode män skola vid egostyckning biträda, derest sakesegare sådant påyrkar eller landtmätaren finner det nödigt.

På sätt landmäteristyrelsen anfört, kan det hända, att under förrättningens fortgång behof uppstår af gode mäns biträde, ehuru sådant vid förrättningens början icke ansetts nödigt. Då det skäligen icke synes böra förvägras sakesegare att, om han efter förrättningens början finner sådant behof hafva uppstått, få gode män tillkallade, har någon bestämmelse ej meddelats om

någon viss tid, inom hvilken sakegare bör göra framställning om att landtmätaren skall biträdas af gode män, utan allenast föreskrifvits att, derest beslut derom fattats under förrättingens fortgång, sådant ej får verka till rubbning af hvad som förut åtgjorts.

5 §.

På sätt inom högsta domstolen erinrats, är det i rättssäkerhetens intresse af vigt att man, innan egostyckning verkställes, förvissar sig om hvilka egor tillhöra det hemman, som skall styckas. I sådant afseende har i 5 § intagits föreskrift att angående bestämmande af gränserna omkring de egor, som skola styckas, skall gälla hvad i skiftesstadgan sägs om rågångar, då laga skifte är i fråga.

6 §.

För att en fullständig delning af hemman skall genom egostyckning åstadkommas är det nödvändigt att sådan styckning, likasom hemmansklyfning, omfattar all till hemmanet hörande mark. Föreskrift härom är i 6 § intagen.

7 §.

Såsom förut omförmälts, har af ledamöter i högsta domstolen blifvit hemställt, att den i civildepartementets förslag intagna bestämmelsen att, om någon af de delar, hvari hemman vid egostyckning skulle läggas, bestode af flera till läget skilda områden, hvarje sådant område skulle sättas i mantal, måtte utbytas mot föreskrifter, som vore egnade att förekomma skadlig egoblandning. På grund häraf har i förslaget intagits samma stadgande, som gäller såsom regel beträffande laga skifte, nemligen att ej flere än tre skiften må läggas till hvarje hemmansdel. Då emellertid denna regel, för det fall att hemmanet förut består af flera skiften, kan komma att innebära ett skadligt band, t. ex. om egaren till ett hemman med fem skiften vill afhända sig allenast ett af dessa skiften eller en del deraf eller om en lämplig delning i följd af egornas beskaffenhet ej kan åstadkommas, utan att hvarje delegare får lott i alla skiftena, har för nämnda fall det undantag stadgats, att till hvarje hemmansdel må läggas lika många skiften, som tillhöra hemmanet.

Till förekommande af olämpliga och planlösa styckningar torde jemvälfördras någon föreskrift om skiftenas form. Då emellertid, såsom landtmäteristyrelsen anført, egostycknings ändamål kan vara af olika art, såsom beredande af jordbrukslägenheter, bostadsplatser, handels- och fabrikslägenheter

m. m., samt då berg, vattendrag eller sankar marker stundom begränsa de områden, som skola utläggas till de särskilda lotterna, torde i detta hänseende lämpligen icke böra föreskrivas mera än att vid egornas fördelning skall iakttagas, att skiftena, så vidt egornas beskaffenhet och belägenhet medgifva, skola erhålla former, som äro lämpliga för det med styckningen afsedda ändamål och blifva för afhägnad beqväma.

8 §.

Högsta domstolen har erinrat, att det för en ändamålsenlig delning vore nödigt att vid egostyckning, likasom vid skifte, finge undantagas mark för delegarnes gemensamma behof; och hafva flere af högsta domstolens ledamöter hemställt om ovilkorlig föreskrift att, derest behöfliga vägar till de särskilda hemmansdelarne ej förut funnes, mark dertill alltid skulle undantagas. I enlighet härmed har stadgandet i första stycket af 8 § formulerats.

Vid egostyckning likasom vid skifte kan ofta blifva nödigt att, på det en dervid utbruten hemmansdel må kunna brukas för det ändamål, som med utbrytningar afses, egaren tillerkännes rätt att å egorna till annan sådan del hemta vatten, sten eller grus, begagna väg, verkställa uppdamning och så vidare, och bör uppenbarligen i dylika fall bildande af servituter vid egostyckningsförrättningen medgifvas. Det har ock ansetts lämpligt att i lagen tydligt uttala att så må ske.

9 §.

I motsats mot hvad som gäller beträffande laga skifte, tillkommer det enligt grunderna för egostyckningsförfarandet vederbörande sakegare sjelfva att besluta om det sätt, hvarpå hemmanets egor och lägenheter skola emellan de särskilda hemmansdelarne fördelas, om undantag af mark för gemensamt behof och om bildande af servituter, dervid de äro bundne allenast af de i 6, 7 och 8 §§ gifna reglerna. I detta afseende måste emellertid skiljas på det fall, då egostyckning sker medan hela hemmanet ännu tillhör en person eller flere gemensamt, och det fall, då styckningen eger rum emellan flere personer, som på grund af aftal redan ega hvar sina till gränserna bestämda områden.

I förra fallet behöfva bestämmelserna om sättet för styckningens verkställande tydligen icke lemnas förr än under förrättningens gång, hvilket medför den fördelen, att egaren har tillfälle att med landtmätaren derom samråda.

I fall åter styckningen sker på grund af förut ingånget styckningsaftal, skall detta aftal uti ifrågavarande hänseende lända till efterrättelse. Någon

ändring i aftalet kan ej ske utan begge kontrahenternes samtycke. Öfverenskomma delegarne om sådan ändring, måste den uppenbarligen ske enligt de för upplåtelse af jord i allmän lag stadgade regler. Om emellertid under förrättningen yppas behof af att aftalet blir kompletteradt genom bestämmelser om undantag af mark för gemensamt behof eller om bildande af servituter, synes detta kunna ske genom skriftlig förening, upprättad på sätt i skiftesstadgan är föreskrifvet om föreningar vid laga skifte. Skulle emellan delegarne uppkomma tvist angående aftalets innehåll i fråga om hvarderas rätt i hemmanet, bör denna tvist uppenbarligen icke göras till föremål för bedömande i egostyckningsärendet utan hänvisas till allmän domstol.

Derest hemmanet eges af flere gemensamt, kan det inträffa, att det emellan delegarne uppstår stridiga meningar om huru styckningen skall verkställas. Landtmäteristyrelsen har ansett, att i sådant fall landtmätaren borde få meddela erforderliga bestämmelser. Detta skulle emellertid alldeles strida emot de för egostyckning angifna grunder; och lärer i ty fall, då enighet ej kan uppnås, ej återstå annan utväg än att inställa förrättningen. Det kan vidare hända, att landtmätaren eller förrättningsmännen finna af vederbörande sakegare meddelade bestämmelser eller träffadt aftal vara stridande mot lagens föreskrifter. I sådant fall torde ofta nödig rättelse kunna genom påminnelser under hand åstadkommas, dervid naturligtvis, för den händelse egostyckning sker på grund af redan träffadt aftal, detta aftal måste ändras eller kompletteras, på sätt nyss är antydt. Om emellertid sakegarne ej fästa afseende vid sådana påminnelser, uppstår fråga huru förrättningsmännen i sådant fall böra förfara. Någon befogenhet att rätta eller komplettera sakegarnes beslut kan uppenbarligen icke medgifvas dem. Landtmäteristyrelsen har ansett det tillräckligt, om landtmätaren, genom att i protokollet anföra sin mening, fäste egodelningsrättens ordförandes uppmärksamhet på förhållandet. Styrelsens mening synes vara, att, sedan en dylik protest blifvit till protokollet afgifven, landtmätaren skulle hafva att verkställa styckningen enligt de sålunda af honom sjelf för olagliga ansedda bestämmelserna. Ett sådant förfaringssätt lärer dock icke kunna tillåtas, utan böra förrättningsmännen jemväl i detta fall allenast meddela sakegarne beslut om att styckningen icke kan på det af dem föreskrifna sätt verkställas; och har stadgande härom i paragrafen influtit. Om klander öfver sådant beslut gäller naturligtvis hvad om klander emot förrättningen i allmänhet är stadgadt.

10 §.

I ändamål att för framtiden åstadkomma nödig säkerhet om hvad som tillhör en hvar af de genom egostyckning uppkomna hemmansdelarne har i

10 § intagits föreskrift att den skedda delningen skall å karta utmärkas och beskrifning deröfver upprättas samt skilnadslinierna å marken utstakas.

Ehuru det i allmänhet för bevarande af allmän och enskild rätt torde vara nödvändigt att karta och beskrifning upprättas öfver hela det hemman, som undergår egostyckning, synes dock, på sätt landtmäteristyrelsen anført, sådan karta icke ovilkorligen erfordras, i det fall att duglig karta med beskrifning redan finnes och styckningen sker så, att allenast någon jemförelsevis liten del af hemmanet eller något särskildt för sig beläget skifte afskiljes från hemmanets öfriga egor. För detta fall har alltså medgifvits att karta och beskrifning må upprättas allenast öfver den del, som sålunda afskiljes från hemmanet, så vida sådant finnes lämpligen kunna ske. I likhet med hvad som i skiftesstadgan är föreskrifvet beträffande beslut i vissa tekniska frågor, torde frågan härom böra afgöras af landtmätaren, med rätt för sakegare att, derest han är missnöjd med landtmätarens beslut, få detsamma underställt landtmäteristyrelsens pröfning.

11 §.

Den mantalssättning, som vid egostyckning verkställes, består deruti, att hemmanets mantal fördelas på de särskilda till läge och gränser bestämda lotterna efter dessa lotters storlek och godhet. Då, på sätt inom högsta domstolen anförts, det icke kan anses vara en för de myndigheter, som handlägga skiftesmaal, främmande uppgift att verkställa denna fördelning, har i 11 § befogenhet att verkställa mantalssättningen, som enligt de föregående förslagen tillkom Kongl. Maj:ts befallningshafvande, tillagts landtmätaren eller förrättningsmännen.

Det tillförlitligaste sättet att utröna det rätta förhållandet emellan de särskilda lotterna torde i allmänhet vara att företaga en ordentlig gradering af alla egorna enligt bestämmelserna i skiftesstadgan. Ett ovilkorligt påbud om sådan gradering skulle dock i många fall föranleda allt för dryga kostnader, särskildt när egostyckning företages i ändamål att från ett större hemman skilja allenast en ringa del af dess område. Det torde ej heller för det afsedda ändamålet eller bestämmande af mantalen å de särskilda lotterna vara nödvändigt, äfven om hänsyn tages dertill, att mantalssättningen inverkar ej blott på de särskilda lotternas skattskyldighet utan äfven, såsom af 12 och 13 §§ framgår, på deras andel i hemmanets rättigheter och förmåner. Har vid hemmanets utbrytande ur samfällighet eller vid annan landtmäteriförrättning gradering af egorna skett, bör denna gradering, derest ej allt för lång tid sedan den verkställdes förflutit, i regeln kunna utgöra en tillförlitlig jemförelsegrund för bedömande af de olika lotternas inbördes förhållande. Äfven då

sådan gradering ej egt rum eller verkställd sådan befinnes ej längre motsvara de vid egostyckningens företagande bestående förhållandena, torde oftast en tillräckligt noggrann mantalssättning kunna erhållas genom en af förrättningsmännen mera fritt företagen uppskattning. Af dessa skäl har gradering af egorna icke ovilkorligen påbudits, utan medgifvits att mantalssättningen må ske antingen på grund af förut verkställd gradering eller sådan uppskattning, som i hvarje fall anses erforderlig. Om till hemmansdel hör särskild lägenhet, å hvars värde afseende ej fästats vid den å jorden företagna graderingen eller uppskattningen, bör detta värde vid mantalssättningen tagas i beräkning.

Om mantalen bestämdes med matematisk noggrannhet efter gradering eller uppskattning, skulle ofta särdeles svårhandterliga bråk uppstå. Då i de flesta fall genom en ringa jemkning mera beqväma tal torde kunna erhållas, utan att sakegarne deraf komma att lida någon, praktiskt sedt, märkbar rättsförlust, har i denna § upptagits den jemväl i civildepartementets förslag förekommande bestämmelsen, att mantalen skola uttryckas i så lämpliga bråk ske kan.

12 §.

Enligt civildepartementets förslag skulle i följd af aftal utstyckad hemmansdel, så vida ej annorlunda vore bestämdt, ej undfå delaktighet i de stamhemmanets tillhörigheter och förmåner, hvilka tillkomma detsamma efter mantal. Härigenom skulle emellertid, på sätt ock inom högsta domstolen anmärkts, tillskapas mantal utan mantalsrättigheter eller med inskränkta sådana i mångfaldiga modifikationer, hvilket skulle vara egnadt att bringa oreda i vårt fastighetsväsen och osäkerhet i eganderätten. I anledning häraf har i 12 § intagits föreskrift, att hvarje hemmansdel skall efter sitt mantal erhålla del i dylika rättigheter.

13 §.

I 1 § är, såsom vilkor för att egostyckning å hemman må kunna ske, stadgadt, att hemmanet antingen icke tillhört samfällighet eller ock fått sina egor utbrutna ur samfällighet genom sådant skifte, som enligt regeln ej kan utan egarens samtycke rubbas. Det kan emellertid hända att detta gäller om blott en del af hvad som tillhör ett hemman. Om t. ex. två hemman stå till hvarandra i det förhållande, som betecknas med benämningarne bolby och afgärda by, så har hvart och ett af dessa hemman sina särskilda inegor, medan de utgöra ett skifteslag i afseende å utegorna. Vidare kan laga skifte

eller enskifte hafva öfvergått allenast en del af egorna till ett skifteslag, under det den öfriga marken är samfäld eller delad allenast på sådant sätt, att en hvar af delegarne kan påkalla laga skifte. Jemväl å sådana hemman bör egostyckning kunna ega rum, dervid dock enligt de grundsatser, som funnit sitt uttryck i 1 och 12 §§, allenast de egor, med hvilka egaren ej är skyldig att ingå i laga skifte, böra emellan de särskilda hemmansdelarne fördelas i vissa till läge och gränser bestämda områden, medan hvarje hemmansdel uti öfriga egor bekommer en ideel andel i förhållande till storleken af dess lott i förstnämnda egor.

Landtmäteristyrelsen har hemställt om ett tillägg till förevarande §, af innehåll att från skifteslag, der laga skifte icke egt rum, men som hade fastställda eller eljest behörigen bestämda rågångar, skulle kunna, om alla delegarne voro ense, genom egostyckning afskiljas egor, som antingen låge inom annat skifteslags område eller ock i sammanhang med skifteslagets öfriga egor, men likväl utan skada för hemmanets häfd och delegarnes hushållning kunde undvaras; och skulle vid sådan egostyckning de i skifteslaget kvarstående hemmanens mantal minskas i förhållande till de mantal, som sattes å de afstyckade delarne. Ett sådant förfaringssätt skulle väsentligen skilja sig ifrån hvad som i förslaget i öfrigt förstås med egostyckning. Här skulle ej vara fråga om att dela en särskild fastighet i vissa delar, utan här skulle af en del af det område, som tillhör en mängd särskilda fastigheter, bildas en ny själfständig fastighet, som således i själfva verket komme att utgöra en sammanslagning af vissa smådelar af de fastigheter, som utgjorde skifteslaget. Detta skulle icke kunna gå för sig på samma enkla sätt som en vanlig egostyckning. Först och främst erfordrades, att det nya hemmanet infördes i jordeboken under nytt namn eller nummer, och säkerligen skulle det blifva nödigt att vidtaga åtskilliga andra åtgärder för att i kameralt hänseende ordna förhållandet emellan det nya och de gamla hemmanen. Betänklighast torde dock vara att, derest de särskilda hemmanen inom skifteslaget vore intecknade, ytterst invecklade förhållanden skulle uppstå i afseende å de särskilda inteckningshafvarnes rättigheter i den nya fastigheten, hvilket skulle kunna medföra svåra förvecklingar och rättsförluster. På grund häraf har jag ansett landtmäteristyrelsens förslag i denna del icke kunna antagas.

14 §.

Stadgandet i 14 §, som i afseende å egostyckning med hemman likställer själfständiga lägenheter, är upptaget från föregående förslag.

15 §.

Med afseende derå att sakegare tillerkänts rätt att öfverklaga egostyckning hafva bestämmelser påkallats om förrättningens afslutande, meddelande af besvärshänvisning och utlemnande af handlingar, hvilket skett genom hänvisning till skiftesstadgans derutinnan gällande stadganden. Då i skiftesstadgan ej finnes någon föreskrift om skyldighet för landtmätaren att till delegarne utlemna karta öfver annan landtmäteriförrättning än skifte och rågångsutstakning, men sådan karta är för delegarne lika behöflig vid egostyckning, har jemväl i afseende härå bestämmelsen angående skifte förklarats böra tillämpas å egostyckning.

16 §.

Skiftesstadgan innehåller beträffande betalningen af kostnad för annan landtmäteriförrättning än laga skifte endast att, der sådan förrättning rör flere, en hvar, som har nytta deraf, skall taga del i kostnaden efter ty som skäligt pröfvas. Denna bestämmelse har i afseende å egostyckning jemkats till öfverensstämmelse med hvad som gäller angående skifte.

17 §.

Med afseende å den större omfattning och betydelse, förslaget gifvit åt styckningsförrättningen, samt för att betrygga beståndet af den dervid verkställda delningen, är det, på sätt högsta domstolen erinrat, nödvändigt ej blott att medgifva sakegarne rätt att klandra förrättningen i dess helhet utan äfven att, derest klander ej förekommer, göra förrättningen, likaledes i dess helhet, till föremål för pröfning och fastställelse af öfverordnad myndighet. I likhet med högsta domstolens fleste ledamöter har jag funnit pröfning af egostyckningsförrättning, vare sig den är föranledd af klander eller ej, lämpligast kunna anförtros åt egodelningsrätt; dervid jag dock, då denna pröfning, i fall klander ej anmälts, är af öfvervägande formel natur, ansett att, på sätt jemväl inom högsta domstolen ifrågasatts, i sådant fall ordföranden i egodelningsrätten må ega att, der han finner hinder ej möta, meddela fastställelse. Härigenom skulle i regeln fastställelse kunna erhållas snabbare och med mindre kostnad än om frågan alltid skulle hänskjutas till egodelningsrätten. Att hvad i 137 och 138 §§ skiftesstadgan föreskrifves om antecknande i dagbok af de till egodelningsrättens åtgärd anmälda ärenden och renovation af egodelningsrättens

dombok skall gälla jemväl om de hos ordföranden i egodelningsrätten anmälda ärenden angående fastställelse af egostyckningar äfvensom de af ordföranden i sådana ärenden förda protokoll torde utan särskildt stadgande vara uppenbart.

Lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

3 §.

Enligt grunderna för egostyckning bör sådan förrättning icke kunna af någon sakegare genom påkallande af laga skifte ensidigt rubbas. Det i 3 § tillagda 6 mom. afser endast att uttala denna regel.

58 och 69 §§.

De förändringar, som föreslagits i dessa §§ äro omedelbara konsekvenser af införande i lagstiftningen af egostyckningsinstitutet.

Lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

För vinnande af reda och ordning i de eganderättsförhållanden, som uppkomma vid egostyckning, läres det vara erforderligt, att lagfart å sådant från fastighet afyttrat område, som skall skiljas eller blifvit skildt från fastigheten genom egostyckning, ej må beviljas förr än lagfartssökanden styrker att egostyckning blifvit fastställd.

Lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Denna lagändring är en följd af det i 8 § i lagen om egostyckning intagna stadgande, som berättigar till bildande af servituter under egostyckningsförrättning.“

Departementschefen hemställde härefter, att Kongl. Maj:t tacktes för det ändamål, 87 § regeringsformen omförmälde, infordra högsta domstolens yttrande öfver ofvan nämnda inom justitiedepartementet upprättade, vid detta protokoll fogade förslag.

Till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall.

Ex protocollo:
Carl Boheman.

Bilaga.

Förslag
till
Lag
om egostyckning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den, som under enskild eganderätt innehar hemman, hvilket, enligt hvad särskildt är stadgadt, får klyfvas och hvilket antingen icke legat i samfällighet med annan fastighet eller ock blifvit ur samfällighet utbrutet genom sådant skifte, att hemmanets egor icke må utan egarens samtycke med annan mark intagas i nytt skifte i annat fall, än som omförmäles i 3 § 3 mom. skiftesstadgan, vare berättigad att i den ordning nedan sägs få hemmanet styckadt i två eller flere delar sålunda, att viss till gränserna bestämd egovidd utlägges till hvarje del och särskilda mantal derefter åsättas delarne. Har hemman undergått egostyckning, som blifvit faststald, må en hvar af de dervid uppkomna hemmansdelarne vidare styckas.

Eges hemman af flere gemensamt, må egostyckning ej ske, derest icke de alla äro om styckningen ense.

2 §.

Har egare af sådant hemman, som i 1 § omförmäles, till annan upplåtit viss till gränserna bestämd egovidd att egas med omedelbar skattskyldighet till det allmänna och möter ej uti det rörande upplåtelsen träffade aftal hinder för egostycknings verkställande i öfverensstämmelse med hvad nedan stadgas, må ock, på begäran af någon af delegarne, egostyckning ske.

3 §.

Egostyckning verkställes af landtmätare; och skola dervid skiftesstadgans föreskrifter rörande annan landtmäteriförrättning än laga skifte lända till efterrättelse, såvida icke i denna lag annorlunda stadgas.

4 §.

Vid förrättningen skall landtmätaren biträdas af gode män, derest sakegare sådant påyrkar eller landtmätaren finner det nödigt.

Beslutes under förrättningens fortgång, att gode män skola inkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som dessförinnan vidtagits.

5 §.

Angående bestämmande af gränserna omkring egor, som skola styckas, gälle hvad i skiftesstadgan sägs om rågångar, då laga skifte är i fråga; skolande, derest sammanträde med rågrannarne erfordras, gode män dervid biträda.

6 §.

Egostyckning skall omfatta all till hemmanet hörande mark.

7 §.

Ej må till någon hemmansdel läggas flere än tre skiften, utan så är att till hemmanet hör större antal skiften, i hvilket fall till hvarje hemmansdel må läggas lika många skiften, som tillhöra hemmanet.

I öfrigt skall vid egornas fördelning iakttagas, att skiftena, så vidt egornas beskaffenhet och belägenhet medgifva, erhålla former, som äro lämpliga för det med egostyckningen afsedda ändamål och blifva för afhägnad beqväma.

8 §.

Af hemmanets ostyckade område skall utmål för nödiga vägar till hvarje hemmansdel tagas; och må jemväl till gemensamt begagnande för öfriga ändamål, som i 10 kap. skiftesstadgan omförmälas, undantagas behöfligt utrymme.

Erfordras för brukningen af hemmansdel, som vid styckningen uppkommer, att till förmån för densamma läggas besvär eller last å annan sådan del, må det ske.

9 §.

Har sådan upplåtelse, som i 2 § omförmäles, icke egt rum, bestämme egaren, med iakttagande af hvad nu är föreskrifvet, huru styckningen skall verkställas.

Sker styckningen på grund af sådan upplåtelse, som nyss är sagd, lände det derom träffade aftal till efterrättelse. Skall, utöfver hvad sagda aftal innehåller, mark undantagas för gemensamt behof eller besvär och last läggas å någon hemmansdel, skall derom upprättas skriftlig förening, som underskrifves af samtliga delegarne och bestyrkes af gode männen eller, der sådana ej vid förrättningen biträda, af landtmätaren. Uppkommer mellan delegarne tvist om den rätt i hemmanet som enligt aftalet tillkommer en hvar af dem, hänvises de att vid vederbörlig domstol utföra sin talan; och hvile emellertid förrättningen.

Kunna, då hemmanet eges af flere gemensamt, desse ej förena sig om sättet för styckningens verkställande, eller finna landtmätaren eller, der han af gode män biträdes, förrättningsmännen hvad af sakegare blifvit bestämdt eller aftaladt vara stridande mot denna lag, meddeles beslut att styckningen icke kan verkställas.

10 §.

Sedan, i enlighet med hvad nu är sagdt, blifvit bestämdt huru styckningen skall verkställas, åligger det landtmätaren att å karta till läge och gränser tydligt utmärka de särskilda lotternas egoområden jemte de områden, som undantagits för gemensamt behof, samt deröfver upprätta fullständig och noggrann beskrifning; utstake ock å marken samt rörlägge skilnadslinierna, på sätt i skiftesstadgan föreskrifves om skilnadslinier vid laga skifte.

Finnes duglig karta med beskrifning öfver hemmanet och afses med egostyckningen att från hemmanet afskilja någon mindre del af dess egor eller ett särskildt för sig beläget skifte, vare dock tillåtet, att karta och beskrifning upprättas allenast öfver den del, som sålunda afskiljes, derest det finnes lämpligen kunna ske. Väckes fråga härom, meddele landtmätaren, sedan han hört sakegarne äfvensom gode männen, derest

sådana vid förrättningen biträda, beslut i frågan. Anmäler sakegare missnöje mot beslutet, skall landtmätaren ofördröjligen underställa ärendet landtmäteristyrelsens pröfning; och bör vid dess beslut förblifva.

11 §.

Landtmätaren eller, der han af gode män biträdes, förrättningsmännen hafva att, med hänsyn till egornas efter vidd och godhet uppskattade värde, bestämman mantal å de särskilda lotterna; och skall dervid, i händelse vid förut verkställd landtmäteriförrättning gradering å egorna skett, denna gradering lända till efterrättelse, så vidt den finnes fortfarande användbar, men eljest antingen ny gradering företagas enligt skiftesstadgans föreskrifter, dock utan att egorna särskiljas i inrösnings- och afrösningsjord, eller ock sådan uppskattning verkställas, som i hvarje fall anses erforderlig. Har någon hemmansdel tillagts fiske, vattenfall, stenbrott, grustägt eller annan dylik lägenhet, skall jemväl värdet af den lägenhet vid mantalssättningen tagas i beräkning. Mantalen skola uttryckas i så lämpliga bråk ske kan.

12 §.

Har hemman, som styckas, med annat hemman andel i jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning undantagits för delegarnes allmänna behof, tillkommer hvarje vid styckningen uppkommande hemmanslott del deri efter det mantal, som vid styckningen åsättes densamma. Samma lag vare om de särskilda rättigheter och förmåner, som tillhöra hemmanet, såsom del i häradsallmänning, afgäld af afsöndrad lägenhet, augmentsränta samt ersättning för rustning och rotering.

13 §.

Hörer till hemman, förutom egor, som icke legat i samfällighet med annat hemmans mark eller som blifvit ur samfällighet utbrutna genom sådant skifte, som i 1 § omförmäles, jemväl andel med annat hemman i jord eller lägenhet, som icke undergått dylikt skifte, må äfven å sådant hemmen egostyckning ske. Dervid skall hvad ofvan stadgats angående egornas fördelning tillämpas allenast å förstnämnda egor; och gälle beträffande hvad i öfrigt tillhör hemmanet detsamma, som i 12 § sägs om hemmans andel i viss jord eller lägenhet.

§ 41.

Hvad i denna lag är stadgadt om hemman gälle ock om hvarje under särskildt nummer i jordeboken upptagen lägenhet, som icke tillkommit genom afsöndring. Vid styckning af sådan lägenhet skola förrättningsmännen, i stället för att sätta hvarje lott i mantal, bestämma det inbördes förhållande, efter hvilket lotterna skola deltaga i utgörandet af lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

15 §.

Hvad i skiftesstadgan sägs om skiftes afslutande, hänvisning till besvär samt utgifvande af handlingar och karta gälle ock i fråga om egostyckning.

16 §.

I kostnaden för egostyckning skola, derest hemman eller lägenhet styckats mellan flere personer, delegarne hvar efter sin lott deltaga.

17 §.

Hvad i skiftesstadgan föreskrifves om rättegång i skiftes mål gälle i tillämpliga delar äfven i fråga om egostyckningsmål; dock att, derest klander emot egostyckning ej anmälts, landtmätaren skall ofördröjligen för pröfning och fastställelse insända karta och handlingar till egodelningsrättens ordförande, som har att, om förrättningen finnes vara lagligen beskaffad, fastställa densamma och derom teckna bevis å kartan men eljest hänskjuta frågan till egodelningsrätten.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

Häri genom förordnas, att 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 skola erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Har jord, som hör till by eller till hemman, deri två eller flera ega del, genom teg- eller storskifte i flera skiften blifvit lagd; vill den, som i sådant skifteslag eger ett eller flera hemman eller en eller flera hemmansdelar, laga skifte erhålla, hafve ock der vitsord till, utan att å teg- eller storskifte meddelad fastställelse eller eljest ingången och stadsfästad förening må sådant hindra eller därför i vägen ligga.

2 mom. Ej må redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 20 februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.

3 mom. Hafva genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankt egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, och möter för deras ändamålsenliga brukande hinder deraf, att vid förut verkställt så beskaffadt skifte, som i 2 mom. omförmäles, egorna erhållit en för deras häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, då må, der tjenlig skiftesläggning ej kan genom egoutbyte beredas, nytt skifte, utan hinder af bestämmelserna i nämnda mom., kunna verkställas å dessa egor jemte den mark, som med dem ligger i det sammanhang, att dess intagande i den nya delningen är för beredande af lämpligt och redigt skifte oundgängligen nödigt. Bestrider någon delegare nytt skifte eller uppstår tvist angående omfånget af den mark, som bör i det nya skiftet ingå, behandlas ärendet efter stadgandet i 89 §.

4 mom. Mark, som vid skifte blifvit undantagen för delegarnes allmänna behof, må, utan hinder af bestämmelserna i 2 mom., skiftas, der någon delegare det begär och det finnes kunna ske utan de öfriges förfång.

5 mom. Har i Gotlands län, före den i följd af Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 20 december 1850 derstädes verkställda indelning i skifteslag, laga skifte skett och omfattat allenast en del af egor, som enligt indelningen utgöra ett skifteslag, ege det skifte ej annan verkan än storskifte lagligen tillkommer.

6 mom. Har hemman eller lägenhet undergått egostyckning, som blifvit fastställd, må den egostyckning ej genom skifte rubbas, utan att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas; dock att hvad sålunda stadgats ej utgör hinder för, att hemmanet eller lägenheten vid förut verkställt skifte tilldelade egor, enligt föreskiften i 3 mom., uti der omförmälda fall med annan mark intagas i nytt skifte.

58 §.

Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, beqvämighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af skifte eller egostyckning, som förut faststälts, ske, på sätt i 56 § sägs.

Begäres egoutbytet af anledning 3 § 3 mom. omförmåler, då må det, utan hinder af skifte eller egostyckning, som förut faststälts, kunna jemväl utan alla jordegares samtycke ega rum. Sedan i detta fall skiftesmannen och gode männen afgifvit utlåtande om utbytets företagande, skall, der ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt nöjas, frågan om utbytets verkställande, innan vidare åtgärd vidtages, underställas egodelningsrättens pröfning.

69 §.

Delningsgrund eller måttstock för egors skiftande å landet, så väl särskilda hemman emellan, som emellan delegare i ett och samma hemman, vare den, som i lag eller särskilda författningar för vissa landsorter stadgad är eller framdeles stadgas kan. Äro egorna förut delade genom storskifte, som efter förra författningar laga kraft vunnit, eller genom sådant skifte, som i 3 § 2 mom. sägs, eller genom fastställd egostyckning, hafve hvarje delegare rätt att vid skifte, som sedermera eger rum, tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarar mot de egor, han enligt

den förut verkställda delningen innehaft; och bör landtmätaren, vid föredragning af frågan om delningsgrunden, underrätta delegarne ej blott om de särskilda grunder, hvilka kunna i detta afseende rätteligen antagas, utan ock om de uppskattade egobelopp, hvilka, enligt hvardera af dessa grunder, komme att hvarje delegare ungefärligen tillfalla.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Härigenom förordnas, att 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

År lagfart sökt på grund af testamente, dom eller annan handling, som ej vunnit laga kraft, må ansöknings icke bifallas förr än det visas, att handlingen blifvit ståndande.

Har ägare af hemman eller lägenhet till annan upplåtit viss till gränserna bestämd egovidd att egas med omedelbar skattskyldighet till det allmänna, må lagfart å sådan upplåtelse ej beviljas förr än egostyckning å hemmanet eller lägenheten blifvit fastställd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Förslag

till

Lag

*om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning
i fast egendom den 16 juni 1875.*

Häri genom förordnas, att 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Hvad här ofvan om servitut är sagdt afser icke servitut, som uppkommer vid laga skifte eller egostyckning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1897.

Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet i Kongl. Maj:ts högsta domstol tisdagen den 3 december 1895.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: AHLGREN,
ÅBERGSSON,
HERSLOW,
SKARIN,
NORBERG,
HAMMARSKJÖLD,
CARLSON.

Sedan, jemlikt högsta domstolens beslut den 2 april innevarande år, handlingarne rörande de till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlemnade förslag till

1:o) Lag om egostyckning;

2:o) Lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;

3:o) Lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875;

4:o) Lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 juni 1875,

emellan högsta domstolens ofvanbemälda ledamöter cirkulerat, så företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande ett exemplar af förslagen bilagdt detta protokoll.

1:o.

Förslaget till lag om egostyckning.

Justitierådet *Skarin*, som ansåg sig böra i ett sammanhang meddela yttrande angående detta förslag, anförde:

»Enligt kongl. förordningen den 6 augusti 1881 angående hemmansklyfning och jordafsöndring, är medgifvet att från hemman eller lägenhet afsöndra visst, på förhand bestämdt egoområde och detsamma under full eganderätt åt annan öfverlåta. Det sålunda afsöndrade jordområdet bildar i viss mån en sjelfständig lägenhet, som kan särskildt lagfaras och intecknas, men som dock i så måtto sammanhänger med stamhemmanet, hvarifrån afsöndringen skett, att den en gång för alla afsöndringen åsatta årliga afgäld, hvilken alltid måste utgöra minst den på afsöndringen belöpande andel af stamhemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder, men som kan utgöra mera och således innefatta jemväl en del af köpeskillingen, i regeln skall betalas icke till det allmänna utan till stamhemmanets egare. Detta sätt att stycka jorden, eller jordafsöndring, dervid det afsöndrade området kan göras huru litet som helst, egnar sig särskildt såsom en utväg för mindre bemedlade att på för dem lämpliga vilkor bilda egna jordbruk; och denna utväg är också i ej ringa mån i sådant syfte begagnad.

Att jordafsöndringen ej vunnit ändå vidsträcktare användning torde bero hufvudsakligen på orsaker, som svårligen kunna i lagstiftningsväg undanrödjas, men äfven i någon mån på vissa olägenheter, som vidlåda sjelfva jordafsöndringsinstitutet.

Till dessa olägenheter torde vara att räkna förnämligast:

dels att den årliga afgälden af afsöndringen skall erläggas till stamhemmanets egare, hvarigenom denne i första hand står i ansvar för hemmanets jemväl å afsöndringen belöpande räntor och öfriga allmänna utskylder, under det att afsöndringens innehafvare kommer i ett visst beroende af stamhemmanets egare;

och *dels* att genom den en gång för alla bestämda årliga afgälden från afsöndringen denna blifver i viss mån oberörd af framtida förändringar i skatteväsendet, hvaraf följer att, om räntorna eller de öfriga allmänna utskylderna höjas, hemmansegaren kan få vidkännas hvad af förhöjningen på afsöndringen belöper, hvaremot, i händelse, såsom i senare tider skett, de på jorden hvilande bördor lindras, lindringen ej kommer afsöndringen till godo, utan denna blifver proportionsvis hårdare beskattad än stamhemmanet.

Om dessa olägenheter undanrödjas, så att afsöndringen blifver i beskattningshänseende fullständigt skiljd från stamhemmanet, och de vid afsöndringen från hemmanet efter mantal utgående räntor och öfriga allmänna utskylder i lämplig proportion fördelas emellan stamhemmanet och afsöndringen, och sedermera direkt från bådadera uttagas, hvarigenom eventuella förändringar i skatteväsendet lika drabba eller komma till godo hemmanet och afsöndringen, torde dessa olägenheter varda undanröjda; och synes mig från den civila lagstiftningens sida föga mera kunna göras för befrämjande af det mål, som angifves vara med ifrågavarande lagstiftning åsyftadt, eller beredande af tillfälle åt obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk.

Föreliggande förslag söker uppnå detta mål genom införande af ett till namnet nytt rättsinstitut, benämndt egostyckning, dermed förslaget förstår ett hemmans eller en sjelfständig lägenhets delning i två eller flera, till området förut bestämda delar, för hvilka bestämmes antingen viss proportionerlig andel af hemmanets skattetal, eller, der delningen afser lägenhet, det inbördes förhållande efter hvilket hvar del skall deltaga i utgörandet af lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

Detta rättsinstitut är emellertid till saken ej någon nyhet för vår lagstiftning och ännu mindre för vår lagskipning. I 13 § af kongl. förordningen den 6 augusti 1881 angående hemmansklyfning och jordafsöndring stadgas, att en afsöndring, d. v. s. ett på förhand bestämdt jordområde, som omfattar större andel af stamhemmanets egovidd än tillåtet är, må blifva gällande under vilkor, att å afsöndringen sättas mantal och ränta i förhållande till stamhemmanets egovidd och att motsvarande minskning sker i stamhemmanets mantal och ränta; hvarjemte föreskrifter meddelas huru i ty fall bör förfaras.

Det händer vidare ej sällan, att en hemmansegare säljer vissa, till området noga bestämda delar af sitt hemman samt derjemte godtyckligt bestämmer det skattetal, hvartill de försålda delarna böra beräknas. Vid tvist om hvad försäljningen verkligen omfattat — de till området bestämda delarna eller skattetalet — torde i de aldra flesta fall, der ordalagen i försäljningsafhandlingen ej uttryckligen inneburit att försäljningen afsett skattetalet, tvisten fått den utgång, att försäljningen ansetts giltig beträffande de till området bestämda delarne; och lär i sådana fall hinder ej hafva mött eller böra möta för att, der de försålda delarne ej kunde såsom afsöndring innehafvas, få, jemlikt

nyss åberopade lagstadgande, utan afseende å det vid försäljningen godtyckligt åsatta skattetal, hemmanets skattetal fördeladt emellan de försålda områdena och hvad som af hemmanet återstått; derigenom ju en egostyckning i den bemärkelse förslaget tillägger detta ord uppkommit.

Något egentligt hinder för en hemmansegare att, medan han ännu har sitt hemman ostyckadt, uppdelas detsamma i vissa områden och sedan i den ordning, som angifves i 13 § i kongl. förordningen den 6 augusti 1861, få proportionerligt skattetal åsatt hvart område, som ej må såsom afsöndring behållas, torde näppeligen i lag förefinnas. Delning vid arfskifte af hemman i vissa bestämda områden och icke efter skattetal har ej ansetts otillåten eller ogild. (Se Kongl. Maj:ts dom den 2 april 1884. Holm, Nytt Juridiskt Arkiv 1884 sid. 182).

Möjligheten af egostyckning förefinnes således redan; och något egentligt behof af lagstiftningens ingripande i dessa afseenden torde knappast hafva gjort sig kämbart.

Det föreliggande förslaget innehåller emellertid stadganden, hvarigenom egostyckningsförfarandet uttryckligen godkännes och sättet för egostyckningens verkställande utförligen angifves; och synas förslagets bestämmelser härutinnan i alla hufvudsakliga delar vara riktiga och ändamålsenliga.

Vore derföre ändamålet med ifrågavarande lagstiftning endast att lagstadga om egostyckning såsom ett särskildt rättsinstitut för delning af jord, synes mig något väsentligt ej vara att mot förslaget invända. De anmärkningar, som i detta afseende kunna mot förslaget göras, framgå af de yttranden i högsta domstolen, hvilka härefter följa; och jag anser derför öfverflödigt att vid denna del af saken vidare uppehålla mig; men ändamålet med lagförslaget angifves ju vara att, såvidt på lagstiftningen kan bero, bereda tillfälle för obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk; och detta ändamål synes mig förslaget vara endast i ringa mån egnadt att befrämja.

När delning af jord skall ega rum i syfte att derigenom bereda obemedlade eller mindre bemedlade tillfälle att bilda egna jordbruk, torde delningen i regeln komma att afse endast jordområden af jemförelsevis ringa omfång eller åtminstone ringa värde. I allmänhet lärer väl sådan delning tillgå sålunda, att från en större fastighet afskiljes ett i förhållande dertill mindre betydande område.

Det är derföre väl att bemärka, att egostyckning, för såvidt den skall komma till användning i sådant syfte, måste kunna ske på ett enkelt och föga kostsamt sätt. Försäljning af ett så obetydligt jord-

område, som här i allmänhet kommer i fråga, blifver i regeln för jord-egaren af så ringa ekonomisk betydelse, att, derest sådan försäljning under form af egostyckning göres förknippad med afsevärda kostnader eller besvärliga och omständliga formaliteter, sådan försäljning endast undantagsvis kan antagas komma att ega rum.

Förslaget innehåller emellertid åtskilliga stadganden, genom hvilka, enligt mitt omdöme, utan nödtvång, dels en väsentlig del af Sveriges jord uteslutes från egostyckningsförfarandet, dels ock, beträffande den öfriga jorden, egostyckningsförfarandet förenas med så stora kostnader, besvärligheter och olägenheter, att detsamma skäligen kan antagas endast sällan komma till användning i sådana fall, då derigenom egna jordbruk åt obemedlade skulle beredas; och vid sådant förhållande skulle ju ändamålet med lagstiftningsåtgärden väsentligen förfelas.

Till stadganden af ofvan omförmälda slag synes mig vara att hänföra i första rummet det stadgande i 1 §, hvarigenom från egostyckning undantagas alla hemman, som ligga i samfällighet med andra och icke blifvit ur samfälligheten utbrutna genom skifte, som ej må utan vederbörande egares samtycke rubbas.

Nu finnas emellertid öfver allt i riket, särdeles i vissa provinser, ej obetydliga områden af sådan beskaffenhet. Från hemman, hörande till oskiftade skifteslag, kunna för närvarande delar försäljas vare sig till visst skattetal eller till visst bestämdt område. I förra fallet kan det försålda skattetalet utbrytas genom sådan provisionel hemmansklyfning, som omförmäles i 94 § skiftesstadgan. I senare fallet kan den försålda, till området bestämda delen skiljas från stamhemmanet genom afsöndring, eller, om den försålda delen är större än att afsöndring är tillåten, genom mantalssättning enligt 13 § i kongl. förordningen den 6 augusti 1881 och mantalets afräkning å stamhemmanets mantal. Således kan redan nu delning af hemman hörande till oskiftadt skifteslag ske genom sådant förfarande, som förslaget benämner egostyckning. Den, som köper jord från sådant hemman vare sig visst skattetal eller visst område, vet ju på förhand, att han är utsatt för risken att få sitt egoområde genom skifte flyttadt; men denna risk lär ej hindra, att dylik jord ofta finner villiga köpare.

Under det försäljning från sådana hemman af visst skattetal och af visst område till afsöndring fortfarande blefve tillåten, skulle enligt förslaget från dessa hemman ej vidare visst område till mantalssättning eller egostyckning kunna säljas. En inom ett oskiftadt skifteslag verkställd provisionel egostyckning, som ju ej borde fastställas, lär

dock ej vid blifvande laga skifte vålla större olägenhet eller svårighet än en provisionel hemmansklyfning eller en afsöndring.

Förslagets stadgande härutinnan synes mig därför ej vara grundadt på giltigt skäl och snarare egnadt att minska än öka tillfällena för obemedlade att bilda egna jordbruk och således rakt strida mot lagens syfte.

Det är derjemte att bemärka, att frågan, huruvida ett hemman ensamt eller gemensamt med andra utgör ett skifteslag eller huruvida ett förut verkställt storskifte är af beskaffenhet att böra orubbadt förblifva eller med andra ord huruvida ett hemman är utsatt för möjligheten att utan vederbörande egares samtycke indragas i laga skifte, ofta kan blifva föremål för tvist; hvilken ju tydligen ej kan, såsom berörande andras rätt, afgöras i egostyckningsärendet, utan jemlikt 124 § i skiftestadgan tillhör egodelningsrätt att i sammanhang med laga skifte upptaga och afgöra. Förslaget innehåller ej anvisning huru förfaras skall, då i ett egostyckningsärende omförmälda fråga finnes tvistig, och således ovisst är huruvida egostyckning enligt förslaget är tillåten eller ej.

Det torde vidare icke vara nödigt, att, såsom 1 § i förslaget innehåller, under alla förhållanden mantal åsättes de styckade lotterna. Såsom förut anmärkts, läser egostyckning, derigenom jordbruk beredes åt mindre bemedlade, hufvudsakligen eller åtminstone ganska ofta komma att bestå deri att från en större fastighet afskiljes ett jemförelsevis litet område. Detta område, möjligen afsedt att omfatta endast boningsplats och en trädgårdstäppa, kan i förhållande till stamhemmanet, som kan utgöra hundratals eller tusentals tunland, vara så litet, att det blifver synnerligen både besvärligt och olämpligt att åsätta det afskiljda området särskildt mantal. Mantalet har redan nu såsom grund för beskattning ganska ringa betydelse; och denna torde framdeles alltmer försvinna. En själfständig ställning kan ju utan mantalssättning beredas det afskilda området derigenom, att, enligt det förfaringssätt, som angifves i 4 § af kongl. förordningen den 6 augusti 1881 eller i 14 § af föreliggande förslag, af stamhemmanets allmänna, efter mantal ännu utgående utskylder och besvär en propotionerlig del att till det allmänna utgöras blifver det afskilda området åsatt, och stamhemmanet njuter motsvarande minskning i sina onera.

I regeln torde det kunna lemnas åt stamhemmanets egare att bestämma, huruvida mantal skall åsättas det afskilda området eller ej; dock torde rätt böra vederbörande myndighet förbehållas att, der egostyckningen utan åsättande af mantal skulle befinnas leda till miss-

förhållanden eller oegentligheter i skatteförhållandena, förordna om mantalssättning såsom vilkor för egostyckningens fastställande.

Stadgandena: i 5 § att hvad i skiftesstadgan sägs om rågångar, då laga skifte är i fråga, skall gälla för bestämmande af gränserna omkring egor, som skola styckas; i 6 § att egostyckning skall omfatta all till hemmanet hörande mark; i 8 § att utmål för nödiga vägar till hvarje hemmansdel d. v. s. till hvarje afstyckadt område skall tagas; i 10 § att landmätaren i regeln skall upprätta karta med fullständig och noggrann beskrifning öfver de särskilda lotternas egoområden jemte de områden, som undantagits för gemensamt behof; samt i 12 och 13 §§, att hvarje vid egostyckningen uppkommen hemmanslott skall efter åsatt mantal erhålla del i område, som vid skifte undantagits för delegarnes allmänna behof, och i annan samfällighet, deri stamhemmanet eger del, äfvensom i de särskilda rättigheter och förmåner, som tillhöra hemmanet, såsom del i häradsallmänning, afgäld af afsöndrad lägenhet samt ersättning för rustning och rotering; alla dessa stadganden synas mig dels medföra så afsevärda kostnader och besvär och dels, i rak strid mot grundtanken för egostyckningen, pålägga jordegaren sådant tvång i dispositionsrätten öfver hans fastighet, att äfven på största delen af den skiftade jorden egostyckning, såsom form för jordupplåtelse, svårligen läser kunna förmodas komma till användning i sådana fall, då derigenom eget jordbruk skulle beredas obemedlade.

Hänvisningen i 5 § till skiftesstadgan i fråga om gränsernas bestämmande innebär, att i alla de ej sällsynta fall, då rågång omkring hela den fastighet, som skall undergå egostyckning, ej är fastställd eller behörigen bestämd, eller då tvetydighet förekommer om fastställd eller behörigen bestämd rågångs rätta sträckning, rågångsutstakning skall ega rum i den ordning skiftesstadgan bestämmer. Denna föreskrift likasom föreskrifterna i 6 och 10 §§ att egostyckning skall omfatta alla till hemmanet hörande egor samt att karta med beskrifning i regeln skall upprättas öfver samma egor, hvilka föreskrifter nog synas nödiga och ändamålsenliga, om fråga vore endast att införa egostyckning såsom ett särskildt rättsinstitut för jords delning, blifva dock genom de kostnader och besvär, som derigenom föranledas, alltför betungande i de fall, då ett mindre område skulle afskiljas från en större fastighet, d. v. s. just i de fall då genom egostyckningen eget jordbruk skulle beredas obemedlade. En jordegare, som gerna skulle vilja afskilja från sin fastighet ett mindre område till torp eller backstuga, om sådant kunde ske under enkla och billiga former, torde i de flesta fall alldeles derifrån afskräckas och afhållas, om för sådant

ändamål fordras, att han skall låta verkställa rågångsutstakning omkring alla sina egor samt öfver dem uppräta karta och beskrifning, därför kostnaden i många fall torde öfverstiga den inkomst, hemmans-egaren kan genom torpets eller backstuguplanens försäljning bereda sig.

Den, som tillhandlar sig ett område, afsedt att genom egostyckning afskiljas från hemman utan faststald och ostridig rågång, löper ju ej större risk än den, som inom ett sådant hemman köper ett område, afsedt att genom afsöndring skiljas; och lika litet som rågångsutstakning omkring stamhemmanet är föreskrifven vid afsöndring utan att deraf veterligen olägenhet uppkommit, lika litet lär för afskiljande genom egostyckning af ett mindre område, rågångsutstakning omkring stamhemmanet vara af nöden. Den olägenhet, som kan uppstå af en eventuel rubbning af rågången omkring ett hemman, hvarifrån genom egostyckning ett mindre område afskilts, torde i verkligheten blifva af ringa betydelse. Gränisar det afskilda området till hemmanets egogräns, kan visserligen någon del af området detsamma frångå; men deraf uppstår ej annan olägenhet än den, som alltid åtföljer försäljning af jord utan lagligen fastställda gränser; och köparen, som i regeln alltid har rätt att fordra hemul af sin fångesman, har ju tillfälle att genom bestämmelse vid köpeaftalet tillförsäkra sig godtgörelse för den skada honom kan genom en sådan eventualitet tillskyndas. Beröres ej det genom egostyckning afskilda området af en rubbning i rågången, lär en sådan rubbning endast kunna föranleda en möjlig jemkning i skatte-talet eller i den bestämda fördelningen af utskylderna emellan stamhemmanet och den afskilda delen.

Upprättande af karta med beskrifning öfver hela fastigheten kan visserligen någon gång blifva nödvändig men väl endast i det fall, då duglig sådan karta med beskrifning förut ej finnes. I 13 § 3 mom. i kongl. förordningen den 6 augusti 1881 föreskrifves vid sådan egostyckning, som der omförmåles, upprättande af nödiga karte- och graderingshandlingar endast för det fall, att »de icke redan finnas». Förslaget föreskrifver deremot sådan åtgärd i regeln äfven för det fall, att sådana handlingar förut finnas. Visserligen *tillåter* förslaget, när sådana handlingar finnas och fråga är om afskiljande från hemmanet af någon mindre del af dess område eller ett särskildt för sig beläget skifte, att i egostyckningsärendet upprättas karta med beskrifning allenast öfver sagde område eller skifte; men afgörandet är öfverlemnadt till landtmätaren i första och åt landtmäteristyrelsen i sista hand. Den hemmansegare, som begär egostyckning för afskiljande af ett mindre område, är således, äfven i det fall att dugliga karte-

handlingar redan finnas, alltid utsatt för risken att få mot sitt bestri-
dande bekosta den dyrbara åtgärden af karta med beskrifnings upp-
rättande öfver hela sin fastighet. Han borde åtminstone ovilkorligen
vara berättigad att, om en sådan åtgärd mot hans bestridande före-
skrifves, afstå från egostyckningen. Eljest torde ensamt äfventyret
att få vidkännas den kostnad, upprättandet af karta med »fullständig
och noggrann» beskrifning af hemmanets hela område medför, vara
tillräckligt att i de flesta fall afskrämma från egostyckning, derigenom
jordbruk åt obemedlade kunde beredas.

Vid afsöndringar låter det ju sig godt göra att utan en så vid-
lyftig apparat, som upprättande af kartehandlingar öfver stamhemmanet,
bestämma lämplig afgäld från afsöndringen; och säkerligen lär det i
de flesta fall lyckas att äfven vid sådan egostyckning, som afser af-
skiljande af ett mindre område, med all den noggranphet som för
ändamålet fordras, fördela skattetalet eller utskylderna, utan att derför
erfordras karta och beskrifning öfver mera än det afskilda området.

Stadgandena i 12 och 13 §§ att vid egostyckning hvarje hemmans-
lott och således äfven hvarje afskildt mindre område skall erhålla del
efter mantalet i samfällighet, deri hemmanet har andel, samt i de
särskilda rättigheter och förmåner, som tillhöra hemmanet, synas mig
äfven komma att i hög grad minska benägenheten för egostyckning,
derigenom jordbruk åt obemedlade skulle beredas.

Om, såsom förut framhållits, föreskriften om mantalssättning vid
egostyckning ej göres ovilkorlig, komme visserligen förenämnda stad-
ganden i 12 och 13 §§ att förlora tillämpning för alla genom ego-
styckning afskilda områden, derå mantal ej sattes; men om det före-
slagna stadgandet, att hvarje styckadt område, hur litet som helst,
skulle åsättas mantal, kommer att godkännas, skulle också hvarje sådan
liten lott, oberoende af hvad derom vid upplåtelsen aftalats, blifva
delaktig i hemmanets rättigheter. Detta synes mig alldeles strida
mot sjelfva grundtanken för egostyckning, som väl är att jordegaren
får sjelf afgöra hvad af sin fastighet han vill afyttra och hvad han
vill behålla, samt att köparen förvärfvar just den öfverenskomna delen
af fastigheten och intet deröfver. Det lär blifva allt annat än be-
hagligt och tilltalande för en jordegare att, om han säljer ett litet
område till torp eller backstuga, ovilkorligen nödgas upptaga torparen
eller backstugusittaren till meddelegare i alla samfälligheter, deri hem-
manet har andel, samt i alla detsamma tillkommande särskilda rättig-
heter och förmåner, t. ex. qvarnar, kalkstensbrott, afgälder från af-
söndrade lägenheter, augmentsräntor, ersättning för rustning och rote-

ring m. m. Jag föreställer mig, att i de allra flesta fall jordegaren, när fråga är endast om egostyckning, derigenom jordbruk åt obemedlade skulle beredas, kommer att hellre afstå från all upplåtelse än underkasta sig sådana olägenheter.

Förslaget innehåller en egostyckningslag, som ur synpunkten att stadga egostyckning såsom ett särskildt rättsinstitut för jords delning är egnad att bringa bättre ordning och reda i dithörande förhållanden och derutinnan otvifvelaktigt kommer att lända till gagn och nytta; men en sådan lag åsyftades väl ej med Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1891, som föranledt ifrågavarande lagstiftningsarbete, och en sådan lag torde ej heller synnerligen vara af behovet påkallad. Riksdagens syftemål var ju, att genom statsmakternas försorg tillfälle skulle beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga villkor bilda egna jordbruk. En lag, som befrämjade detta syftemål och som beredde den största möjliga lätthet för den kroppsarbetande delen af folket att på egen jord bilda egna hem, torde både vara af behovet i hög grad påkallad och såsom bidragande att kvarhålla och fästa Sveriges arbetare vid Sveriges jord, blifva en välgerning för landet och särskildt för dess kroppsarbetande befolkning.

En författning i detta syfte synes mig först och främst böra omfatta äfven sådan jord, som kan utan alla delegarnes samtycke indragas i laga skifte. Den torde böra rörande afskiljande från stamhemmanet af mindre områden, egnade att bereda jordbruk åt mindre bemedlade, meddela helt andra föreskrifter än som tarfvades, om fråga vore att införa egostyckning allenast såsom ett sätt att dela jorden. Den synes ej böra ovilkorligen föreskrifva mantalssättning å afskildt område eller fordra rågångsutstakning omkring stamhemmanet, åtminstone ej till större del än som omedelbart berör det afskilda området. Den synes vidare i regeln ej böra fordra upprättande af karta med beskrifning öfver mera än det afskilda området och torde slutligen ej böra tillägga detta område någon annan rätt till hemmanets öfriga tillhörigheter, såsom andel i samfälligheter, häradsallmänningar, afgäld från afsöndrade lägenheter, augmentsräntor, ersättning för rustning och rotering m. m., än som kan vara genom upplåtelseaftalet uttryckligen medgifvet.

En författning motsvarande behovet och ändamålet i dessa hänseenden torde väl föranleda ökad besvär och arbete vid jordeböckernas förande samt öfriga de kamerala tjänstemännen och embetsverken åliggande göromål, men en sådan olägenhet lär ej mycket böra komma i betraktande, om blott ändamålet vinnes.

Då föreliggande förslag emellertid, såsom förut framhållits, i många afseenden kommer att lända till nytta och gagn, anser jag mig ej ega skäl afstyrka detsammans antagande, ehuru af de grunder här ofvan anförts det, efter min åsigt, endast i ringa mån kommer att befrämja det ändamål, som här åsyftats.

Det synes mig slutligen förtjena påpekas, att förslaget ej undandrödjer det länge öfverklagade hinder, vår skifteslagstiftning ansetts uppställa för en jordegare att genom hemmansklyfning på förhand få sitt hemman uppdeladt i särskilda, för framtida försäljning eller annat ändamål beqvämliga lotter.»

Justitierådet *Herslow* utlät sig:

»Innan jag öfvergår till granskningen af förevarande lagförslags detaljbestämmelser, anser jag det icke vara ur vägen att för undvikande af missförstånd erinra, att det föreslagna nya jorddelningsinstitutet ingalunda kan alldeles ersätta det slags förfarande för delning af jord, som under benämningen af hemmansklyfning redan eger hemul i vår lag. Äfven med införande af s. k. egostyckning kommer i alla de fall, då två eller flera personer ega allenast qvotdelar af ett och samma hemman, för dessa qvotdelars utläggande i skilda lotter något annat förfarande än hemmansklyfning fortfarande såsom hittills icke att stå till buds. Egare af sådana qvotdelar blifva icke berättigade att genom öfverenskommelse sinsemellan med gällande verkan bestämma, hvilka egor skola höra till hvardera delen.

Det gagn, som det ifrågasatta nya rättsinstitutet är afsedt att medföra, skulle väsentligen bestå deri, att den, som tillhandlade sig en viss till läge och gränser bestämd del af ett hemmans område, vunne säkerhet att få behålla just de egor, hvarom han med säljaren aftalat. En sådan säkerhet kan köparen icke vinna enligt vår nu gällande lag. Vare sig kontrahenterna afsett, att det köpta området skulle bilda eu i kameralt hänseende sjelfständig egendom, eller köpet tagit formen af s. k. jordafsöndring, riskerar alltid köparen att framdeles blifva indragen i en klyfningsförrättning å hemmanet, hvarvid han är underkastad möjligheten att varda rubbad i besittningen af den jord, han köpt och hvilken måhända är den enda som fullt motsvarar ändamålet med köpet, samt derjemte måste deltaga i kostnader, hvilka åtminstone för honom ofta äro utan motsvarande nytta. Uppenbart är, att en dylik eventualitet skall för köparen blifva desto känbarare, ju svagare hans ekonomiska ställning är; och häraf framgår tydligen sammanhanget emellan förevarande lagförslag och det af Riksdagen i skrifvelsen den 14 maj 1891 angifna syftemål att bereda obemedlade och mindre

bemedlade tillfälle att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk. Skall detta syftemål verksamt främjas genom egostyckningsförfarandet, erfordras dock, att samma förfarande ordnas så, att det hvarken på enskildes rätt att förfoga öfver sin egendom eller på deras frihet att med hvarandra träffa gällande aftal lägger trängre band, än hänsynen till allmän rätt och ordning nödvändigt kräfver, eller medför större kostnader, än som äro alldeles oundgängliga. Att den föreslagna anordningen icke i alla delar fyller sagda vilkor, är en anmärkning, som jag får tillfälle att framställa vid den följande granskningen af de särskilda bestämmelserna i förslaget.»

I öfrigt afgåfvos beträffande förevarande lagförslag yttranden i enlighet med hvad här nedan upptages.

§ 1.

Justitieråden *Ahlgren, Åbergsson, Herslow, Norberg, Hammarskjöld* och *Carlson* ansågo redaktionen af första stycket böra så ändras, att genom första punktens delning i flere eller annorledes föreskrifterna blefve på enklare och lättfattligare sätt uttryckta äfvensom att det tydligen utmärktes, att den mantalssättning, som vid egostyckningen skulle förekomma, endast utgjorde en fördelning af hemmanets mantal å de särskilda lotterna.

Beträffande andra stycket förenade sig justitieråden *Åbergsson, Herslow* och *Carlson* om följande yttrande:

»Med stadgandet i detta stycke torde icke afses annat än att uttala den regeln att, om ett hemman eges af flere gemensamt, icke någon af delegarne må ensam kunna utverka egostyckning å hemmanet. Då emellertid detta vore en klar följd af de allmänna reglerna för sameganderätt i fastighet samt stadgandet lätt skulle kunna missförstås derhän, att meningen vore, det ett hemman skulle kunna genom egostyckning delas mellan flere samegare så att en hvar finge hvad på hans qvotdel belöpte, ansåges lämpligast att stadgandet utginge.»

§ 2.

Justitierådet *Carlson* ansåg, att den ifrågasatta lagen skulle blifva mera lättfattlig, om i densamma först meddelades fullständiga bestämmelser angående det slag af egostyckning, som omnämnes i 1 §, och derefter upptoges till särskild behandling det fall, som afses i 2 §.

§ 4.

Justitierådet *Carlson* yttrade:

»Derest vid egostyckning enligt 1 § icke förekommer sammanträde med rågrannarne, lærer förrättningen icke kunna röra annans rätt än egarens af hemmanet. Vid egostyckning enligt 2 § förefinnas deremot alltid parter med motsatta intressen. Den allmänna regeln i 18 § skiftesstadgan föranleder alltså dertill, att landtmätaren skall biträdas af gode män vid egostyckning enligt 2 § men icke vid sådan enligt 1 §. För min del anser jag giltiga skäl saknas för de föreslagna afvikelserna från denna regel.»

§ 5.

Justitierådet *Herslow* utlät sig:

»I det fall, att en hemmansegare säljer endast viss till gränserna bestämd del af sitt hemman och behåller återstoden, torde det mången gång, i synnerhet då den försålda delen utgör en obetydlighet i förhållande till hemmanets öfriga egor, blifva för köparen oskäligt och onödigt betungande, om frågan angående samtliga rågångarne kring hemmanet ovilkorligen skulle göras till föremål för undersökning och behandling enligt skiftesstadgan. Om den försålda delen är belägen i utkanten af hemmanets område, kan yttre rågången, så långt sagda del sträcker sig, vara behörigen bestämd och tydlig, under det att rågången på öfriga sträckan är oklar och stridig. Det är också tänkbart, att det förytttrade området icke på något ställe stöter till hemmanets yttre rågång, utan på alla sidor omgifves af dess öfriga egor. Att i sådant fall en köpare, hvars rätt till det köpta området vore tydlig och obestridt, skulle mot sin vilja tvingas att deltaga i förhandlingar och möjligen äfven rättegångar, hvilka allenast i afseende å fördelningen af mantalet kunde ega någon inverkan på hans rätt, men ofta skulle ådraga honom både besvär och kostnad i icke ringa mån, synes mig hvarken lämpligt eller billigt. Jag hemställer därför om den ändring i hvad i förevarande § stadgats, att skiftesstadgans föreskrifter om rågångar förklaras skola i det i 2 § omförmälda fall vid egostyckning iakttagas endast i afseende å så stor del af hemmanets yttre rågång, som berör det förytttrade området, derest icke köparen påyrkar, att frågan om hemmanets rågång äfven i öfrigt tages under behandling.»

§ 6.

Justitierådet *Herslow* yttrade:

»Då ett hemman styckas i två eller flera delar, måste styckningen eller delningen, vare sig den sker enligt 1 eller 2 §, alltid omfatta all hemmanets mark, lika visst som det hela omfattar alla sina delar tillsammans. Så till vida är stadgandet i förevarande § öfverflödigt. Skulle man åter i detta stadgande, hvilket synes vara hemtadt från 78 § skiftesstadgan och der väl försvara sin plats, vilja inlägga den betydelse, att egostyckning icke må ske på sådant sätt, att någon viss del af hemmanets område lemnas samfärd för de särskilda lotterna eller eljest från delningen uteslutes, så torde endast behöfva påpekas, att stadgandet, så uppfattadt, står i uppenbar strid mot bestämmelserna i förslagets 12 och 13 §§. Jag hemställer, att hvad ifrågavarande § innehåller måtte ur förslaget utgå.»

§ 7.

Justitierådet *Hammarskjöld*, med hvilken justitierådet *Herslow* var ense, anförde:

»I nu gällande lagstiftning om jordafsöndring finnes ej någon föreskrift om jordafsöndringars form. Då denna form bestämmes af jordegaren, ej såsom vid laga skifte af förrättningsmännen, har föreskrift i ämnet antagligen ansetts öfverflödig och kanske mera till skada än gagn. I fråga om egostyckning torde ej heller kunna anföras tillräckliga skäl, hvarföre jordegares uppfattning om skiftenas lämpliga form skall underkastas kontroll af embetsmyndigheter. Äfven om vid något tillfälle en jordegare skulle derutinnan fatta oförståndiga beslut, synes skadan deraf för samhället ej vara nog stor för att till förhindrande deraf föranleda ett förmynderskap från statens sida med deraf följande olägenheter. Jag hemställer, att andra stycket må utgå. Emot ordalagen deruti kan äfven anmärkas, att deras befallande form ej rätt lämpar sig för att, såsom väl meningen är, uttrycka en begränsning i jordegares frihet att efter eget godfinnande bestämma om sin jords fördelning i flera hemmansdelar.»

Justitierådet *Abergsson* hemställde, att lydelsen af andra stycket måtte förändras sålunda, att stadgandet komme att afse, att landtmätaren i öfrigt bör, utan att väsentligen rubba den af jordegaren för styckningen föreslagna plan, tillse, att skiftena, såvidt egornas beskaften-

het och belägenhet medgifva, erhålla sådan form, att de blifva för afhägnad beqväma och för det med egostyckningen afsedda ändamål lämpliga.

§ 8.

Justitierådet *Carlson* utlät sig:

»Då rätt till väg för hemmansdel, som vid egostyckning uppkommer, kan beredas icke allenast genom undantag af utmål för väg af oskifto, utan äfven genom servitut lagd å annans hemmansdel, synes föreskriften i första delen af första stycket böra något modifieras; och torde till följd häraf stadgandena i denna paragraf kunna sammanfattas till det innehåll, att vid egostyckning mark eller lägenhet må undantagas för hemmansdelarnes allmänna behof och besvär eller last läggas å viss hemmansdel till förmån för annan, allt i den mån sådant kan ske vid laga skifte, samt att egostyckning icke må ske på sådant sätt, att någon hemmansdel kommer att sakna rätt till nödiga vägar.»

Justitierådet *Hammar skjöld* yttrade:

»Då vid egostyckning frågorna både *om* och *huru* delning skall ske bero af vederbörande jordegares beslut, kan lagen väl innehålla begränsningar i deras rätt att dela, men att lagen gifver dem befallningar derom, synes mindre egentligt. Derföre, samt af det af justitierådet *Carlson* angifna skäl, synes bestämmelsen om nödiga vägar lämpligen böra uttryckas i den af justitierådet *Carlson* föreslagna riktning samt första stycket i öfrigt böra undergå deraf föranledd jemkning.»

Justitierådet *Norberg* förmälde, att äfven justitierådet ansåge det i första punkten föreslagna stadgandet, enligt hvars ordalydelse utmål för nödiga vägar till hvarje hemmansdel ovilkorligen skulle tagas af hemmanets ostyckade område, böra för undvikande af misstyding ändras i den riktning, justitierådet *Carlson* antyddt.

Justitierådet *Herslow* ansåg, att af hvad denna § innehölle icke mera borde bibehållas än en föreskrift i den riktning, att egostyckning icke finge ske på sådant sätt, att någon af hemmansdelarne saknade rätt till nödiga vägar.

Justitierådet *Åbergsson* anförde:

»I skiftesstadgan föreskrifves, att nödigt utmål till vägar bör af oskifto tagas. Detta stadgande har emellertid icke hindrat, att i många fall sådant icke skett, utan i stället öfverenskommits, att delegarne, isynnerhet i skog och utmark, skola få fritt färdas öfver hvarandras egor. Med all aktning för jordegarnes sjelfbestämmande rätt och Riksdagens

syfte att åstadkomma ett för obemedlade passande jorddelningsförfarande, anser jag mig icke kunna förorda, att man söker uppnå dessa syften på bekostnad af reda och ordning eller på ett sätt, som kan föranleda framtida tvister och rättsosäkerhet. Likasom vid skifte bör vid ego-styckning landtmätaren tillse, att de utstyckade hemmansdelarne erhålla nödiga utfartsvägar. Endast i andra rummet böra servituter tillskapas för uppnåendet af samma ändamål. På grund häraf har jag mot denna § icke något annat att anmärka, än att, till öfverensstämmelse med skiftesstadgan ordet 'skall' i första punkten torde utbytas mot ordet 'bör'.»

§ 9.

Justitierådet *Carlson* hemställde, att, till underlättande af uppfattningen utaf föreskrifterna i denna paragraf, densamma måtte delas i tvenne paragrafer, af hvilka den förra skulle innehålla reglerna för sådan styckning, som afsåges i 1 §, och den senare för sådan styckning, som afsåges i 2 §; hvarjemte justitierådet yttrade:

»Stadgandet i andra punkten af andra stycket är synnerligen dunkelt affattadt. Meningen torde vara att, ehuru i allmänhet det om upplåtelsen träffade aftal skall lända till efterrättelse i fråga om sättet för styckningens verkställande, aftalet dock kan genom förening vid förrettningen ändras så till vida, att mark, som enligt aftalet skulle tillkomma den ene af hemmansdelarne, i stället må afsättas för gemensamt behof, samt att servitut må läggas å ena hemmansdelen till förmån för den andra; allt dock endast i den omfattning 8 § medgifver. Genom att åt parterna inrymma en sådan rätt att rubba aftalet synes man hafva velat bereda möjlighet att rätta vissa vid aftalets uppgörande begångna fel mot lagens föreskrifter, så att den skedda delningen af hemmanet derefter må kunna godkännas såsom egostyckning. Detta mål finner jag vara eftersträfvansvärdt, men jag tror icke, att den föreslagna vägen att söka vinna detsamma är den rätta. Vissa fel mot lagens föreskrifter kunna icke rättas på angifna sättet, såsom t. ex. om endera hemmansdelen erhållit flere skiften än lagen medgifver; om åt ett eller flera skiften gifvits olämplig form; om mark undantagits för gemensamt behof, då så ej bort ske; om endera hemmansdelen tillagts större andel i samfällighet än som finnes på dess mantal belöpa etc. Vidare synes det vara betänkligt att medgifva, att aftalet må kunna ändras till förfång för endera hemmansdelen, sedan lagfart å upplåtelsen sökts och tilläfvventyrs inteckning blifvit sökt i endera hemmansdelen. Om åter lagfart å upplåtelsen ännu icke blifvit

sökt, då egostyckningsförrättningen hålles, torde det stå parterna fritt att under förrättningen genom nytt aftal i behörig form rätta det förra och derefter låta förrättningen verkställas i öfverensstämmelse med det senare aftalet, hvadan det föreslagna stadgandet för detta fall är obehöfligt. Slutligen är det att befara, att ett försök att åstadkomma förening emellan parterna uti ifrågavarande syfte i många fall skulle misslyckas i följd af endera partens omedgörlighet. Enligt min uppfattning bör därför det föreslagna stadgandet utbytas mot ett annat af ungefär det innehåll, att, derest aftalet om upplåtelsen finnes i något afseende stridande mot lagen, nödig jemkning bör ske genom utbyte af jord, andel i gemensam mark eller annan förmån mot jemngodt sådant, så vida parterna derom enas eller endera parten det yrkar och det finnes kunna ske utan skada för andra parten.»

Justitierådet *Hammar skjöld* instämde med justitierådet *Carlson* beträffande den föreslagna delningen af förevarande paragraf samt anförde vidare:

»Meningen med andra punkten i andra stycket är antagligen att bestämma de former, delegare hafva att iakttaga för att vid landtmätarens förrättning afseende skall kunna fästas vid öfverenskommelse mellan delegarne att, utöfver hvad upplåtelseaftalet innehåller, mark skall undantagas för gemensamt behof eller besvär och last läggas å någon hemmansdel. De i förslaget använda ordalag gifva emellertid det säkerligen icke afsedda intryck, som skulle delegarne kunna åläggas träffa förening i ämnet.»

Justitierådet *Norberg* var ense med justitierådet *Hammar skjöld*.

Justitierådet *Herslow*, med hvilken justitieråden *Ahlgren* och *Abergsson* förenade sig, yttrade, att justitierådet, anslutande sig till hvad justitierådet *Hammar skjöld* anmärkt mot ordalagen i andra punkten af andra stycket, ansåge sig böra hemställa, att samma punkt måtte affattas ungefär sålunda:

Öfverenskomma delegarne, utöfver hvad sagda aftal innehåller, att mark skall undantagas för gemensamt behof eller besvär och last läggas å någondera hemmansdelen, skall derom upprättas skriftlig förening etc.

§ 10.

Justitierådet *Carlson* anförde:

»Upprättandet af en fullständig karta öfver ett hemman torde i allmänhet vara förenadt med rätt afsevärda kostnader, äfven om kartan

kan åstadkommas genom kopiering af redan befintlig sådan. Det är därför af vigt att tillse, i hvad mån det kan vara nödigt, att sådan karta upprättas vid egostyckning.

I regeln har det hemman, som skall undergå egostyckning, blifvit utbrutet vid sådant skifte, som omförmäles i 1 §. Öfver hemmanet finnes sålunda redan karta, deraf ett exemplar bör vara att tillgå vid förrättningen och ett eller flera andra förvaras i landtmäteriarkiven. I protokollet och beskrifningen öfver egostyckningen torde kunna hänvisas till denna karta såväl beträffande hemmanets rågångar som i fråga om egornas uppdelning i egofigurer. Derest rågångarnes sträckning skulle finnas vara i någon del oriktigt angifven å skifteskartan eller någon del af egorna vid förrättningen undergår ny gradering eller uppskattning, som icke kan i beskrifningen åskådliggöras genom hänvisning till samma karta, bör dock ny karta uppgöras öfver denna del af rågångarne eller egorna. I öfrigt torde icke vara af nöden att ny karta upprättas i vidare mån än som erfordras för utmärkande af skilnadslinierna emellan hemmansdelarne och gränserna för de områden, hvilka undantagas för gemensamt behof. Derest egostyckningen sker på sådant sätt, att en hemmansdel erhåller ett af hemmanets egoskiften och en annan de öfriga, skulle sålunda i lyckligaste fall ny karta kunna helt och hållet undvaras.

Om åter hemmanet icke ingått i sådant skifte, som omförmäles i 1 §, torde vid egostyckningen böra upprättas karta öfver hemmanet af samma fullständighet som en skifteskarta, allenast med den skiljaktighet, att antalet egofigurer i allmänhet läser kunna inskränkas.»

Justitierådet *Hammar skjöld*, med hvilken justitierådet *Herslow* instämde, utlät sig:

»Den karta, som enligt paragrafen skall upprättas, synes vara nödvändig endast för att för framtiden tydligt utmärka gränserna för de nya hemmansdelarne såväl i förhållande till angränsande hemman som till hvarandra. Det skulle i många fall leda till högst betydlig minskning i kostnaderna för egostyckning och derföre i icke ringa mån öka det nya institutets användbarhet, om föreskriften om karta inskränktes dertill att, åtminstone der icke ny karta redan måst upprättas för ny gradering, å den karta, som i 10 § omförmäles, skulle, om ej vederbörande jordegare begärde annorlunda, upptagas allenast hvad som finnes nödigt för att tydliggöra gränserna för de särskilda skiftena samt för de områden, som undantagits för gemensamt behof, hvarvid om beskrifning öfver kartan borde i tillämpliga delar gälla hvad i 52 § skiftesstadgan är föreskrifvet, för att ingen tvetydighet

må finnas om råstenars och andra märkens rätta läge å marken. I andra stycket borde då såsom första vilkor fordras allenast, att hemmanets rågångar redan vore å faststald karta upptagna, samt stycket i öfrigt undergå den förändring, att den karta och beskrifning, som skola upprättas, behöfde upptaga blott skiljelinier för den del, som afskiljes.»

Justitierådet *Åbergsson* afgaf följande yttrande:

»Mot bestämmelsen i första stycket, att landtmätaren skall å karta till läge och gränser tydligt utmärka de särskilda lotternas egoområden jemte de områden, som undantagits för gemensamt behof, har jag icke något att anmärka, då detta stadgande, i sig sjelft oundgängligen nödvändigt, icke innebär rättighet eller skyldighet för landtmätaren att göra kartan vidlyftigare, än som nödigt är för att utmärka de styckade lotternas och de undantagna utmåleus yttre gränser så i rågång mot angränsande hemman som i skiljelinier mot angränsande utstyckningsområden. Om det blir regel, att kartorna inrättas på detta enkla sätt, hvaröfver landtmäteristyrelsen, på grund af det styrelsen enligt instruktion åliggande allmänna öfverinseende öfver landtmätarne, har att vaka, torde den föreslagna föreskriften i andra stycket, att, då utstyckning verkställes af allenast en mindre del af hemmanets egor eller af ett särskildt för sig beläget skifte, kartan behöfver upptaga allenast det sålunda afskilda området, knappt vara erforderlig. Denna föreskrift skulle, synes det mig, i flera fall verka skadligt, emedan af kartan icke kunde bestämmas det utstyckade områdets läge i förhållande till hemmanets öfriga egor.

Någon fara att kartan skall komma att medföra dryga kostnader synes mig således icke vara för handen. I de flesta fall torde kopia af förut faststald karta komma att användas vid egostyckningen.

Hvad beträffar förslaget bestämmelse i första stycket, att landtmätaren skall öfver kartan upprätta fullständig och noggrann beskrifning, befarar jag att en sådan bestämmelse kommer att missförstås så, som om dermed afsåges hvad vid laga skifte kallas egobeskrifning, hvilken tydning jemväl kan leda till missuppfattning i fråga om lagens fordringar i afseende å kartans fullständighet. En fullständig och noggrann egobeskrifning förutsätter ovilkorligen, att å kartan utmärkes jordens olika art, åker, äng, skog m. m. och att marken efter dess beskaffenhet indelas i mindre egofigurer, något som i allmänhet icke torde vara af nöden vid egostyckning. Hvad som i allmänhet erfordras är allenast en beskrifning, huru jorden blifvit styckad, således en be-

skrifning öfver rågångar och skilnadslinier jemte uppgift på hvarje lotts å kartan utsatta littera och mantal samt de särskilda skiftenas areal.

Då karte- eller rättare styckningsbeskrifningen, ehuru rätteligen motsvarande delningsbeskrifningen vid laga skifte, dock i de flesta fall kunde inskränkas till en rågångs- och skiljeliniebeskrifning, instämmer jag med justitierådet Hammarskjöld deruti, att i afseende å omförmälda beskrifning bör i tillämpliga delar gälla hvad i 52 § skiftesstadgan finnes föreskrifvet för undvikande af tvetydighet om råstenars och andra märkens rätta läge å marken; hvarom bestämmelse således bör i den nu föreslagna lagen inflyta.

Vid egostyckning torde böra skiljas mellan den af mig ofvan åsyftade beskrifning öfver sjelfva jordstyckningen, hvilken, på sätt jag antydt, i allmänhet torde kunna, lika med kartan, göras ganska enkel, samt de stundom rätt vidlyftiga kalkyler, som läggas till grund för mantalets fördelning på de utstyckade områdena. Dessa kalkyler böra icke hopblandas med förenämnda karte- och styckningsbeskrifning, utan torde lämpligast införas i en särskild handling, som borde, för undvikande af sammanblandning med de sedan gammalt brukade skiftes-termerna: »egobeskrifning» och »delningsbeskrifning», gifvas ett särskildt namn, exempelvis: »uträkning till grund för mantalets fördelning». Huru denna handling skall inrättas torde kunna öfverlemnas åt landtmäteristyrelsen, som enligt dess instruktion har att utfärda nödiga formulär till landtmätarnes efterrättelse. Jag hemställer att förevarande § samt, med afseende å nyssnämnda »uträkning», äfven 11 § måtte omarbetas i öfverensstämmelse med de åsigter, jag nu uttalat.»

§ 11.

Justitieråden *Ahlgren, Åbergsson, Herslow, Norberg* och *Hammarskjöld* förenade sig om följande yttrande:

»Enligt förslaget skulle det i hvarje fall tillkomma landtmätaren eller förrättningsmännen att pröfva, huruvida förut verkställd gradering kunde för mantalssättningen användas och, derest den befundes oduglig, verkställa ny gradering eller sådan uppskattning, som ansåges erforderlig. Då emellertid, för den händelse alla sakegare vore ense om att förut verkställd gradering finge läggas till grund för mantalssättningen, det icke syntes förefinnas tillräckligt skäl att ur synpunkten af det allmännas rätt framtvunga ny gradering eller särskild uppskattning, hemställes om sådan ändring i denna paragraf, att, derest gradering å egorna förut skett och icke någon sakegare påyrkade ny gradering

eller särskild uppskattning, den förra graderingen skulle lända till efterrättelse vid mantalssättningen.»

Vidare ansågo justitieråden *Ahlgren*, *Åbergsson*, *Herslow*, *Hammar-skjöld* och *Carlson*, att föreskriften om mantalens uttryckande i så lämpliga bråk ske kunde borde, till bättre återgifvande af meningen, utbytas mot en bestämmelse, att mantalen skola jemkas till så lämpliga bråk ske kan.

I denna senare fråga anförde justitierådet *Norberg*, att justitierådet endast ville erinra, att jordegendom, som blefve föremål för egostyckning, till äfventyrs kunde bestå af två eller flera hela mantal, samt att följaktligen vid dessas fördelning å de vid egostyckningen uppkommande lotterna bråktal ej ovilkorligen måste uppstå; till följd hvaraf föreskriften i dess nuvarande form ej syntes fullt egentlig.

I öfrigt utlät sig justitierådet *Åbergsson*:

»Med hänvisning till hvad jag anmärkt vid 1 § och för undvikande af den misstyding, att landtmätaren skulle hafva rätt att bestämma mantal å de särskilda lotterna på annat sätt, än så, att summan af de särskilda mantalen motsvarar hela hemmanets mantal, hemställer jag, att orden 'bestämma mantal' ersättas med orden 'fördela hemmanets mantal'.»

§§ 12 och 13.

Justitierådet *Carlson* hemställde, att, då af 12 §:ns affattning ej tydligt framginge hvad meningen uppenbarligen vore, eller att mot paragrafens stadgande stridande bestämmelse ej finge vid egostyckning meddelas, uttrycklig föreskrift härom borde i paragrafen intagas; och yttrade justitierådet vidare:

»Enligt förslaget skulle jord eller lägenhet, deri hemman eger del, som icke blifvit genom laga skifte eller dermed jemförlig åtgärd utbruten, icke kunna ingå i egostyckning på annat sätt, än att en hvar af hemmansdelarne erhåller sin ideela andel deri i mån af det mantal, som åsättes densamma. För min del anser jag, att en större frihet i detta afseende borde kunna medgifvas, så att t. ex. hemmanets andel i ett vattenfall af värde eller i skogsmark, som på grund af 78 § 5 punkten skiftesstadgan vid skifte lemnats oskiftad, kunde ensam eller tillsammans med visst område af den hemmanet enskildt tillhöriga jorden utläggas till en hemmansdel.»

Justitierådet *Hammar-skjöld* anförde:

i afseende å § 12:

Att, när ett hemman styckas i flera delar, hvarje i mantal satt del har sin rätt uti hvad i paragrafen upptages, torde icke behöfva utsägas, lika litet, som i författningen om hemmansklyfning det ansetts nödigt utsäga sådant om de nya hemmansdelar, som genom klyfning uppkomma. Huru stor denna rätt är, torde äfven vara öfverflödigt att här utsäga, då derom annorstädes finnas fullständigare bestämmelser. Emot paragrafens affattning kan anmärkas, att det ej är klart, hvaruti hvarje vid styckningen uppkommande hemmanslott har del, om uti jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning undantagits, uti häradsallmänning, augmentsränta m. m., eller uti den andel deruti, som tillhör hemmanet, som styckas. Den förra tolkningen skulle emellertid leda till alldeles oriktiga resultat i fall, der oförmedladt mantal, rote-mantal o. d. har betydelse i förhållandet mellan olika hemman. Anmärkas kan äfven, att i fråga om jord eller lägenhet, afsatt för gemensamt behof, mantalets storlek i allmänhet icke har betydelse för de särskilda delarnes rätt i jorden eller lägenheten, så länge denna lemnas odelad, utan får sådan först i händelse delning deraf skall ske. Intill dess bestämmes hvarje hemmansdels rätt att begagna jorden eller lägenheten i regeln ej efter storleken af dess mantal utan efter helt andra grunder.

Lika med justitierådet Carlson finner jag af ordalagen ej tydligt framgå, hvad väl torde vara meningen — och hvilket är det enda, som i min tanke behöfver och bör utsägas — att vid egostyckning ej får meddelas bestämmelse till borttagande eller inskränkande af hemmansdels rätt uti andel i sådant, som i paragrafen omförmäles. Denna regel bör gälla äfven för det fall, att en jordafsöndring skett ej uteslutande från den hemmansdel, som styckas, utan från denna jemte en eller flera andra, så att ej hela afgälden från afsöndringen utan blott del deraf ingår till den förra hemmansdelen.

Ej fullt klart är emellertid, om ej paragrafens regel är afsedd att gälla äfven för det fall, att afsöndringen skett blott från den hemmansdel, som styckas. I sistnämnda fall är emellertid det naturliga, att afsöndringen räknas tillhöra den nya hemmansdel, med hvars egor den ligger i närmaste sammanhang och inräknas i dess mantal. Så torde väl ock i regeln blifva förhållandet, om jordegaren får fritt ordna saken utan att bindas af något lagens förbud. De oegentligheter, som § 12 antagligen vill förebygga, att en hemmansdel skulle i vissa samfälligheter hafva större rätt än efter sitt mantal, och annan hemmansdel deruti hafva ingen rätt eller mindre än mot dess mantal svarar,

inträffar ej här. Ej heller bör här uppkomma någon obillighet, då hemmansdelens egare i afgälden har ersättning för den del af hemmansdelens skatter och onera, som svara emot afsöndringen. Att låta lägenheten lyda under alla de nya hemmansdelarne är särskildt olämpligt, när afsöndring skett på viss tid eller lifstid. Då sådan afsöndring återfaller, skulle ju uppstå det emot förslaget öfriga åskådningssätt stridande förhållande, att en gemensam mark skulle finnas för delarne af det styckade hemmanet, utan att denna mark vore afsedd för gemensamt begagnande enligt 10 kap. skiftesstadgan.»

och i afseende å § 13:

»Ett af de ändamål, som med förslaget afsetts, har, som bekant, varit att, särskildt i de norra provinserna, möjliggöra för jordegare att afstycka mer eller mindre af sitt hemmans skog med bibehållande af hemmanets öfriga egor. Förslaget affattning och framför allt den 13 § skulle emellertid i alla de fall der enligt 78 § skiftesstadgan skog lemnats oskiftad, tvinga jordegaren att genomgå en ofta långsam och dyr lagaskiftesförrättning å skogen, innan afstyckning af hans rätt i skogen skulle kunna ega rum, detta till och med om alla delegarne i skifteslaget ville samtidigt och till samma köpare sälja sina andelar i densamma. Sådant skulle naturligtvis i hög grad skada lagens användbarhet för ofvan angifna syfte. Det torde icke vara någon omöjlighet, att — såsom redan nu under åberopande af 13 § i förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring skett, när kronan sålt hemman med undantagande af hemmanets rätt i skog, som ej i laga skifte ingått — afstycka en hemmansdels ideela rätt i skogen med bestämmande af den del af hemmanets gamla mantal, hvartill denna skogsrätt skulle sättas. Ett sådant fall finnes omförmäldt i Holm, Juridiskt Arkiv 1894, referatet n:r 147. Huru lätt afstyckningen kan verkställas framgår af de i kammarkollegium befintliga handlingarna om mantalets fördelning i detta mål mellan de egor, kronan sålt och den skogsrätt, som kronan behållit. Den oegentlighet, som utan tvifvel ligger deruti, att ett hemman om till exempel $\frac{1}{4}$ mantal skulle utgöras af till exempel 1 helt mantals ideela andel i en oskift skog, skulle ju vara af öfvergående beskaffenhet och försvinna, så snart antingen laga skifte å skogen skett eller alla de ideela andelarne förenats i en hand. Att i sistnämnda fall den afstyckade skogskomplexens hela mantal skulle kunna utgöra en sammansättning af flera bråkdelar, tillhörande olika hemmansnummer, är ett förhållande, hvartill redan nu icke saknas motsvarighet vid nybildade egendoms-komplexer, utan att några praktiska olägenheter deraf torde förmärkts. Om i det skattläggningsmål, som ofvan omförmäldts, den afstyckade

rätten i skogen åsattes nytt hemmansnummer, hade detta uppenbarligen sin orsak deruti, att den af kronan behållna skogsrätten och de från kronan bortsålda öfriga egorna skulle utgöra hemman af olika hemmansnaturer, ett fall som ej inträffar, när styckning sker af hemman under enskild eganderätt.»

Justitierådet *Norberg* utlät sig:

»Hvad § 12 innehåller derom att del uti de särskilda rättigheter och förmåner, som tillhöra hemmanet, tillkommer hvarje vid styckningen uppkommande hemmanslott efter det mantal, som vid styckningen åsättes densamma, lärer innefatta förbud mot hvarje sådant aftal, hvarigenom annorlunda kunde bestämmas rörande dylik rättighet eller förmån. Här af skulle då exempelvis följa att, i fall från hemman, till hvars egare utgår afgäld för derifrån afsöndrad lägenhet, medelst egostyckning afskiljes en mängd smärre områden för att begagnas till byggnadstomter eller andra för jordbruket möjligen alldeles främmande ändamål, samma afgäld nödvändigt skall efter mantal fördelas och rätten att uppbära densamma utstyckas på de särskilda små områdena, utan att hemmanets egare, eller de, hvilka egostyckningen angår, ega utväg att i sammanhang dermed få saken ordnad på ett enklare och efter förhållandena bättre lämpadt sätt. Antagligen skulle härigenom i praktiskt hänseende uppstå olägenheter af ej mindre betänklig art än de man genom det nu ifrågasatta förbudet velat förebygga.»

Justitierådet *Herslow* anförde:

beträffande § 12:

»Med justitierådet *Skarin* är jag ense om olämpligheten af de här meddelade bestämmelser, såvidt de innefatta förbud mot egostycknings verkställande på sådant sätt, att någon af hemmansdelarne uteslutes från delaktighet i sådan jord eller lägenhet, förmån eller rättighet, som i förevarande paragraf omförmäles. Detta förbud är uppenbarligen föranledt af den visserligen fullt berättigade omsorgen att förebygga uppkomsten af mantal med olika rättigheter; men för uppnående af berörda ändamål är ett så radikalt medel som det ifrågasatta förbudet ingalunda af nöden. Der på grund af egarens vilja eller af honom gjord upplåtelse ett hemman skulle styckas så, att någondera hemmansdelen blefve utesluten från delaktighet i hvad i denna paragraf förmäles, borde afvikelse från den allmänna regeln om mantals åsättande ega rum i så måtto, att denna nya hemmansdel icke erhöles särskildt mantal, hvaremot öfriga delen eller delarne skulle behålla hela gamla mantalet; hvarjemte, efter det uträkning skett, huru stor qvotdel af hela hemmanets efter mantal utgående utskylder och besvär belöpte å hvar-

dera hemmansdelen, den sålunda vunna fördelningsgrunden i afseende å skattskyldigheten till det allmänna borde fastställas att gälla emellan hemmansdelarne och anteckning derom ske i jordeboken. Rörande detta ämne tillåter jag mig att hänvisa till hvad jag vid granskning i högsta domstolen den 1 november 1893 af ett inom civildepartementet upprättadt förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring yttrat särskildt i afseende å 12 § af samma förslag.»

samt beträffande § 13:

»Genom bestämmelserna i förevarande paragraf har man velat utsträcka egostyckningsinstitutets användbarhet äfven till sådana hemman, som endast i afseende å en del af sina egor uppfylla de i 1 § angifna villkor för samma instituts tillämplighet. Utsträckningen har vunnits på bekostnad af just det, som bildar egostyckningens egentliga företräde framför hemmansklyfningen. Möjligheten för den enskilde att afhända sig eller förvärfva just den mark, som han sjelf vill, hvarken mer eller mindre, är nemligen i förevarande fall uppgifven. Vinsten af utsträckningen synes mig vid sådant förhållande vara klen.

I det fall, hvarom ifrågavarande paragraf handlar, skulle hemmanet icke få undergå egostyckning på sådant sätt, att dess ideela andel i det för detta och annat hemman gemensamma området, t. ex. en skogstrakt, komme att bilda en i kameralt hänseende sjelfständig fastighet. Då nu gällande skiftesstadga icke bereder någon utväg för andelens utbrytande till en sådan sjelfständig egendom, och en ideel andel icke heller lagligen kan blifva föremål för jordafsöndring, skulle således hemmansägaren fortfarande såsom hittills sakna all möjlighet att med gällande verkan särskildt föryttra vare sig andelen i samfälligheten eller hemmanets öfriga egor. I rikets norra län, der ett betydligt antal af sådana hemman förefinnes, är såväl för jordbruket som skogshushållningen, särskildt om tillbörligt afseende fästes vid det af Riksdagen i dess skrifvelse den 14 maj 1891 angifna ändamål, behovet af en utväg för den odlade och odlingsbara jordens föryttrande utan sammanhang med den egentliga skogsmarken synnerligen stort och verkligen trängande. Enligt min uppfattning möta hardt när oöfvervinneliga hinder för afhjelpande af detta behof genom egostyckningsförfarandet. Jag föranledes derföre att ånyo fästa uppmärksamheten vid den utväg, som jag i detta afseende anvisat i mitt i högsta domstolen den 1 november 1893 afgifna yttrande vid granskning af förut nämnda lagförslags 2 och 3 §§.»

Justitierådet *Abergsson* yttrade:

»Vidhållande hvad, vid granskning år 1893 af det inom civildepartementet utarbetade förslag i ämnet, i högsta domstolen yttrats

derom, att styckning icke bör tillåtas i afseende å annan fastighet, än den, hvilken, på sätt i 1 § af nu föreliggande förslag angifves, eger ett orubbligen fastställt område, kan jag icke förneka, att egostyckningens användbarhet skulle, till skada isynnerhet för de norra länen, i hög grad motverkas, derest icke något sätt kan uttänkas att ordna saken så, att styckning af ett hemmans sålunda bestämda område må kunna med fördel ega rum äfven i det fall, att hemmanet tillsammans med annat eller andra hemman eger del i oskift jord eller lägenhet. Justitierådet Hammarskjöld har i sitt utlåtande rörande 13 § anvisat en enkel och praktisk utväg att underlätta egostyckning, äfven då hemmanet jemlikt 78 § skiftesstadgan endast delvis undergått sådant skifte, som i 1 § af förslaget afses, en utväg, som på sätt justitierådet Carlson antydt, jemväl bör kunna användas, då det hemman, som styckas, i andra fall eger del med annat hemman i jord eller lägenhet, såsom qvarnfall med mera; i sammanhang hvarmed jag hemställer, att i lagen måtte upptagas bestämmelse, huru vid styckning af ett hemman bör förhållas med särskild lägenhet eller rättighet, som tillhör det ifrågasvarande hemmanet utan samfällighet med annat hemman.

Jag ansluter mig därför till justitierådet Hammarskjölds förslag, hvilket med den af mig åsyftade utsträckning deraf skulle komma att innebära följande grundtankar:

1:o) Om hemmanet ensamt eger ett qvarnfall, malmbrott eller dylikt eller särskild rättighet och förmån, som icke lämpligen bör lemnas såsom samfällighet för de styckade delarne, kan jordegaren antingen sjelf eller genom aftal med den, till hvilken han upplåter ett område för att från hemmanet utstyckas, bestämma, att lägenheten eller rättigheten skall vid mantalets fördelning sättas i särskildt mantal efter dess värde i förhållande till hela hemmanets. Det derefter återstående mantalet fördelas på de utstyckade lotterna. Intet hinder bör möta för bestämmande, att den sålunda mantalssatta lägenheten eller rättigheten förenas med en af de utstyckade lotterna. Tvärtom synes detta vara nödvändigt åtminstone då det gäller rätt eller förmån, som sättes i mantal.

2:o) Eger hemmanet med annat eller andra hemman ideel andel i jord eller lägenhet, såsom qvarnfall med mera dylikt eller skogsmark, som enligt 78 § skiftesstadgan lemnats odelad och ännu icke undergått skifte, skattlägges hemmanets berörda ideela andel efter dess värde i förhållande till hemmanets värde i dess helhet. Återstoden af hemmanets mantal fördelas på de egolotter, hvaraf hemmanets orubbligt fastställda område skulle efter styckning bestå. I detta fall, då det är fråga om hemmanets ideela andel i jord, som icke tillhör hemmanets lagliga

styckningsområde, synes det icke vara lämpligt utan snarare lända till oreda för framtiden, derest det tillätes, att sammanlägga den ideela andelen jemte dess vid styckningsförrättningen åsatta mantal med en af de med bestämdt område utstyckade lotterna. Såväl de utstyckade områdena som den mantalssatta andelen i oskift mark böra hvar för sig i styckningsbeskrifningen såsom skilda egendomar under hvar sin littera upptagas, hvilket ju icke hindrar, att ett utstyckadt område kan med den mantalssatta andelen i oskift mark förenas i en persons hand.

För undvikande i framtiden af sådana misstag, som det, hvilket begicks vid bestämmande af delningsgrunden uti den oskifta marken i det af justitierådet Hammarskjöld anmärkta rättsfall (Holms Juridiska Arkiv 1894, referatet n:o 147), bör landtmätaren i egostyckningsbeskrifningen upptaga den mantalssatta ideela andelen exempelvis sålunda:

Litt. E. $\frac{1}{4}$ mantal, egare N. N. motsvarar hemmanets rätt till andel för 1 mantal i det qvarnfall (den skog), som enligt bestämmelse vid laga skifte (eller annat skifte) år 18 . . . utgör samfällighet för N. N. by (eller för hemmanen NN. NN . . .).»

Justitierådet *Ahlgren* instämde i den af justitierådet *Carlson* gjorda erinran i fråga om affattningen af 12 §.

§ 17.

Justitieråden *Ahlgren*, *Åbergsson*, *Herslow*, *Norberg*, *Hammarskjöld* och *Carlson* förenade sig om följande yttrande:

»Enligt hvad motiven till förslaget angifva, borde denna paragraf tolkas så, att de i 137 och 138 §§ skiftesstadgan meddelade föreskrifter om antecknande i dagbok af de till egodelningsrättens åtgärd anmälda ärenden samt om renovation af egodelningsrättens dombok skulle gälla jemväl om de hos ordföranden i egodelningsrätten anmälda ärenden angående fastställelse af egostyckning äfvensom de af ordföranden i sådana ärenden förda protokoll; men till undanrödjande af all tvekan hemställes, huruvida icke vederbörande domare borde genom cirkulär erinras härom.

2:o.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

3:o.

Förslaget till lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

4:o.

Förslaget till lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Dessa tre senare förslag lemnades af högsta domstolen utan anmärkning.

Ex protocollo:

Carl Boheman.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet fredagen den 14 februari
1896,*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: friherre ÅKERHJELM,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
WERSÅLL,
ANNESTEDT,
Justitieråden: ÅBERGSSON,
WIJKANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Annerstedt i underdånighet:

»Med anledning af Riksdagens i skrifvelse den 14 maj 1891 framställda anhållan om utredning, huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å de inom landet befintliga stora odlingsbara utmarker, uppdrog Eders Kongl. Maj:t genom beslut den 25 september 1891 åt en komité att åvägabringa utredning i berörda hänseende, dervid komitén skulle hafva att taga i öfvervägande, ej mindre i hvilken mån och under hvilka vilkor upplåtelse af jord från kronans egendomar för befordrande af det utaf Riksdagen angifna syfte-

mål kunde ega rum, än äfven huruvida berörda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning eller på annat sätt befrämjas. Sedan denna komité den 5 mars 1892 afgifvit betänkande med förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, samt detta förslag, hvaröfver Eders Kongl. Maj:ts samtliga befallningshafvande i länen, landtmästeristyrelsen samt kammarkollegium och domänstyrelsen enligt nådiga remisser afgifvit yttranden, blifvit i vissa delar omarbetadt, täcktes Eders Kongl. Maj:t genom beslut den 10 december 1892 öfver det sålunda omarbetade förslaget infordra högsta domstolens yttrande. I anledning af högsta domstolens i följd af denna remiss afgifna utlåtande blef sedermera, enligt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 12 oktober 1894, den ifrågasatta nya lagstiftningen angående egostyckning föremål för särskild behandling, dervid upprättades förslag till lag om egostyckning äfvensom dermed sammanhang egande förslag till lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875. Genom nådigt beslut den 8 mars 1895 förordnade Eders Kongl. Maj:t derefter, att högsta domstolens yttrande öfver dessa förslag skulle inhemtas, och har sådant yttrande numera inkommit. De sålunda af högsta domstolen afgifna utlåtandena torde nu få i ett sammanhang inför Eders Kongl. Maj:t af mig anmälas.»

Sedan departementschefen häruppå redogjort för det hufvudsakliga innehållet af berörda utlåtanden, yttrade departementschefen vidare:

»Under den fortsatta behandling, som egnats åt förevarande lagstiftningsfråga, har det synts lämpligast, att bestämmelserna angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring bibehållas i *en* författning. I det till högsta domstolen först remitterade förslaget till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring hafva följaktligen erforderliga ändringar blifvit vidtagna med anledning af högsta domstolens särskilda yttranden dels öfver detta förslag, dels öfver förslaget till lag om egostyckning, i sammanhang hvarmed förslaget till lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 undergått nödig jemkning. Förslagen till lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 och till lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875, emot hvilka förslag anmärkning ej förekommit, hafva deremot lemnats oförändrade.

Det torde nu tillåtas mig att något närmare redogöra för innebörden af de sålunda reviderade förslagen, dervid jag först skall fästa uppmärksamheten å de allmänna grunderna för desamma.

I fråga om *hemmansklyfning* innehåller nu gällande förordning om hemmansklyfning och jordafsöndring allenast ett medgifvande att såväl under enskild eganderätt varande som under stadgad åborätt upplåtna hemman, med vissa undantag, må klyfvas till hvad hemmantal som helst, dock med iakttagande af hvad allmänna lagen stadgar rörande klyfning vid arftägt. Reglerna för klyfnings verkställande återfinnas deremot i skiftesstadgan (94 §). Härutinnan innehåller förevarande förslag ej någon ändring.

Med de föreslagna bestämmelserna om *egostyckning* har afsetts att i lagstiftningen införa ett nytt institut, hvarigenom delning af ett hemman eller en skattlagd lägenhet i särskilda hvar för sig fullt sjelfständiga fastigheter skall kunna försiggå med större frihet och med mindre kostnad än genom skifte eller hemmansklyfning. Dervid skall så tillgå, att fastigheten delas i särskilda af egaren till gränserna å marken bestämda områden, hvarefter, om fastigheten är i mantal satt jord, dess mantal fördelas mellan de särskilda lotterna, och, om det är en lägenhet, bestämmelse meddelas angående det inbördes förhållande, efter hvilket lotterna skola deltaga i utgörandet af lägenhetens allmänna utskylder och besvär. Enligt det först remitterade förslaget skulle denna delning försiggå på hufvudsakligen samma sätt som då, enligt 13 § i gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring, en afsöndrad lägenhet af större rymd än tillåtet är åsättes mantal. På sätt högsta domstolens samtliga ledamöter vid granskningen af nämnda förslag ansett, har det emellertid, för att reda och säkerhet i eganderättsförhållandena ej må äfventyras samt delningen må blifva ändamålsenlig och dess framtida bestånd bestryggadt, befunnits nödvändigt att något annorlunda reglera sättet för delningens verkställighet. I sådant afseende har egostyckningen inskränkts till sådana under enskild eganderätt varande hemman eller lägenheter, som i regeln ej kunna utan egarens samtycke med annan fastighet intagas i skifte (2 §). Sjelfva förrättningen har utvidgats till en verklig landtmäteriförrättning med för framtiden rättsligt bindande verkan. Föreskrifter hafva meddelats, att innan sjelfva delningen verkställas utredning skall ske angående fastighetens gränser (6 §), samt att egostyckningen skall omfatta allt hvad till hemmanet hör (7 §). Vidare hafva införts bestämmelser huru många skiften må läggas till hvarje lott och hvad i öfrigt för åstadkommande af en ändamålsenlig delning bör i afseende å skiftesläggningen iakttagas (8 §), huru jord eller lägenhet

må såsom gemensam för de särskilda lotterna afsättas samt besvär eller last till förmån för en lott läggas å annan lott (10 och 11 §§), huru sättet för styckningens verkställighet skall bestämmas (12 §), huru delningen skall på marken och å karta utmärkas samt beskrifning deröfver upprättas (13 och 14 §§), samt huru mantalets fördelning å de särskilda lotterna eller, der fastigheten utgöres af en lägenhet, motsvarande åtgärd skall försiggå (15 §). Förbud har stadgats för meddelande vid egostyckning af bestämmelse till inskränkande af den hvarje lott tillkommande rätt till andel uti fastighetens särskilda rättigheter och förmåner eller uti fastighetens andel med annan fastighet vare sig i sådana rättigheter och förmåner eller i lägenhet, som på grund af 4 § skiftesstadgan ej ingått i skifte, eller ock i jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom gemensam (16 §). För det fall, som under vissa omständigheter kan förekomma, att till fastighet hör, förutom egor, som icke legat i samfällighet med annan fastighets mark eller som blifvit ur samfällighet utbrutna genom sådan delning, som i regeln ej må rubbas utan egarens samtycke, tillika andel med annat hemman i egor, som ej undergått dylik delning, har medgifvits undantag från den förut omförmälda regeln och egostyckning jemväl å sådan fastighet tillåtits, med föreskrift dock att hvad som stadgats angående egornas fördelning skall tillämpas allenast å de fastigheten tillhörande egor, som ej må mot egarens bestridande intagas i skifte, hvaremot beträffande andelen med annan fastighet i öfriga egor skall gälla hvad nyss sagts angående fastighets särskilda rättigheter och förmåner (17 §). Slutligen hafva intagits föreskrifter om förrättningens avslutande med mera samt huru klander mot förrättningen må föras och huru, derest densamma lemnas oklandrad, den må fastställas (18 §).

Vid granskningen inom högsta domstolen af förslaget till lag om egostyckning har en ledamot emot detsamma framställt vissa allmänna anmärkningar ur synpunkten att de föreslagna bestämmelserna endast i ringa mån vore egnade att främja det i Riksdagens förut omförmälda skrifvelse angifna syftmålet att bereda tillfälle för obemedlade och mindre bemedlade att förvärfva egna jordbruk. I sådant afseende har till en början anförts, att genom förbudet mot egostyckning å andra hemman än sådana, som i regeln ej kunde komma att utan egarens samtycke intagas i skifte, utan nödtvång en väsentlig del af Sveriges jord uteslötes från egostyckningsförfarandet. Då vidare egostyckning, derigenom jordbruk kunde beredas mindre bemedlade, hufvudsakligen eller åtminstone ganska ofta måste komma att bestå deri att från en större fastighet afskildes ett jämförelsevis litet område, och detta område

kunde i förhållande till stamhemmanet vara så obetydligt, att det blefve synnerligen både besvärligt och olämpligt att åsätta det afskilda området särskildt mantal, vore det icke nödigt föreskrifva, att under alla förhållanden mantal skulle åsättas de styckade lotterna, utan borde det i regeln lemnas stamhemmanets egare fritt att bestämma huruvida så skulle ske eller i stället det afskilda området, utan att erhålla visst mantal, allenast åläggas utgörande af viss del af hemmanets efter mantal utgående utskylder och besvär, med motsvarande minskning för stamhemmanet i samma bördor. Slutligen vore åtskilliga af de föreslagna bestämmelserna angående förfarandet vid egostyckning af beskaffenhet att dels medföra afsevärda kostnader och besvär och dels i strid emot grundtanken för egostyckningen pålägga jordegaren ett allt för stort tvång i dispositionsrätten öfver hans fastighet. I sistnämnda afseende framhöllos särskildt såsom synnerligen egnade att motverka ändamålet med förevarande lagstiftning de nu i 16 och 17 §§ intagna stadgandena, enligt hvilka hvarje hemmanslott skall erhålla andel i de särskilda rättigheter och förmåner, som tillhöra hemmanet, samt i samfällighet, hvori hemmanet har del. Jemväl andra af högsta domstolens ledamöter framstälde vissa principiela anmärkningar mot förslaget. En ledamot biträdde förstbemälde ledamots hemställan derom, att vid egostyckning icke hvarje lott skulle behöfva åsättas mantal utan egaren medgifvas rätt att bestämma, att allenast behörig del af hemmanets allmänna utskylder och besvär skulle åläggas viss lott, med hvilken då ej skulle följa andel i hemmanets särskilda rättigheter och förmåner eller i samfällighet, hvori hemmanet egde del. Beträffande det förut omförmälda i 17 § upptagna särskilda fall ansågo tre ledamöter att något större frihet än hvad nämnda paragraf medgifver borde tillstädjas jordegaren; och föreslogo två ledamöter i sådant afseende, att egostyckning skulle kunna ega rum på det sätt, att hemmanets andel i samfälligheten komme att utgöra en särskild lott och hemmanets mantal sålunda fördelas mellan denna lott och den eller de lotter, hvori hemmanets öfriga egor kunde komma att läggas.

Emot hvad sålunda anmärkts tillåter jag mig till en början erinra, att egostyckning ingalunda är afsedd att utgöra det enda eller ens det hufvudsakliga medlet för uppnående af ändamålet att åt obemedlade eller mindre bemedlade bereda tillfälle till bildande af egna jordbruk. Hvad som närmast afsågs med Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1891 och därför äfven skulle utgöra främsta föremålet för ofvan nämnda komiterades undersökning var frågan huruvida smärre jordbrukslägen-

heter skulle kunna på billiga villkor upplåtas å den kronan tillhöriga jorden, framför allt å dithörande stora odlingsbara utmarker. Denna fråga har äfven af komiterade i ett särskildt betänkande vidlyftigt behandlats och derefter af Eders Kongl. Maj:t på finansdepartementets föredragning förelagts 1894 års Riksdag, som jemväl derom fattat beslut. Det var på grund af det komiterade jemväl lemnade uppdrag att taga i öfvervägande huruvida det af Riksdagen angifna syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning befrämjas, som komiterade, i ändamål att i allmänhet underlätta delning af den i enskild besittning varande jorden, väckte fråga om införande i lagstiftningen af egostyckningsinstitutet och i sammanhang dermed om förändrade bestämmelser angående hemmansklyfning och jordafsöndring. Genom den omarbetning, som stadgandena angående egostyckning i följd af högsta domstolens vid granskningen af det först remitterade förslaget framställda erinringar undergått, har väl, på sätt nu anmärkts, dels egostyckningens omfattning något inskränkts, dels jordegarens frihet att bestämma grunderna för delningen i någon mån begränsats, dels ock sjelfva förrättningen gjorts mera omfattande och måhända derigenom något fördyrats. Men af skäl, som af mig nyss antyds samt såväl inom högsta domstolen vid granskningen af det ursprungliga förslaget som ock vid remissen till högsta domstolen af förslaget till lag om egostyckning af dåvarande föredragande departementschefen utförligt angifvits, synas de klandrade bestämmelserna vara i hufvudsak nödvändiga, då fråga är om sådan jorddelning, som med egostyckning afses. Hvad särskildt angår föreskriften att egostyckning ej må företagas å annan fastighet än sådan, som i regeln ej kan utan egarens samtycke indragas i skifte, lærer det vara uppenbart, på sätt redan inom högsta domstolen framhållits, att endast under vilkor att man sålunda möjliggör egostyckningens orubblighet densamma kan tänkas komma till användning för bildande af lägenheter för mindre bemedlade. Förslaget att tillåta sådan delning af hemman, att ett visst område frånskiljes hemmanet och får sig ålagd viss del af hemmanets utskylder och besvär, utan att sådan lott åsättes mantal eller tillägges rätt till del i hemmanets särskilda rättigheter och förmåner eller i möjligen förefintliga samfälligheter, synes icke vara antagligt. Den ifrågasatta anordningen skulle innebära tillskapandet af ett nytt slag af fastigheter, nemligen från hemman afskilda lägenheter med omedelbar skattskyldighet till det allmänna, hvarjemte i afseende å stamhemmanet den oegentligheten uppstode, att detsamma komme att hafva annan skattskyldighet än dess skattetal utmärkte. Härigenom skulle vårt fastighetsväsen blifva ytterligare inveckladt och olägenheter uppstå jemväl i många

andra hänseenden än det kamerala. Jag tillåter mig här påpeka, att det nu anförda ingalunda gäller om den egostyckning, som enligt 28 § i förslaget kan verkställas å i jordeboken såsom sjelfständig upptagen lägenhet. Sådan egostyckning skall nemligen enligt förslaget tillgå alldeles på samma sätt som egostyckning å hemman, endast med den skillnad att, enär något visst mantal till utmärkande af fastighetens skattskyldighet ej finnes densamma åsatt, förrättningsmännen hafva att, i stället för att fördela mantalet mellan de särskilda lotterna, bestämma huru stor qvotdel af lägenhetens allmänna utskylder skall åligga hvarje lott eller, hvilket är detsamma, huru stor qvotdel af lägenheten hvarje lott skall anses utgöra; och följer med hvarje lott i förhållande till det densamma åsatta qvotal andel i lägenhetens särskilda rättigheter och förmåner jemte möjligen förefintliga samfälligheter. De omförmälda bestämmelserna i 16 och 17 §§, emot hvilka anmärkningar framstälts, äro ett uttryck för den enligt mitt förmenande för upprätthållande af reda och ordning i eganderättsförhållandena synnerligen viktiga principen, att tillskapande af mantal med olika mantalsrättigheter ej bör tillåtas. Att medgifva en sådan delning af ett hemman, att en särskild lott kommer att utgöras af hemmanets andel i en oskift samfällighet, medan öfriga lotter tilläggas hvar sina områden af de hemmanet enskildt tillhöriga egor, en delning som i öfrigt endast mycket oegentligt skulle kunna hänföras till egostyckning, synes vara en synnerligen betänklig afvikelse från denna princip. Derigenom skulle den eller de lotter, som erhöle de hemmanet enskildt tillhöriga egorna, komma att sakna sådan andel i den oskifta samfälligheten, som tillkomme öfriga hemman inom samma skifteslag, hvaremot den återstående lotten skulle utgöras allenast af en ideel andel i samfäld jord och dertill en helt annan andel i samfälligheten än dess mantal utmärkte. Huru lätt derigenom vid framtida delning af den oskiftade marken misstag om delegarnes rätt i samfälligheten och deraf följande rättsförluster skulle kunna uppkomma, framgår redan af det utaf ledamöter i högsta domstolen omförmälda rättsfall. Härtill kommer att, med hänsyn till den omfattning, hvori laga skifte numera öfvergått jemväl de nordligaste länen, en anordning i den åsyftade rigtningen svårigen kan anses vara af behovet påkallad.

De nu omförmälda anmärkningarne hafva sålunda icke föranlett någon ändring i hufvudgrunderna för bestämmelserna om egostyckning. Emellertid läro egostyckningen, sådan den nu föreslagits, detta oakadt blifva betydligt enklare och mindre kostsam än en skiftesförrättning. Derjemte kvarstår alltid den stora fördelen att vid egostyckning fastighetsegaren i det stora hela fritt får bestämma hvilka egor skola

läggas till de särskilda lotterna och således dervid kan taga hänsyn till sitt speciela ändamål med styckningen, utan att såsom vid skifte vara bunden af bestämmelsen att hvarje lott skall hafva sin tillbörliga del i fastighetens särskilda egoslag. Införandet här i landet af en dylik utväg att lättare och bekvämare verkställa delning af hemman i fullt sjelfständiga lotter med andel efter deras uppskattade storlek i både rättigheter och skyldigheter, hvilket helt visst ur många andra synpunkter kommer att fylla ett verkligt behof, skall naturligtvis alltid underlätta den fortgående jorddelningen och förty åtminstone medelbart verka jemväl till beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva smärre jordbrukslägenheter. Men äfven omedelbart torde egostyckningen komma att för sagda ändamål finnas fullt tjenlig, särskildt då fråga uppstår om delning af den stora mängden af mindre hemman. En stor del af anmärkningarne mot förslaget träffa i sjelfva verket allenast det fallet att från en större egendom skall afskiljas ett synnerligen litet område. Med afseende å detta fall tillåter jag mig anmärka att, jemte egostyckning, äfven jordafsöndring skall vara tillåten, samt att, för att jemväl denna form af jorddelning, som otvifvelaktigt bättre än egostyckning lämpar sig för upplåtelse till tomter och dylika lägenheter, må finna ökad användning, bestämmelser föreslagits, som afse att väsentligen underlätta jordafsöndring.

Under den föregående behandlingen af frågan om lagstiftning rörande egostyckning har ifrågasatts, att egostyckning å ett hemman skulle kunna ega rum, ej blott medan hela hemmanet eges af en person och i ändamål att förbereda föryttring af någon genom egostyckningen till läge, gränser och mantal bestämd del, utan äfven sedan föryttring af visst till läge och gränser bestämdt område redan egt rum och då i syfte att fördela hemmanets mantal mellan de till eganderätten skilda områdena samt i öfrigt reglera förhållandena dem emellan. Medan i förra fallet det är egaren, som bestämmer ej blott att egostyckning skall ske utan äfven huru den skall verkställas, skulle åter, i fall föryttring redan förut egt rum, en hvar af egarne till de särskilda områdena kunna påkalla egostyckning och det rörande upplåtelsen träffade aftalet tjena till efter rättelse vid styckningen. Då emellertid de för egostycknings verkställande i förra fallet uppställda normerande föreskrifter uppenbarligen måste gälla jemväl för det senare fallet, uppstå, på sätt äfven af flere bland de inom högsta domstolen framställda anmärkingar framgår, åtskilliga svårigheter. Särskildt torde det blifva ytterst vanskligt att afgöra, huru det civilrättsliga förhållandet mellan parterna skall gestalta

sig, för den händelse egostyckning måste vägras, emedan villkoren för upplåtelsen icke öfverensstämma med de allmänna reglerna för egostycknings verkställighet. På grund häraf hafva alla bestämmelser, som afse egostyckning på grund af redan förut skedd upplåtelse, ur förslaget uteslutits.

I afseende å *jordafsöndring* gäller nu, att från hemman eller sjelfständig lägenhet i allmänhet ej må vare sig för alltid eller för begränsad tid afsöndras mera än en femtedel af fastighetens egovidd samt att å jord, som afsöndras, skall läggas årlig afgäld att till stamhemmanets egare betalas, hvilken afgäld ej må vara mindre, än att den motsvarar hvad af hela fastighetens allmänna utskylder belöper å den afsöndrade jorden; och skall afhandlingen rörande jordafsöndring ingifvas till Konungens befallningshafvande, som har att tillse huruvida afhandlingen öfverensstämmer med gifna föreskrifter samt pröfva afgälden och, om den finnes tillräcklig, fastställa densamma men eljest bestämma högre lämplig afgäld. I det först remitterade förslaget hade föreskriften om afgälds åsättande bibehållits beträffande afsöndring för alltid, men deremot, i afseende å afsöndring för begränsad tid, icke någon bestämmelse om afgäld intagits. Sedan i följd af åtskilliga på senare åren vidtagna ändringar i vårt skatteväsende, särskildt beslutet om grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens afskrifning, betydelsen af de efter mantalet utgående allmänna bördorna högst väsentligt inskränkts, synes mig, på sätt jemväl högsta domstolens samtliga ledamöter ansett, afgäldstvängets bibehållande icke vidare vara ur synpunkten af det allmännas fiskaliska intresse erforderligt. I ändamål att förhindra, ej mindre att viss jord för framtiden alldeles fritages från vissa publika skyldigheter, som åligga den öfriga jorden, eller oproportionerligt lågt betungas, än äfven att för framtiden gällande oproportionerligt höga afgälder tillskapas, hafva fyra justitieråd föreslagit, att i afseende å jordafsöndring för alltid skulle införas föreskrift att, derest parterna derom enades eller ock vare sig stamhemmanet eller afsöndringen kommit i ny egares hand, offentlig myndighets åtgärd skulle kunna påkallas för bestämmande af lämplig afgäld å afsöndringen, utan afseende å hvad det ursprungliga aftalet derom innehållit. En sådan anordning synes icke vara behöflig. Den ojemnhet i de offentliga bördornas fördelning, som kan uppkomma genom att afsöndrade lägenheter fritagas från skattskyldighet, lär ej kunna blifva mera betydande än den, som förefinnes i afseende å fastigheter af olika jordnatur, och utplånas likasom denna allt mera i den mån mantalet upphör att vara grunden för allmänna bördors utgörande. Å andra sidan kommer, derest afgäldstvänget alldeles afskaffas, möjligen

förekommande aftal om afgäld att få en uteslutande privaträttslig karakter. Någon särskild anledning att tillerkänna sådant aftal i afseende å jord-afsöndring mindre giltighet, än som tillkommer ett dylikt aftal beträffande annan fastighet, synes ej förefinnas. Af dessa skäl hafva alla bestämmelser om afgäld ur förslaget uteslutits. Vid sådant förhållande har det, för att betrygga utgåendet af de ännu efter mantalet bestämda allmänna bördorna, blifvit så mycket mera nödvändigt att bibehålla bestämmelsen att i regeln ej mera än en femtedel af hemmans egovidd må för alltid derifrån afsöndras. På sätt redan komiterade i sitt förslag hemställt, har åter beträffande afsöndring för viss tid eller lifstid, som icke synes skilja sig från vanliga nyttjanderättsaftal, någon föreskrift om afsöndrings inskränkning till viss del af egovidden ej intagits.

Enligt nu gällande bestämmelser har, när mera än en femtedel af hemmans egovidd blifvit utan behörigt tillstånd för alltid afsöndradt, innehafvaren af den afsöndrade jorden rätt att behålla denna jord mot vilkor att i särskildt stadgad ordning mantal åsättes densamma. I det först remitterade förslaget var denna rättighet bibehållen, med föreskrift att vid mantalssättningen skulle förfaras såsom om egostyckning stadgades. Då emellertid, såsom vid redogörelsen för bestämmelserna angående egostyckning blifvit närmare angifvet, hvarje med särskildt mantal be-tecknad del af ett hemman bör i förhållande till sitt mantal ega andel i hemmanets särskilda rättigheter och förmåner med mera, men sådan andel ej kan tillkomma en genom jordafsöndring öfverlåten lott, synes det, på sätt jemväl af tre ledamöter inom högsta domstolen anmärkts, ej vara lämpligt bibehålla denna rättighet, helst derigenom skulle öppnas en beqväm utväg att kringgå föreskrifterna om egostyckning. Att, såsom bemålde ledamöter ifrågasatt, i stället medgifva, att å det afsöndrade området finge öfverflyttas en del af hemmanets skattskyldighet till det allmänna, utan att området åsättes mantal, kan på de af mig förut angifna skäl ej heller förordas. Det torde alltså, när större del af hemmanets egovidd än tillåtet är afsöndrats, böra gälla detsamma, som då upplåtelsen i andra hänseenden är stridande mot lagens föreskrifter, eller att, derest afsöndringen ej kan genom jemkning bringas i öfverensstämmelse med sagda föreskrifter, den afsöndrade lägenheten skall mot skälig lösen återgå till stamhemmanet, när fråga derom väckes.

De i gällande förordning upptagna stadganden om afsöndring från boställen och vissa andra publika hemman, som ej med åborätt besittas, hafva, såsom ej tillhörande civillagstiftningen, ur förslaget uteslutits.

I ändamål att undanröjda de oegentligheter, som uppkommit, derigenom att en gång bestämda afgälder blifvit allt för höga i jemförelse

med stamhemmanets sedermera förminskade skattebördor, medgif det först remitterade förslaget en allmän rätt för egare af för alltid afsöndrad lägenhet att få lägenheten förvandlad till hemman med särskildt mantal, hvarvid hemmanets egare skulle erhålla skadestånd för det fall att af talad afgäld skulle befinnas vara större, än att den vid tiden för upplåtelsen motsvarat hvad å den afsöndrade lägenheten belöpte af hemmanets allmänna utskylder. Obestriddigt synes vara, att bestämmelser till aflägsnande af berörda oegentligheter äro af behovet påkallade. Af skäl, som i annat sammanhang anförts, läser dock den behöfliga regleringen lämpligen ej kunna verkställas så, att den afsöndrade lägenheten förvandlas till sjelfständigt hemman, utan torde någon annan utväg böra anlitas. Derest afgäldstvånget nu varder afskaffadt, kommer emellertid en reglering att varda behöflig endast i afseende å afsöndringar, som skett enligt äldre lag. Vid sådant förhållande synes lämpligast, att denna fråga, hvars lösning, på sätt högsta domstolens utlåtande gifver vid handen, ur många synpunkter möter betydande svårigheter, göres till föremål för särskild behandling. På grund häraf hafva i förevarande lagförslag icke intagits några bestämmelser i det antydda syftet.

Sedan jag sålunda redogjort för hufvudgrunderna för ifrågavarande lagförslag, torde det tillåtas mig att jemväl i korthet beröra detaljbestämmelserna, hufvudsakligen med fäst afseende å högsta domstolens anmärkningar och de förändringar förslagen med anledning deraf undergått.

Hvad 1 § i förslaget till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring innehåller om hemmansklyfning är, såsom förut antydts, i materielt hänseende öfverensstämmande med nu gällande bestämmelser. I redaktionen har sådan ändring vidtagits, att hänvisningen till de för vissa slag af hemman gällande särskilda föreskrifter, som innefatta hinder för klyfning af sådana hemman, flyttats till en särskild paragraf (29), samt att en erinran tillagts derom, att de närmare bestämmelserna huru hemmansklyfning verkställas återfinnas i skiftesstadgan.

Föreskrifterna i 2 och 3 §§, hvilka motsvara 1 § i förslaget till lag om egostyckning och innehålla de allmänna bestämmelserna om vilkoren för egostyckning, hafva i enlighet med högsta domstolens hemställan till vinnande af större enkelhet och lättfattlighet erhållit förändrad uppställning samt dervid jemväl i öfrigt något omredigerats. Dervid har det i förslaget till lag om egostyckning särskildt upptagna stadgandet att en hvar af de vid fastställd egostyckning uppkomna hemmanslotterna må vidare styckas kunnat utelemnas, till följd deraf att i den bestämmelse, som upptagits i senare stycket af 2 §, ordet skifte på ett ställe utbyts mot delning, hvilket senare uttryck omfattar jemväl egostyckning. Äfven bestämmelsen att, derest hemman eges af flere gemen-

samt, egostyckning ej må ske, derest icke de alla äro derom ense, har enligt hemställan af tre justitieråd uteslutits såsom öfverflödig och möjligen vilseledande.

Hvad af två justitieråd anmärkts emot den i 6 § upptagna föreskriften angående bestämmande af gränserna omkring egor, som skola styckas, torde hufvudsakligen hafva afseende på egostyckning, som skulle ega rum till följd af redan förut gjord upplåtelse, och alltså, efter det detta fall numera uteslutits, kunna anses förfalla. I alla händelser synes det ej tillrådligt att eftergifva något på den fordringen att, innan egostyckning får verkställas, hemmanets egoområde skall vara fullt bestämdt. Då egostyckning enligt 2 § ej får ske å hemman, som kan indragas i skifte, och egostyckning sålunda i de flesta fall förutsätter, att hemmanet blifvit genom skifte utbrutet, lär det för öfrigt endast sällan komma att inträffa, att särskild förrättning för bestämmande af gränserna är af nöden.

Då bestämmelsen i 7 § att egostyckning skall omfatta all till hemmanet hörande mark, hvilken bestämmelse tydligen blott innebär, att all hemmanets mark skall antingen läggas till någon af de särskilda hemmanslotterna eller ock, i den mån sådant enligt efterföljande bestämmelser är tillåtet, afsättas såsom för de olika hemmanslotterna gemensam, är en nödvändig konsekvens deraf att egostyckning skall utgöra en fullständig delning af hemmanet, har hvad emot denna bestämmelse af två ledamöter inom högsta domstolen anmärkts ej kunnat föranleda ändring. Deremot har det funnits nödigt att tydligt utmärka, att samma regel skall gälla jemväl om till hemmanet hörande fiske eller annan dylik lägenhet, hvarom uttrycklig föreskrift i förslaget till lag om egostyckning saknats.

Två justitieråd hafva ansett stadgandet i andra stycket af 8 § om skiftenas form böra såsom olämpligt utgå. Det synes dock icke tillrådligt att uti ifrågavarande afseende lemna egaren alldeles fria händer, och har därför endast en mindre jemkning i paragrafens lydelse vidtagits.

Enligt förslaget till lag om egostyckning skulle alltid utmål för nödiga vägar af oskifto afsättas; och kunde jemväl för öfriga i 10 kap. skiftesstadgan omförmälda ändamål behöfligt utrymme undantagas äfvensom till förmån för viss hemmanslott servitut, som vore behöflig för denna lotts brukning, läggas å annan lott. I öfverensstämmelse med hvad ett flertal af högsta domstolens ledamöter yrkat, har bestämmelsen angående nödiga vägar, upptagen i 9 §, jemkats derhän, att undantag af mark härför ej är nödvändigt, derest ändamålet kan vinnas på annat sätt, t. ex. genom upprättande af servitut. Tillika har i 10 §, som inne-

håller öfriga bestämmelser om undantag för gemensamt behof och om servituter, genom hänvisning jemväl beträffande servituter till hvad som gäller om skifte, rätten att vid egostyckning bilda sådana erhållit nödig begränsning.

Såsom vid 7 § omförmälts, har det ansetts nödigt att der utmärka, att vid egostyckning bestämmelse äfven bör träffas angående fiske eller annan dylik lägenhet, som till hemmanet hör. Då sådan lägenhet emellertid, i likhet med hvad som enligt 4 § skiftesstadgan vid skifte är medgifvet, bör kunna bibehållas såsom för de särskilda hemmanslotterna gemensam, har det funnits nödigt att härom lemna föreskrift. Jemväl från hemman för alltid afsöndrad jord synes, såsom inom högsta domstolen vid 12 § i förslaget till lag om egostyckning blifvit framhållet, böra kunna efter hemmansegarens godtfinnande antingen afsättas såsom gemensam för de särskilda lotterna eller läggas till någon af dem. Den ena eller andra anordningen har sin egentliga betydelse i afseende å rätten att uppbära afgäld, som kan vara åsatt den afsöndrade jorden. Enligt 16 § skall nemligen, derest sådan jord bibehålles såsom gemensam, denna rätt tillkomma egarne af de särskilda hemmanslotterna efter deras mantal, hvaremot, om jorden lägges under någon viss hemmanslott, afgälden skall tillhöra denna lott. Stadgande i nu omförmälda afseenden har intagits i 11 §.

Med anledning af hvad inom högsta domstolen yrkats i syfte att förminska kostnaderna vid egostyckning, hafva bestämmelserna i 13 och 14 §§ om egostycknings utmärkande å karta och å marken samt om upprättande af dertill hörande beskrifningar så affattats, att, derest ej hemmanets egare begär upprättande af fullständig karta eller sådant varder för verkställande af föreskrifven uppskattning erforderligt, kartan skall upptaga allenast hvad som finnes nödigt för att tydligt utmärka läget och gränserna för de särskilda hemmanslotterna äfvensom för de såsom gemensamma afsatta områdena, att med hänvisning till kartan tydlig beskrifning huru styckningen skett skall upprättas, samt att skilnadslinierna skola å marken utstakas och rörläggas och noggrann beskrifning häröfver författas. Då kostnaden för upprättande af sådan karta, som nu sagts, icke i något fall läser kunna blifva synnerligen betungande, har det ej syntts vara behöfligt att, såsom vid den föregående behandlingen ifrågasatts, medgifva att för visst fall karta må upprättas allenast öfver en af de lotter, hvori hemmanet delas.

I 15 § återfinnas bestämmelser huru mantalets fördelning mellan de särskilda lotterna skall verkställas. I afseende härå har, i enlighet med högsta domstolens hemställan, den ändring vidtagits att, i stället

för att enligt förslaget till lag om egostyckning landtmätaren eller förämningsmännen i hvarje fall skulle ega att bestämma huruvida ny uppskattning skulle verkställas eller ej, nu föreslagits, att förut vid landtmäteriförrättning verkställd gradering, som af hemmanets egare godkännes, skall lända till efterrättelse vid mantalets fördelning. För att vidare förebygga den uppfattningen att, då mantalsfördelningen ej skall byggas på sådan förut verkställd gradering, ny gradering enligt skiftesstadgans föreskrifter företrädesvis skulle ega rum, har stadgandet om uppskattningen inskränkts derhän, att sådan uppskattning skall verkställas, som i hvarje fall anses för ändamålet behöflig.

På sätt förut omförmälts har hvad inom högsta domstolen anmärkts emot hufvudgrunderna för 16 och 17 §§ icke föranledt någon ändring. Deremot har 16 §, i anledning af jemväl inom högsta domstolen framställd anmärkning, omredigerats för att tydligt utmärka att bestämmelse ej må vid egostyckning meddelas till förringande af hvarje lotts delaktighet uti hemmanets ifrågavarande tillhörigheter, hvarjemte 16 § jemväl i öfrigt för tydligare uttryckande af meningen undergått någon jemkning.

I afseende å rättegången i egostyckningsmål har, med anledning af hvad inom högsta domstolen anförts, i 18 § intagits uttrycklig föreskrift att, då egostyckning hos egodelningsrättens ordförande till fastställelse anmäles, sådant ärende skall intagas i dagboken öfver egodelningsmål samt ordförandens i dessa ärenden förda protokoll till vederbörande hofrätt insändas såsom om egodelningsrätts dombok är föreskrifvet.

Innehållet af 19 §, som utgör grundstadgandet angående jordsafsöndring, är öfverensstämmande med gällande förordning, utom derutinnan att, såsom förut omförmälts, afsöndring på begränsad tid medgifvits utan inskränkning i afseende å egovidden. Ett under ärendets föregående behandling ifrågasatt undantag från denna regel, afseende att, der fråga vore om afsöndring af jord, som hufvudsakligen bestode af skogsmark, afsöndringen ej skulle få omfatta mera än en femtedel af hemmanets egoområde, har i öfverensstämmelse med högsta domstolens fleste ledamöters åsigt uteslutits. Hänvisningen till de rörande vissa slag af hemman gällande speciela föreskrifter har flyttats till de särskilda bestämmelserna (29 §). Till samma afdelning hafva jemväl hänförts stadgandena om afsöndring från lägenheter (28 §).

Föreskrifterna i 20 § om fastställelse hafva undergått sådan ändring, som betingats deraf att afgäldstvånget afskaffats. På grund af hvad högsta domstolens ledamöter anført, har en vid ärendets föregående behandling ifrågasatt föreskrift om upprättande af karta öfver afsöndrad ägenhet ej upptagits, men till ersättning en viss skärpning införts i af-

seende å bestämmelserna om beskaffenheten af den beskrifning öfver lägenhets storlek, läge och gränser, som redan enligt gällande förordning skall i afhandlingen inflyta.

Den från gällande förordning hemtade, i 21 § intagna föreskrift, enligt hvilken Konungens befallningshafvande kan, der omständigheterna det föranleda, tillåta afsöndring för alltid af mera än en femtedel af hemmanets egovidd, hafva fyra af högsta domstolens ledamöter ansett obehöflig och olämplig, då genom egostyckning huru stor del som helst kunde styckas från hemman. Nämnda undantagsstadgande kan emellertid komma i fråga att tillämpas, ej blott då en tilltänkt afsöndring ensam för sig utgör mera än en femtedel af hemmanets egovidd, i hvilket fall egostyckning i allmänhet torde böra lämpligast användas, utan äfven då hemmansegaren, sedan en femtedel af egovidden redan är för alltid afsöndrad, vill ytterligare från hemmanet skilja ett helt obetydligt område, som lämpligen ej bör erhålla särskildt mantal. Då afsöndring i sådant fall stundom lärer kunna medgifvas, utan att derigenom någon fara uppstår att hvad af hemmanet återstår ej skall kunna fullgöra de å hemmanet hvilande utskylderna, har ifrågavarande undantagsbestämmelse bibehållits.

Förslagets 23 § öfverensstämmer till alla delar med gällande föreskrifter. Ett vid ärendets föregående behandling beträffande så kallade förpantningslägenheter ifrågasatt undantag från stadgandet om lägenhets ovilkorliga återfallande till hemmanet utan lösen vid aftalad besittningstids slut har i öfverensstämmelse med högsta domstolens yrkande utslutits.

I enlighet med hvad gällande förordning innehåller har i 25 § intagits föreskrift att för alltid afsöndrad lägenhet skall antecknas i kronans jordebok. De närmare stadgandena om verkställighet häraf hafva såsom varande af administrativ natur ansetts ej böra i förevarande lag ingå.

Då föreskrifter om de vilkor, under hvilka lagfart må meddelas, ej synas tillhöra förevarande lag, har 26 § omredigerats till närmare öfverensstämmelse med gällande förordning om hemmansklyfning m. m.

För öfriga i förslaget till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring intagna bestämmelser torde vidare redogörelse ej erfordras.

Sedan hvad som angår egostyckning i följd af redan skedd upplåtelse numera utslutits, lärer den i det ursprungliga förslaget till lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 intagna föreskrift, som hufvudsakligen afsåg detta

fall, ej vidare erfordras. Deremot synes till nu ifrågavarande paragraf böra flyttas det i det först remitterade förslaget till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring intagna stadgande, enligt hvilket lagfart å upplåtelse, hvarigenom jord eller annat från hemman eller lägenhet afsöndrats, ej finge beviljas förr än fastställelse å afsöndringen meddelats.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter särskilda, i enlighet med det afgifna yttrandet, affattade förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 samt lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 samt hemställde, att Kongl. Maj:t måtte genom nådig proposition förelägga Riksdagen berörda lagförslag till antagande.

Justitierådet Åbergsson åberopade hvad han vid förslagens granskning i högsta domstolen yttrat i de delar, deri de nu framlagda förslagen afveke från de af honom uttalade åsigter.

Statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkte bifall till föredragande departementschefens hemställan.

Med bifall till denna hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas proposition i ämnet af den lydelse bilagan B vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Aug. von Hartmansdorff.